

ŽIVOT

JÚL
LIPIEC 1999

Č. 7 (494)
CENA 1.70 ZŁ

SLOVENSKOSŤ V SRDECI

SLOVAKISTI V POETE
Hviezdoslavovi

SALAS POD GRÚŇOM

V sídle ÚV SSP v Krakove sa konala II. slovakistická konferencia, usporiadana pri príležitosti 150. výročia narodenia Pavla Országha-Hviezdoslava a vydania knihy s výberom jeho diela *Deti Prometeusa*. Na snímke: účastníci konferencie. Podrobnejšie o tomto podujatí píšeeme na str. 18-19. Foto: P. Kollárik

V ČÍSLE:

Slovenskost v srdci	4
Dve časti jednej dediny	5
Posledný zo zakladateľov	7
V tieni Babej hory	8
Gymnázium v Jurgove	9
Spomienky Jána Škodoňa	10
Básnická pocta jurgovskému rodákovi	11
Bude dokončená komasácia?	12
Zubrica čaká na turistov	13
Salaš pod Grúňom	14
Spomienka na rozlúčku s Oravou	16
Euroliga MTB Tatry '99	17
II. slovakistická konferencia	18-19
Povedky na voľnú chvíľu	20-21
Čitatelia - redakcia	22-24
Poľnohospodárstvo	25
Mladým - mladším - najmladším	26-27
Šport a hudba	28
Móda	29
Naša poradňa	30-31
Psychozábava - humor	32-33
Stáva sa	34

NA OBÁLKE: skupinka laureátov zo Spiša a Oravy, odmenených na tohoročnej recitačnej súťaži, ktorá sa konala v Základnej škole v Kacvíne. Foto: J. Bryja

ŽIVOT

**MIESIĘCZNIK
SPOŁECZNO-KULTURALNY**

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 633-36-88

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE
ZARZĄD GŁÓWNY

SPOŁOK SLOVÁKOV V POLSKU
ÚSTREDNÝ VÝBOR
31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 632-66-04
tel./fax: 634-11-27

Czasopismo zostało wydane
przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny:
JÁN ŠPERNOGA

Zespoł:
Peter Kollárik, Ján Bryja

Społeczne kolegium doradcze:
Žofia Bogačíková,
František Harkabuz, Žofia Chalupková,
Bronislav Knapčík, Lídia Mšálová,
Anton Pivovarčík

Skład:
Redakcja Život
Łamanie i druk:
Drukarnia TSP
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:
Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny w Krakowie w terminach:
do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze roku
bieżącego lub bezpośrednio
wpłatą na konto:
Bank PKO S.A. Grupa Pekao S.A.
III/O Kraków 10701193-2017-2221-0100
Prenumeratę czasopisma
można zacząć w każdej chwili.

**Cena prenumeraty dla kół
i oddziałów Towarzystwa:**

1 miesiąc - 1,70 zł
półroczenie - 10,20 zł
rocznie - 20,40 zł

Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%.

Do ceny prenumeraty indywidualnej
dolicza się koszty wysyłki.

Nie zamówionych tekstów, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian
tytułów nadesłanych tekstów.

Redakcja nie odpowiada za treść
materiałów pozaredakcyjnych, nie
zawsze zgodnych z poglądami redakcji.

PL ISSN 0514-0188, INDEX 38501

RUDOLF SCHUSTER PREZIDENTOM SR

Ako všetci vieme, 2. marca min. roka sa skončilo päťročné funkčné obdobie prvého prezidenta samostatnej Slovenskej republiky Michala Kováča. Odvtedy sa na základe ústavného článku SR slovenský parlament pôtkrát pokúšal zvoliť hlavu štátu. Žiaľ, bezvýsledne. Až napokon po jesenných parlamentných voľbách boli na Slovensku - na základe ústavného zákona NR SR - vyhlásené prvé priame voľby prezidenta SR.

15. mája 1999 sa uskutočnilo prvé kolo prezidentských volieb, v ktorých sa o funkciu hlavy štátu uchádzalo 10 kandidátov: Ján Demikát, Juraj Lazarčík, Michal Kováč (v poslednej chvíli odstúpil), Vladimír Mečiar, Ivan Mjartan, Rudolf Schuster, Ján Slota, Juraj Švec, Magda Vašírová a Boris Zala. V prvom kole žiadou z kandidátov nezískal nadpolovičnú väčšinu hlasov, a tak sa vifázou kola - expremiér V. Mečiar a primátor Košíc R. Schuster - stretli v druhom kole volieb, ktoré sa konalo 29. mája t.r.

Podľa oficiálnych výsledkov, ktoré zverejnili Ústredná volebná komisia, sa prezidentom SR stál kandidát vládnucej koalície Ing. RUDOLF SCHUSTER, CSc., ktorý získal až 57,18 % hlasov, kým jeho protikandidát Vladimír Mečiar 42,82 %. Poznamenajme, že volebná frekfencia bola veľmi vysoká - 75,45 % oprávnených volit.

Slávostná inaugurácia Rudolfa Schustera do funkcie prezidenta SR sa uskutočnila 15. júna t.r. v budove bratislavskej Reduty za účasti početných hostí z domova a cudziny. Boli medzi nimi o.i.: predsedu NR SR Jozef Migaš, predsedu vlády SR Mikuláš Dzurinda a piati prezidenti zo susedných krajín - Českej republiky Václav Havel, Maďarska Árpád Göncz, Poľska Aleksander Kwaśniewski, Rakúska Thomas Klestil a Ukrajiny Leonid Kučma, ako aj ďalší hostia. R. Schuster zložil predpísaný slub na Ústavu SR. Sluboval o.i. vernosť republike a starostlivosť o blaho slovenského národa, národnostných menšín a etnických skupín, ako aj to, že svoje povinnosti bude vykonávať v záujme občanov a bude rešpektovať Ústavu a ostatné zákony. Zúčastnil sa tiež dakovnej bohoslužby Te Deum v Konkatedrále sv. Martina (miesto korunovácie 11 uhorských kráľov a 8 kráľovských manželiek), ktorú celebroval metropolita Slovenska, arcibiskup Ján Sokol.

* * *

Rudolf Schuster sa narodil 4. januára 1934 v Košiciach. V roku 1959 absolvoval odbor inžinierske staviteľstvo na Slovenskej vyskej škole technickej v Bratislave. Po jej ukončení pracoval na Krajskom poľnohospodársko-projektovom ústavu v Bratislave. Od r. 1960 bol asistentom hydrológie a hydrauliky SAV. Neskôr bol zamestnaný ako vedúci investičného oddelenia vo VSŽ v Košiciach. Od r. 1974 pracoval ako podpredseda Ná-

rodného výboru mesta Košice - pre služby a ekonomiku. V rokoch 1984-86 bol primátorom mesta Košice. Od r. 1986 bol členom ÚV KSS. O rok neskôr nastúpil do funkcie predsedu Východoslovenského krajského národného výboru v Košiciach a zotrval v nej až do zamatovej revolúcie, kedy sa stal predsedom Slovenskej národnej rady. V júli 1990 bol menovaný za veľvyslanca Českej a slovenskej federatívnej republiky v Kanade. Po návrate pôsobil v rokoch 1993-94 na MZV SR a od komunálnych volieb v novembri 1994 až do zvolenia za prezidenta SR vykonával funkciu košického primátora. Aktívne sa podieľal na sformovaní Strany národného porozumenia, ktorú založil vo februári 1998. Je ženatý, má dve deti a vo voľných chvíľach sa venuje písaniu rozhlasových hier, scenárov, literárnych pásiem, televíznych inscenácií a pod. Je autrom jedenástich kníh (autobiografie, publicistické romány, detektívky). Ovláda anglický, nemecký, ruský a maďarský jazyk.

JOZEF PIVOVARČÍK

Z prezidentskej história

Doteraz v dejinách Slovenska (a Česka) zastávalo funkciu prezidenta jedenášť štátov. Prvým prezidentom niekdajšieho spoločného štátu Čechov a Slovákov bol Tomáš Garrigue MASARYK, ktorého do tejto funkcie zvolilo Národné zhromaždenie 14. novembra 1918. Neskôr bol za prezidenta volený ešte trikrát, v rokoch 1920, 1927 a 1934. V decembri 1935 pre vysoký vek abdikoval. Ešte v tom istom roku bol za prezidenta ČSR zvolený Edvard Beneš. Po mníchovskom diktáte sa E. Beneš vzdal svojho úradu a jeho nástupcom sa stal Emil HÁCHA, ktorý v tejto funkciu zotrval do 14. marca 1939, kedy došlo k zániku Československej republiky a vzniku samostatného slovenského štátu a Protektorátu Čiech a Moravy.

Po oddelení Slovenska sa v októbri 1939 prezidentom Slovenskej republiky stal kňaz, Dr. Jozef TISO (v r. 1946 odsúdený a popravený). Po vojne a obnovení česko-slovenskej štátnosti bol za prezidenta zvolený opäť Edvard Beneš, ktorý po februárovom komunistickom puči, v júni 1948 abdikoval. V tom istom roku sa prezidentom ČSR stal komunistický predák, predseda KSČ Klement Gottwald, ktorý v tejto funkciu zotrval až do svojej smrti v marci 1953. V tom istom mesiaci bol za prezidenta zvolený ďalší komunistický činiteľ Antonín ZÁPOTOCKÝ. Po jeho smrti prezidentský úrad od 19. novembra 1957 zastával prvý tajomník ÚV KSČ Antonín NOVOTNÝ, ktorý v období „Pražskej jari“, v marci 1968 z funkcie odstúpil. 30. marca 1968 sa novým prezidentom ČSFR stal armádny generál Ludvík SVOBODA, ktorý zastával túto funkciu sedem rokov. 25. mája 1975 bol

Prezident SR Rudolf Schuster

za prezidenta zvolený generálny tajomník ÚV KSČ Gustav HUSÁK, ktorý abdikoval až po páde komunistického režimu v decembri 1989. Po zamatovej revolúcii sa prezidentom ČSFR stal predstaviteľ Občianskeho fóra, spisovateľ Václav HAVEL. Po prijatí Deklarácie SNR o zvrchovanosti Slovenskej republiky sa V. Havel funkcie spoločného prezidenta vzdal.

Po vzniku samostatnej Slovenskej republiky sa jej prvým prezidentom stal kandidát HZDS Michal KOVÁČ, ktorého do tejto funkcie zvolila 15. februára 1993 Slovenská národná rada. Prezidentský úrad zastával do konca svojho funkčného obdobia - 2. marca 1998. (jp)

ODIŠIEL OD NÁS

Dňa 17. júna 1999 zomrel náhle vo veku 63 rokov krajan

AUGUSTÍN ANDRAŠÁK

Zosnulý, rodák z Jablonky, bol dlhoročným obetavým členom a funkcionárom Spolku Slovákov v Poľsku. Medziiným od roku 1967 bol členom predsedníctva ÚV, v rokoch 1969-1984 plnil funkciu tajomníka a v rokoch 1989-1994 podpredsedu ÚV Spolku. Významne sa podieľal na rozvoji krajanského hnutia na Orave, kde bol o.i. predsedom (1989-1994 a od marca 1999) a podpredsedom (1994-99) Obvodného výboru. Bol tiež spoluzačladeľom i predsedom SSV a MO MS na Orave. Odišiel od nás vzorný krajan, dobrý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme úprimnú sústrasť.

ÚV SSP,
OV SSP na Orave
a redakcia Života

SLOVENSKOSŤ V SRDCI

Počas našich cest po Orave sa stretávame s mnohými ľuďmi, ktorých životné osudy nám môžu poslúžiť ako bohatý zdroj poučenia. Obdivujeme najmä ich múdrost, láskavé srdce i vzťah k svojim koreňom. Spomienky, v ktorých sa vracajú do rokov svojej mladosti, nám dovoľujú preniesť sa do dávno minulých čias, ktoré by nemali upadnúť do zabudnutia.

V putovaní za najstaršími Oravcami sme tentokrát zavítali za našou krajkou Emíliou KNAPČÍKOVOU z Hornej Zubriči, ktorá sa v januári t.r. dožila úctyhodného veku 90 rokov. Požiadali sme ju, aby sa s našimi čitateľmi podelila svojimi životnými osudmi.

Ťažký život

Emília Knapčíková sa narodila 27. januára 1909 v slovenskej rodine Rozálie a Jána Mšalovcov v Hornej Zubriči, ako ôsma z deviatich súrodenecov.

- *Mala som štyri sestry - spomína - Johanu, Cecíliu, Máriu a Emíliu a štyroch bratov - Jána, Františka, Ignáca a Eugena. Sestričky Johanu a Máriu som ani nepoznala, ved' zomreli ešte pred tým, ako som prišla na svet.*

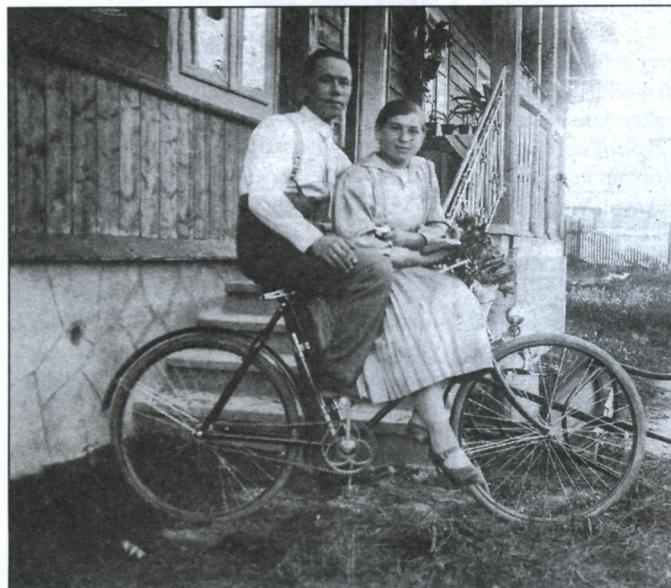
Ťažký život na neúrodných oravských políčkach spôsobil, že kto len mohol, hľadal si prácu mimo obce. Mnohí vycestovali do Ameriky. Tak bolo aj v rodine Mšalovcov. Ako prvá odišla skúsiť šťastie za „veľkú mláku“ sestra Cecília. Emília mala vtedy len štyri roky, ale pamätá si, že po niekoľkých mesiacoch od jej odchodu prišiel list s peniazmi na „šífkartu.“ Do Ameriky sa rozhodol odísť aj brat Ján.

- *Získať list z pošty, - hovorí, - však nebolo také jednoduché. Madarskí žandári prísne kontrolovali každú korešpondenciu. Otec, ktorý bol kostolníkom, nemohol sám prebrať list a tak sa rozhodol poslat práve Jánu. List nakoniec dostal, pretože na pošte pracoval otcov kmotor Vendelín Baniak, ktorý bol aj organistom a učiteľom. Ján onedlho potajomky v noci odišiel. Rodičia neskôr všetkým hovorili, že pracuje u tety Anny Stechurovej v Kyčoroch.*

Tesne pred 1. svetovou vojnou prišiel od Jána list, v ktorom rodičom písal (vedel totiž, že ich budú vyšetrovať), aby mu odpustili, že im „ukradol“ peniaze. Keď sa začala vojna, maďarské úrady na prípad zabudli. Hned nato prišiel príkaz zobrať pre potreby armády kostolné zvony a ľudia museli odovzdať aj kravské spiežovce.

- *Otec naše spiežovce ukryl, - hovorí E. Knapčíková. - Zabrániť v zhodení dvoch menších zvonov sa však ľuďom nepodarilo, hoci mnohí plakali, ba i preklinali. Náš kňaz Vendelín Švarc musel dokonca zvolať*

Emília s manželom Ignácom v Jablonke (1930)

Emília Knapčíková dnes

ludí, aby pomohli v tejto „svätozáreži.“ Tretí najväčší zvon, ktorý sa nepodarilo zhodiť, je na kostolnej veži dodnes.

Školské roky

- *V roku 1915 som nastúpila do školy - pokračuje. - V tom čase sme namiesto pier a zošitov mali griflík a drevenú tabuľku, na ktorej sme písali i počítali. Napísané sme zotierali hubkou alebo handričkou. Do školy som chodila od zimy do jari. Počas zimy som si obúvala krpce a pod nimi som mala onuce. Podstatou oblečenia bol vigan (košielka) z lanového plátna, ktorý mi siahal až po členky. Kým som prišla do školy, bola som celá premočená. Musela som sa teda najskôr zohriať pri piecke. Prvý rok sme sa v škole učili po slovensky, ďalšie dva roky po madarsky, v štvrtej a piatej triede znova po slovensky a šiestu triedu som končila už po poľsky (bolo to v roku 1921, keď Orava a Spiš boli už pri Poľsku - pozn.P.K.). - V škole ma učila Margita Baniaková. Mali sme čítanie, počty, neskôr zemepis - po madarsky földrajz, dejepis a náboženstvo, ktoré učil kňaz Hric. V triede visela veľká mapa a obrázky, predstavujúce polné práce a hospodárske zvieratá, ktoré sme museli pomenovať.*

Emília chodila do školy rada. Ako hovorí, knižku čítala aj vtedy, keď musela pomáhať pri domáčich práčach.

- *Mali sme veľa ľanu, takže som musela pomáhať i pri jeho zberaní, sušení i pradení. Tkali sme plátno na oblečenie buď súkali laná do kostola a pod. S hotovým plátnom chodil potom otec na Slovensko, kde nám ho zafarbili.*

Práca

Po vychodení školy zostala Emília pracovať na rodičovskom gázdovstve, pretože na jej ďalšie štúdium nemali rodičia peniaze. Hoci musela, tak ako ostatné deti, pásť kravy, priznáva, že jej to nevelmi voňalo a preto hľadala hocjakú výhovorku, aby sa tejto povinnosti zbavila.

- *Počas pasenia som chcela vedieť, kolko je hodín, - hovorí, - aby som sa mohla rýchlo vrátiť domov. Urobila som si preto akési slnečné hodiny. Boli z palice, ktorú som zastrčila do zeme. Keď vrhala najkratší tieň, vedela som, že je poludnie. To bol pre mňa znak, že sa už môžem vrátiť. Kravy boli samozrejme ešte hladné a nechcelo sa im z paše, preto som ich šibala z celej sily. Doma som mame povedala, že sa poškriabali na kríkoch. Veru ma za to poriadne hrešila. Nič sa však nedalo robiť, musela som sa vrátiť späť a druhýkrátk prejsť niekoľko kilometrov. Neskôr, keď mama videla, že si so mnou neporadí, pásaval kravy brat.*

Hoci sa zbavila pasenia krav, musela vykonávať iné práce. Pomáhala v kuchyni, dojila kravy, robila na poli. Neskôr začala pracovátať u

učiteľky Heleny, ktorá do obce prišla z Murzasichla. Robila jej spoľočníčku a starala sa o domácnosť.

- K učiteľke som chodievala večer, - pokračuje, - keď som podojila kravy, urobila všetky domáce práce a odzvonila na Anjel Pána. Urobila som jej večeru, upratala a prenocovala. Ráno, pred návratom domov som jej pripravila raňajky. Práca nebola ľahká a platila mi až 20 zlých mesiace, čo bolo asi toľko, kolko mala slúžka u advokáta v Novom Targu. Zo zarobených peňazí som potom na jarmoku v Jablonke kupovala sebe, mame a sestrám šatky a zvyšok som odkladala.

Rodinný život

Pretože Emília bola pekná, nie div, že sa za ňou obracali mnohí mládenci. Nie každý si však trúfal osloviť ju, veď bola kostolníkovou dcérou. Nakoniec sa však našiel jeden mládenec, Ignáč Knapčík, ktorý sa odvážil osloviť ju a po dvoch rokoch známosti sa stal jej manželom.

- Predtým, ako sme sa spoznali, - spomína, - sme o sebe nič nevedeli. Hoci sme sa neraz stretávali, veď býval nedaleko nás a pracoval v obchode, akosi sme sa obchádzali. Stretávať sme sa začali až po jeho návrate z vojenčiny. Začal ma vyčkávať, neskôr ma odprevádzal domov, až ma nakoniec požiadal o ruku. Neraz sme spolu zašli na jeho bicykli, ktorý mal asi ako prvý v dedine aj na jarmok do Jablonky. Svadbu sme mali v roku 1932.

Po svadbe začali bývať u manželových rodičov Johany a Ignáca Knapčíkovcov. Potom sa osamostatnili, neskôr si otvorili malý obchodík a v roku 1938 postavili dom. Postupne sa im narodilo osem detí: Žigmund, Vladislava, Stanislav, Ján, Júlia, Emília, Ignáč a Jozef, avšak dvoch synov - Stanislava a Jána im choroba zobraza ešte v detskom veku. Manžel Emílie Ignáč (nar. 1907) zomrel v roku 1975.

- S manželom sme prezívali vyše štyridsať rokov pokojného a dobrého života, - pokračuje E. Knapčíková. - Hoci neraz bolo ľahko, dokázali sme sa tešiť zo všetkého dobrého, čo život prinášal. Škoda, že sa nedožil dnešných čias. Jedna z našich dcér Júlia (Vojčiaková), sa vydala na Slovensko a býva v Tvrdošine.

Babička, ktorá sa teší dobrému zdraviu a je nadálej plná optimizmu, žije od roku 1990 u svojho syna Jozefa. Dožila sa už dvadsaťtich vnukov a desiatich pravnukov. Šiesti z nich bývajú s rodičmi na Slovensku a jeden v Amerike.

Silné slovenské povedomie

- Všetky svoje deti, - pokračuje, - sme vychovávali v slovenskom duchu. Všetepovali sme im lásku ku Slovensku, jeho tradíciam a rodnej reči. V základnej škole sa teda učili slovenčinu a štýria - Ignáč, Vladka, Júlia a Jozef chodili do lycea v Jablonke. Je dobre, že v tejto výchove pokračujú aj moje deti. Do nášho Spolku som spolu s manželom vstúpila krátko po jeho založení a dodnes sa teším z jeho úspechov.

O tom, že aj manžel E. Knapčíkovej bol odjakživa tvrdý Slovák, svedčí o.i. táto príhoda. V období, keď sa v horozubickom kostole nesmelo spievať po slovensky, vyšiel aj so svojím piateľom Jozefom Soľavom na chór a povedal organistovi, aby zahral po slovensky. Pretože ten nechcel, sami začali spievať po slovensky a ľudia sa k nim pridali. Hoci sa našli aj takí, ktorí na nich hromžili, boli v menšine. Kňazom bol vtedy Ján Mašlák, pochádzajúci zo Suchej Hory na Slovensku. Po vojne, asi na príkaz nadriadených, však zakázal v kostole spievať po slovensky.

- Keď úrady začali popoľšovať slovenské priezviská, - spomína E. Knapčíková - manžel si priam nohy zodral, aby nám naše nechali. Žiaľ, nepodarilo sa to. Naše národné povedomie to však nezlomilo.

Slovenské národné cítenie bolo v oboch rodinách Knapčíkovcov a Mašlovcov, veľmi silné. Emílin manžel Ignáč, ale aj brat František Mašal, ktorý zomrel v roku 1997, patrili v roku 1947 k spoluzakladateľom nášho Spolku. Jeho dcéra Lídya je krajanská aktivistka, vynikajúca výtvarníčka a bývalá učiteľka slovenčiny. Slovenčinu vyučovala aj Emílina dcéra Vladislava Bogaczová, ktorá je v súčasnosti členkou OV SSP na Orave.

Poprajme Emílii Knapčíkovej veľa zdravia, duševnej pohody a optimizmu. Nech svoju lásku a pohodu prenáša na svojich najbližších aj nadálej.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

DVE ČASTI JEDNEJ DEDINY

Obec Čierna Hora sa vyznačuje zaujímavou polohou. Pozostáva z dvoch osobitných častí rozložených na dvoch stranach Litvajovho kopca. Bola založená na kopaničiarskom práve z iniciatívy zemepána Juraja Horváta a prvý raz je doložená v roku 1590 ako folvark (kopanica) nedeckého panstva. Aj v súčasnosti sa väčšina jej obyvateľov živí poľnohospodárskou výrobou, hoci mnohí, najmä mladí Čiernochorci, odchádzajú za prácou do sveta.

Väčší kostol

Hoci dedina tvorí administratívne jeden celok (s jedným richtárom), každá jej časť má svoju školu a patrí k inej farnosti. Časť obce od Tribša (Zahora) tvorí samostatnú farnosť, kym Čierna Hora od Jurgova patrí k jurgovskej farnosti. V Zahore sa dlhé roky bohoslužby odbavovali v nevelkej kaplnke (ešte skôr chodievali tamojší veriaci do kostola v Tribsi). Až začiatkom deväťdesiatych rokov sa Čiernochorci od Tribša pustili do výstavby nového veľkého kostola, ktorého posviacka sa konala v auguste 1995. Aj obyvatelia Čiernej Hory od Jurgova majú svoj kostolík, ktorý sa nachádza pri cintoríne na začiatku obce. Kedže ľudí v obci s každým rokom pribúda, rozhodli sa miestni veriaci zväčšiť priestory

kostolíka vhodnou prístavbou. Do diela sa pustili vlni, v súčasnosti prebiehajú pri kostole už posledné práce. Ako nám povedal predseda MS SSP František Mlynarčík, väčšinu prác vykonali miestni obyvatelia svojpozemcne. S pomocou im však prišli krajania z Ameriky, ktorí venovali na kostol 5300 dolárov, ako aj susedné dediny - Repiská a Jurgov, ktoré im poskytli drevo.

Pohľad na Čiernu Horu od Jurgova

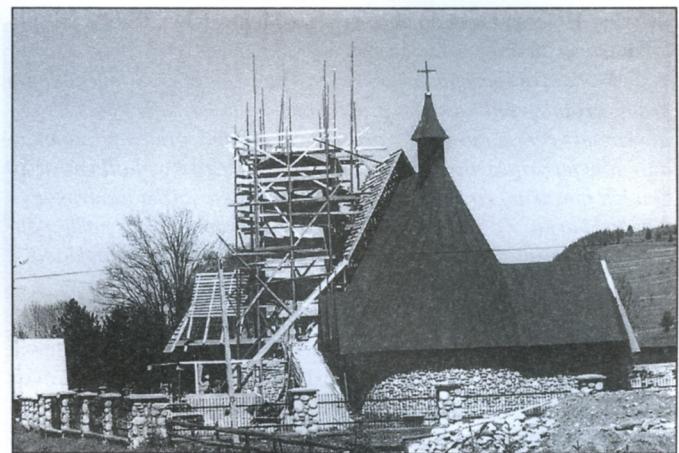

Aj škola bola malá

V Čiernej Hore od Jurgova bolo potrebné zväčšiť nielen priestory kostola, ale aj miestnej školy. Pustili sa do toho ešte skôr, než začali s prístavbou kostola. Samozrejme je to oveľa väčšia investícia, preto aj dlhšie trvá. Čiernochorci veria, že za dva roky sa im podarí úplne ukončiť a zariadiť prístavbu školy. Vtedy by mohlo v tejto škole pôsobiť samostatné gymnázium. Totiž zmätky, rozpory a pochybnosti sprevádzajúce školskú reformu

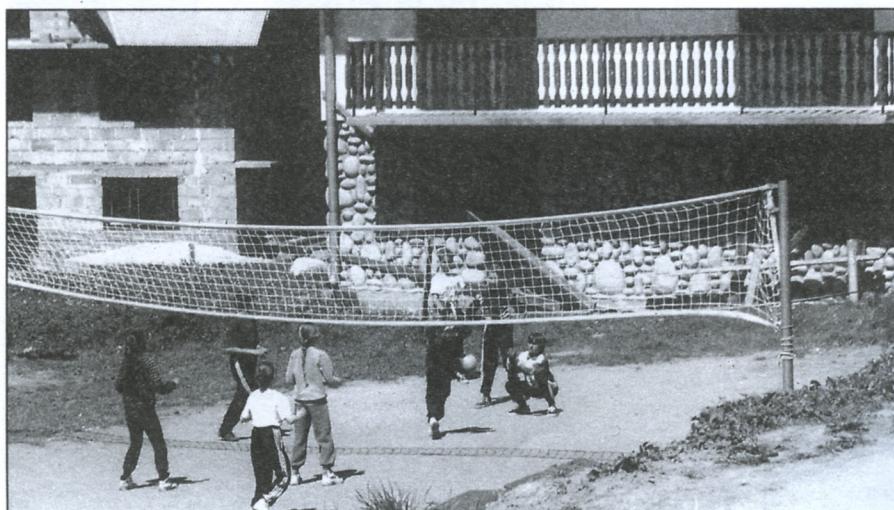
Prístavba miestnej školy

Stavenisko čiernochorského kostola

a vznik nových gymnázií neominuli ani túto obec. Ako sme sa dozvedeli, od septembra by tu malo pôsobiť gymnázium alebo skôr pobočka (tryeda) gymnázia v Bialke. Bola by to asi len jedna trieda pre deti z Čiernej Hory. Lenže koncom mája ešte nebolo nič isté. Niektorí občania druhej časti obce uvažovali, či by pre ich deti nebolo predsa len lepšie navštievoať gymnázium v Bialke, kde by mali zaistený odvoz a prívoz, ako chodiť pešo do druhej, vzdialenej časti obce. Nuž, uvidíme ako sa celá vec vyrieši. V miestnej škole sa vyučujú tri cudzie jazyky: slovenčina a ruština ako povinný jazyk (deti si od piatej triedy volia jeden z nich), a angličtina za ktorú musia rodičia platiť. Ešte nevedno, ako to bude od budúceho roku, kedy sa aj angličtina stane povinným predmetom. Slovenčinu vyučuje Mária Mlynarčíková, ktorá má pod opatrou 21 žiakov. Dúfame, že v budúcom roku sa ich počet ešte zväčší. To však v hlavnej miere závisí od krajanských rodičov, ktorí by si mali poklaňať za povinnosť zapísť svoje deti na hodiny materčiny. Ako nám povedala M. Mlynarčíková, pre vyučbu tohto jazyka má k dispozícii dostatočný počet učebníčkov a pomôcok.

Na hodine telocviku

Čistička v prevádzke

Dnes je už takmer v každej spišskej obci zavedená kanalizácia. Opýtali sme sa miestneho richtára - Eugena Gogolu, ako je to v Čiernej Hore.

- V Čiernej Hore od Jurgova je vybudovaná biologická čistička odpadových vôd, - hovorí richtár. - Je to veľká gminná čistička, ktorá môže slúžiť pre všetky okolité dediny. V prevádzke je odnedávna a zatiaľ je na ňu napojená Bukowina Tatrzanska. Aj Čiernu Horu by už bolo možné napojiť, ale len tú časť od Jurgova. Odtoky zo Zahory sa cez taký kopec do čističky pretlačiť nedajú. Preto budeme musieť v tejto časti dediny vybudovať malú čističku odpadových vôd, alebo nejak prečerpávať odtoky cez kopec.

Čiernochorská čistička môže každý deň očistiť až 1000 m³ odtokov. Kedže je to biologická čistička, pracujúca na základe pôsobenia baktérií rozkladajúcich odpady, vyžaduje si každodený prísun potrebného množstva odtokov, bez ktorých by baktérie vyhynuli. Bukowinská gmina si na výstavbu tejto čističky požičala 450 tisíc zlých. Keby čistička do konca tohto roka dosiahla tzv. ekologický efekt, čiže ak Štátny inšpektorát ochrany

životného prostredia uzná, že peniaze boli dobre využité a čistička v plnej miere spĺňa svoj účel, je možné, že gmina by nemusela tento dlh splácať. Obyvatelia Čiernej Hory zatiaľ (kým sa nevyrieši otázka prečerpávania alebo výstavby malej čističky) aspoň nemusia ďaleko voziať odtoky zo svojich žúmp. Určite to doceňia majitelia súkromných mäsiarstiev (v Čiernej Hore je ich niekoľko), ktorí musia úradom predkladať doklady o využívaní odtokov. Teraz sa už môžu zbaviť odtokov v miestnej čističke, kde im vystavia potrebný doklad.

Nová cesta

Koncom mája každého návštěvníka Čiernej Hory určite prekvapila neobyčajná premávka nákladných automobilov, voziacich štrk a kamene. Ako sme sa dozvedeli, v Čiernej Hore vzniká nová cesta, vedúca z osady Šoltýšstvo do Pavlíkov. Vlastne ani nemožno hovoriť o výstavbe novej cesty, lebo na tomto mieste už dlhé roky bola úzka polná cestička. Teraz ju však poriadne rozšírili a vytvrdili štrkom a kamením. Práce financoval bukowinský gminný úrad. V budúcnosti bude táto cesta vysafoltovaná, samozrejme, ak sa na to najdu peniaze.

- Na opravy ciest sú potrebné peniaze takmer každý rok, - hovorí richtár. - Zoberme si napríklad cestu z Čiernej Hory do Tribša, na ktorej je množstvo dier. Preto ešte tohto leta ju chceme opraviť. Hoci túto cestu má na starostri nižnolapšanský gminný úrad, opravíme ju my, lebo my ju najčastejšie používame. Tak ma napadlo, že keby boli všetky tunajšie cesty v poriadku, dalo by sa tu v budúcnosti usporiadať aj horské cyklistické majstrovstvá Poľska. Boli by na to ideálne podmienky. Takáto akcia by určite prilákala do dediny množstvo turistov, na čom by získali obyvatelia, ale aj obecná pokladňa. Odnedávna platí nové uznesenie o klimatickom poplatku, ktorý v niektorých obciach možno od návštěvníkov vyberať. Vzťahuje sa aj na Čiernu Horu. Ide o symbolický poplatok - 80 grošov od 1 osoby na deň (deti - 40 gr.), ale tieto peniaze ostávajú

POSLEDNÝ ZO ZAKLADATEĽOV

Ako všetci vieme, v roku 1947 sa začali vo všetkých obciach severného Spiša a hornej Oravy tvoriť miestne skupiny nášho Spolku. Ich zakladateľmi boli krajania so silným slovenským povedomím, ktorí si uvedomovali, že pre zachovanie národnej identity je im nutné potrebná silná organizácia, ktorá by bránila ich záujmy a pomohla im pretrvať v týchto rušných časoch. Odvtedy uplynulo už vyše pol storočia, mnohí z vtedajších organizátorov nás už navždy opustili a miesto nich v našej organizácii pôsobí druhá, nezriedka aj tretia generácia krajanov. Tak je aj vo Fridmane, kde zo zakladateľov miestnej skupiny dnes už žije snáď len jeden kraján. Je ním Ján BRINČKA, ktorého životné osudy chceme čitateľom Života príblížiť.

Krajan Ján Brinčka sa narodil 17. júna 1924, v slovenskej rolnickej rodine vo Fridmane. Jeho rodičia - Jozef a Mária - ga zdovávali na nevelkom hospodárstve.

- Aj ked sme mali sotva 6-hektárové gazdovstvo, roboty na ňom bolo vždy veľa, - spomína Ján. - Chovali sme o.i. niekoľko kráv a ošípaných, prasnicu, ba aj kobylu a iné zvieratá, o ktoré sa bolo treba starat.

V rokoch 1930-36 navštievoval miestnu základnú školu. V tom čase samozrejme vyučovanie prebiehalo v poľstíne. Kedže sa učil veľmi dobre, učitelia nahovárali rodičov, aby ho poslali na strednú školu. Žiaľ, z finančných dôvodov si to nemohli dovoliť, preto Ján musel ostať doma a pomáhať rodičom na gazdovstve. Jozef a Mária Brinčkovci mali okrem Jána ešte 3 deti: synov Jozefa a Karola (dnes už nežijú) a dcéru Máriu, ktorá býva na Slovensku v Krížovej Vsi. Na Slovensku - v Rudňanoch žil aj Jozef.

Hned po vojne, v roku 1945, aj Ján vycestoval do vtedajšieho Československa, kde pracoval v sklární v severočeskom meste Teplice. Onedlho sa však vrátil do rodnej obce a v roku 1947 sa oženil s Máriou Galikovou z Fridmana. Po svadbe ostali s manželkou gazdovať na rodičovskom hospodárstve.

v dedine a my môžeme rozhodnúť, na čo ich použijeme.

Zatial Čierna Hora na turistoch veľa nezarába, ale dúfajme, že onedlho sa počet návštěvníkov tejto krásnej obce zvýší.

Text a foto: JÁN BRYJA

Manželia Brinčkovci s rodinou počas osláv zlatej svadby

Začiatky boli ťažké

Aj dnes, po takých rokoch, sa Ján velmi dobre pamäta na časy zakladania miestnych skupín nášho Spolku. Ved sám sa aktívne zúčastnil pri tvorení MS vo Fridmane. Zúčastnil sa neskôr aj prvého zlúčovacieho zjazdu Spolku Čechov a Slovákov v Krakove, na ktorom mal krátky príhovor.

- Ked sme pred vyše 50 rokmi založili MS, patrila do nej takmer celá dedina. Prvým predsedom bol kraján Vojtech Žolondék. Samozrejme, nikdy sme to nemali ľahké, ale snažili sme sa robiť všetko pre rozvoj a prospech Spolku. Zriadili sme si vlastnú klubovňu, podarilo sa nám založiť slovenskú školu, do ktorej chodila väčšina detí v obci, - spomína J. Brinčka. - Žiaľ, niekedy v polovici šestdesiatych rokov nastal v našom školstve prelom. Slovenská výučba sa obmedzila len na vyučovanie slovenského jazyka ako nepovinného predmetu. Dnes sa už v našej škole slovenčina vôbec nevyučuje, ba nemáme už ani vlastnú klubovňu. Podobne bolo so slovenskými spevmi v kostole. Vždy sa to striedalo: jednu nedelu sme mali sv. omšu so slovenskými spevmi a druhú s poľskými. Potom však slovenčina zmizla aj z kostola.

Dvojité občianstvo

Mária Galiková, podobne ako jej manžel Ján, pochádza zo slovenskej rodiny. Zaujímavostou však je, že obaja manželia majú dvojité, poľské a americké občianstvo.

- Moja matka, aj matka mojej manželky sa narodili v Amerike, - vysvetľuje Ján Brinčka. - Preto máme obaja americké cestovné pasy.

Manželia Brinčkovci majú dve dcéry: Bernadetu (narodenú v roku 1950) a An-

gelu (narodenú v 1955), z ktorých staršia vycestovala s celou rodinou do Ameriky. Aj Mária Brinčková navštívila už niekoľkokrát Spojené štaty americké. Len Jána daleké zámorie akosi vôbec neláka. Hoci má americký pas, v Amerike ešte neboli.

- Ani sa tam nechystám, - hovorí. - Načo by som tam išiel, ved na chlieb treba všade tvrdzo pracovať. Tu som sa narodil, tu je môj dom, tu chcem žiť.

Pred dvomi rokmi oslavili Ján a Mária Brinčkovci 50. výročie sobáša. Dnes sa môžu tešiť zo 6 vnukov a jednej pravnučky - Marty.

Na zaslúženom dôchodku

Manželia Brinčkovci celý život tvrdzo pracovali. Samozrejme z gazdovania bolo vždy ťažko vyžiť (nie je tomu ináč ani dnes), preto Ján popri gazdovaní 20 rokov pracoval vo funkcií tajomníka Obecnej národnej rady vo Fridmane. Neskôr plnil funkciu obvodného účtovníka rolnických krúžkov. Dnes sú spolu s manželkou na zaslúženom dôchodku, takže majú trošku viac voľného času. Ján sa ho rozhodol prospiešne zúžitkovat. Vždy sa zaujímal o dejiny rodnej obce. Na udalosti posledného polstoročia sa veľmi dobre pamäta a o dávnejšich časoch sa dozvedal od starších ľudí. Teraz sa rozhodol svoje spomienky a poznatky spísať. Postupne by ich chcel uverejňovať na stránkach nášho časopisu.

- O niekoľko desaťročí si už ludia nebudú pamätať rôzne závažné udalosti z dejín Fridmana, - hovorí Ján, - alebo môžu byť informácie o nich podávané nepravdivo. Preto sa snažím všetky udalosti, ktoré si pamätam, podrobne zaznamenať tak, ako sa skutočne odohrali.

Veríme, že krajanovi Brinčkovci bude zdravie slúžiť ešte dlhé roky, aby mohol svoje predavzatie splniť.

JÁN BRYJA

V TIENI BABEJ HORY

Najväčšou a súčasne najdlhšou obcou na hornej Orave je Veľká Lipnica.iahne sa v dĺžke 16 kilometrov v doline potoka Lipničanka skoro od Oravskej priehrady až k úpatiu Babej hory (1 722 m.n.m.) a býva v nej skoro 5,5 tisíca obyvateľov. Je rozdelená na niekoľko častí - Murovanicu, Centrum, Skočky a Privarovku. Piata, trochu vzdialenejšia osada Kyčory sa osamostatnila v roku 1985.

Tentoraz sme navštívili Privarovku. Zaujímalo nás, ako žijú a čo porábajú ľudia v tejto hornej časti Veľkej Lipnice, nachádzajúcej sa v tieni Babej hory? Tvorí ju 200 domov, v ktorých býva asi 1000 obyvateľov. Hoci v posledných rokoch tu vyrástlo mnoho pekných, nezriedka pochodových domov, nájdeme aj mnoho dreveníc. Väčšina občanov sa zaobera rolníctvom. Pracujú na malých, asi 2-6 hektárových gazdovstvách. Problémom je nízka kvalita pôdy a stále neukončená komasácia. Poznamenajme, že nejeden rolník má svoje gazdovstvo roztrúsené aj na vyše 100 miestach. O ich starostiah i plánoch do budúcnosti som sa chcel porozprávať s novým richtárom Józefom Karkoszkom. Kým však prišiel z lesa, niekoľko informácií mi poskytli jeho susedia, manželia Dana a Eugen Kuligovci. Keď sa dozvedeli, že som zo Života povedal mi, že Eugenov otec Florián Kuliga bol dlhé roky členom MS SSP, že odoberali nás časopis, ale v súčasnosti už oňom akosi nepočujú. Prekvapilo ma, že dokonca ani nevedeli, či ešte vychádza, hoci by ho radi odoberali. Danuta Kuligová mi o.i. povedala, že tunajšia mládež nemá príliš veľa možností kultúrneho vyžitia, preto radšej tráví voľný čas pri televízore alebo pri pive. Zaspomínala si na obdobie, keď sa v škole ZŠ č. 4 premietali každý piatok filmy, v obci bolo viacero zábav, ľudia sa po práci stretávali u susedov a známych, zaspievali si. A dnes? Hovorila tiež o práci na gazdovstve.

- Posledné tri roky sme mali veľmi slabú úrodu. Zemiakov sme zozbierali len niečo viačej ako sme posadili. Ani jačmeň, či tá troška pšenice neboli bohviecké. No a pasienky či les

Predsedu MS SSP E. Bandyk

nám jesť nedajú. Preto mnohí odchádzajú za prácou mimo Oravy, do Varšavy, Krakova i za hranice. Niektorí susedia súce prenajímajú turistom izby, ale zisky sú malé.

U richtára

Počas nášho rozhovoru sa nad Babou horou prehnala búrka. Keď sa onedlho vyskalo, vrátil sa aj richtár, ktorým je len od apríla t.r. mladý gazda a predsedu hasičského zboru J. Karkoszka. Na richtárskom kresle vystriedal učiteľa Józefa Kocura.

- Čo povedať o živote v Privarovke - zamysel sa. - Problémom je napríklad cesta, ktorá sa klukatí cez celú obec a je veľmi úzka. V tomto roku budeme utvrdzovať polné cesty, na čo sme z gminného rozpočtu dostali 10 tisíc zlých. Peniaze sú rozdelené na tri razy. Tisíc zlých tvorí finančnú rezervu richtára. Uvidíme, kolko sa nám podarí urobiť. Koncom minulého roka sa nám v hornej časti Privarovky podarilo dokončiť nový betónový most, ktorý v minulosti poškodil voda.

S richtárom som sa porozprával aj o Živote. Bol totiž veľmi prekvapený, že ešte vychádza, vedľako mi povedal, ešte pred niekolkými rokmi si ho mnohí odoberali. Slúbil, že občanov bude informovať o možnosti predplácania časopisu.

Nový richtár J. Karkoszka

Požiarnici

Richtár je od februára t.r. aj novým predsedom požiarnikov, ale o ich činnosti mi viačej povedal náčelník zboru Wiktor Kramarz.

- Naša požiarna jednotka bola založená v roku 1986 a jej prvým predsedom bol bývalý riaditeľ ZŠ č. 4 Emil Kowalczyk. V súčasnosti máme 22 členov, tajomníkom zboru je učiteľ Milan Tworzyk, pokladníkom Ján Stercula a hospodárom Štefan Kuliga. Požiarna zbrojnica stojí od roku 1986. Je to veľká, poschodová budova. Na prízemí máme garáž, kde je nový požiarne automobil zn. ŽUK, ktorý sme kúpili v roku 1994 za 50 miliónov starých zlých. Polovicu sumy sme mali z vlastných zdrojov a zvyšok poskytla gmina. Vedľa garáže sú ďalšie dve miestnosti. V jednej z nich je uložené požiarnické náradie a v druhej robíme schôdze. Na poschodi sú tri menšie miestnosti a veľká sála na 150 ľudí, ktorú prenajíname na svadby a zábavy.

Požiarnici majú vo svojom vybavení 2 motorové striečky PM 5 a spojenie im zabezpečujú telefóny zn. Motorola. Kým kúpili automobil, striečku a ostatné požiarnické náradie fahali ku požiarom traktorom.

- Doteraz sme v obci, našťastie, zasahovali len zriedka, - pokračuje. - Posledný veľký požiar však vypukol nedávno, pred Veľkou nocou u Žiebovcov. Došlo tam k značným materiálnym stratám. Úplne zhorela garáž, 2 osobné automobily a traktor. K väčšine požiarov však vo-

Obec v tieni Babej hory

Kaplnka na rázcestí

Kostolík v Privarovke

lajú najmä jednotku z Veľkej Lipnice-Centra, ktorá má oveľa lepšie vybavenie.

Krajanská činnosť

Od požiarikov ma cesta zaviedla za predsedom MS SSP v obci Eugenom Bandykom. Vo výbere MS pracuje už vyše 20 rokov a za predsedu bol zvolený v roku 1984. V jeho dome sa nachádza krajanská klubovňa, aké si centrum krajanského diania v obci. Pretože v poslednom období začala činnosť MS ochabovať, spýtal som sa, čo robí výbor pre zlepšenie situácie a zaktívnenie krajanov.

- V poslednom čase mám na všetko čoraz menej času - hovorí. - Treba sa starať o ga-

zdrovstvo, zdravie už neslúži tak ako by malo, takže neviem čo bude ďalej. Na činnosť klubovne nedostávame v poslednom období žiadne prostriedky a bol by v nej potrebný napríklad novší nábytok, knihy, televízor a pod. Čím mám do nej pritiahnuť ľudí, najmä tých mladých? Ja sa dodnes zúčastňujem na folklórnych a iných podujatiach. Bol som napríklad na poslednom Pastierskom sviatku, kde som vystúpil aj s vnučkou, ale ináč?

Na otázku, prečo sa nedarí napríklad zvýšiť počet predplatiteľov Života v obci, mi už nevedel presne odpovedať. Keď sa dozvedel, že mnohí krajania ani nevedia, že Život ešte stále vychádza, udivene sa na mňa pozeral. Prisľúbil, že sa pokúsi niečo urobiť, aby sa to zlepšilo. Pri pomeňme, že v minulosti patrila táto MS k najaktívnejším na Orave. Mala dobre pracujúcu klubovňu a vyše 120 predplatiteľov Života. V ZŠ č. 4 sa veľa detí učilo slovenčinu. Pokúsia sa krajania nadviazať na bohatú minulosť?

Vyučovanie slovenčiny?

Presvedčanie krajanských rodičov, aby zapísali svoje deti na vyučovanie slovenčiny, je ďalším problémom, s ktorým si tunajší výbor MS už roky nevie poradiť. Myslím si však, že „pes je zakopaný“ niekde inde, čo platí nielen o Privarovke. Výbory MS v mnohých obciach sú, žiaľ, málo aktívne, slabo informujú krajanov a potom sa vyhovárajú, že ľudia nechcú nič robiť. Ako však majú chcieť, keď o ich činnosti skoro nič nevedia? Je zaujímavé, že ešte nedávno sa práve v ZŠ č. 4 v Privarovke

slovenčina vyučovala, a to dokonca ako v jedine zo štyroch základných škôl v celej Veľkej Lipnici!

Táto škola sa nachádza vo veľkej budove na konci obce. Bola vybudovaná ešte v roku 1959 a v roku 1975 čiastočne zmodernizovaná. Prednedávnom dostala novú strechu a ústredné kúrenie. Riaditeľkou školy je Janina Kowalczyková.

- Naša škola, - hovorí, - je pomerne dobre vybavená, v tom dokonca 2 počítačmi na vyučovanie anglického jazyka. Máme 8 učební, 157 žiakov a 14 učiteľov. V škole je tiež kuchyňa, v ktorej na obed žiakov varíme o.i. polievku, ktorú majú deti z chudobných rodín zdarma.

Opýtal som sa riaditeľky školy, či boli rodičia v tomto roku informovaní o možnosti prihlásiť svoje deti na vyučovanie slovenského jazyka.

- Áno, vedenie školy rodičom aj tentokrát ponúklo možnosť zápisť deti na slovenčinu, - hovorí - ale zatiaľ nikto z nich neprejavil záujem.

Myslím si, že terajšia situácia s vyučovaním slovenčiny by sa v Privarovke mohla zmeniť. Škola sa vyučovaniu slovenčiny nebráni, všetko závisí od rodičov. Výbor MS by však mal medzi nimi vyvinúť oveľa väčšiu aktivitu ako doteraz, organizovať stretnutia, vysvetľovať a pokúšať sa pritiahnuť do krajanskej činnosti viacero mládeži. Uspokojenie sa so súčasným stavom sa už onedlho môže vypomstieť. Začne teda v Privarovke svitať na lepšie časy?

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

GYMNÁZIUM AJ V JURGOVE

V poslednom čísle Života sme informovali našich čitateľov o troch spišských školách v Krempachoch, Nižných Lapšoch a vo Fridmane, kde od septembra majú začať pôsobiť nové gymnázia. Ako sme sa dozvedeli, na Spiši bude pôsobiť ešte jedno gymnázium - v Jurgove.

- Aj v našej škole začne od septembra pôsobiť gymnázium, - hovorí riaditeľka základnej školy v Jurgove Helena Michaláková. - Nebude to však samostatné gymnázium, ale len akási pobočka (tryeda) gymnázia v Bialke Tatranskej.

Gymnázium v Jurgove bude pravdepodobne slúžiť len pre miestne deti, hoci by ho mohli navštěvovať aj deti zo susedných dedín, napr. z Repíšk. Rodičia by určite uvítali takéto riešenie, keďže z Repíšk do Jurgova je oveľa bližšie ako do Bialky. Má to však svoj háčik. Totiž dovoz detí do Jurgova by Repišťania museli sami organizovať a hradili aj spojené s tým náklady, kým prepravu detí do Bialky by zabezpečoval gminný úrad v Bukowine Tatranskej.

Ako nás informovala pani riaditeľka, vznik gymnázia si v škole nevyžiada žiadne väčšie zmeny.

- Máme vystačujúce miestnosti, zariadenie i pomôcky pre potreby budúceho gymnázia.

Potrebovali by sme snáď len riadnu počítačovú pracovňu. V súčasnosti máme k dispozícii len tri počítače, zislo by sa ich viac, - hovorí pani Michaláková.

Jurgovskú pobočku gymnázia sa podarilo utvoriť práve vďaka aktivite našej menšiny v tejto obci. V Bialke by totiž krajanské deti nemali možnosť navštěvovať hodiny sloven-

činy. A treba povedať, že v Jurgove je o tento predmet veľký záujem. Podľa slov riaditeľky sa vo výučbe slovenčiny v miestnej škole nebude nič meniť. Slovenčina sa aj ďalej bude vyučovať tri hodiny týždenne v každej triede (samozrejme učiť sa ju budú len tí, ktorí si ju zvolia). Po ukončení ZŠ budú môcť všetci automaticky pokračovať vo výučbe slovenčiny na gymnáziu bez toho, aby sa museli opäťovne zapísť.

Text a foto: JÁN BRYJA

Jurgovská drevená škola

SPOMIENKY JÁNA ŠKODOŇA

Mnohí naši krajania ešte nezabudli na časy, keď sa po prvýkrát rozhodovalo o nich bez nich. Nevybledli ani ich spomienky na obdobie, keď Rada veľvyslancov spojeneckých veľmocí na základe splnomocnenia Najvyššej rady prieriekla 28. júla 1920 časť hornej Oravy a severného Spiša Poľsku a Těšínsko Česko-Slovensku. Stalo sa tak v belgickom meste Spa. Pripomeňme, že v Poľsku sa vtedy ocitlo 13 spišských obcí s 8 263 obyvateľmi a 12 oravských obcí s 13 890 obyvateľmi (spolu 22 153 obyvateľov).

Hoci odvtedy uplynulo už vyše 75 rokov, na krivdu, ktorá bola na nich spáchaná, myslia neraz i dnes. Vedľa toho, aby zmenili miesto bydliska, dostali sa do cudzieho štátu. Rozmýšľajú tiež nad tým, prečo sa štyri dni pred tým nešťastným rozhodnutím, t.j. 24. 7. 1920, nekonal starostlivo pripravovaný a mnohými očakávaný plebiscit, ktorý mohol rozhodnúť úplne ináč. Nezabúdajú ani na roky 1939-45, keď sa vrátili k Slovensku, aby sa po skončení 2. svetovej vojny opäť dostali k Poľsku. Vtedy mnohí z nich radšej odišli na Slovensko. Pamäťajú tiež na rok 1947, keď stáli pri vzniku našej krajanskej organizácie. V Chyžnom, obci nachádzajúcej sa na slovensko-poľskom pohraničí som navštívil krajaná Jána ŠKODOŇA (nar. 8. júla 1917), ktorého som požiadal, aby si zaspomínal na tieto, dnes už historické udalosti.

- Na obdobie plebiscitu, ako aj na rozhodnutie o odtrhnutí hornej Oravy od Česko-Slovenska sa pamäťám najmä z rozprávania môjho otca Karola Škodoňa. V roku 1921 ho spolu s ďalšími šiestimi krajanmi z Chyžného zatvorili na tri mesiace do väzenia v Czarnom Dunajci. Že prečo? Počas príprav k plebiscitu organizovali ľudí a robili všetko, aby sa hlasovanie o tom, kam chceme patríť, uskutočnilo. Otec pomáhal pri zbieraní podpisov, spoluorganizoval stretnutia, vysvetloval situáciu občanom. V tom čase k nám prichádzali aj rôzni poľskí agitátori, ktorí strاشili ľudí komunistickými Čechmi a tým, že v ČSR by nám hrozila strata viery. Jedným z takýchto agitátorov na Orave bol aj Piotr Borowy. Otca a jeho priateľov úrady napokon nazvali „čechofilmi“ a jednoducho ich zavreli do väzenia. Jeho viera to však nezломila. Svoje deti vychoval v slovenskom duchu, v čom sme vytrvali dodnes a prenášame to aj na svoje deti i vnukov.

Osud občanov slovenskej národnosti na Orave a Spiši bol teda po roku 1920 spečatený. Na dlhé obdobie boli vystavení tvrdej polonizácii, neboli slovenské školy, spolky, tlač, slovenský spev a kázne v kostoloch nahradila poľština a úrady potláčali každý prejav národnej identity.

- V roku 1924 boli slovenské farnosti vyňaté spod právomoci spišského biskupstva. Potom sa Orava dostala pod krakovské arcibiskupstvo a mnohí slovenskí kňazi museli odiť na Slovensko. Počas celého mezivojnového obdobia sa omše v našej obci odbavovali po

J. Škodoň ako vojak slovenskej armády (v strede)

poľsky, hoci ľudia v kostole spievali aj po slovensky. Z kňazov, ktorí v tom čase pôsobili v Chyžnom, spomeniem Marcina Jabłoňského, ktorý zomrel v Oravke. Slovenské omše a spevy sa do nášho kostola vrátili potom, keď sme sa vrátili ku Slovensku. Omše odbavovali kňazi Antonín Zaremba a Aurel Michałák, rodák zo Zakamenného, ktorý zomrel pred tromi rokmi a je pochovaný v Čimhovej na Slovensku. V škole sa obnovilo vyučovanie slovenčiny, ktorú vyučoval Alojz Kašák z Bieleho Potoka, učiteľ a organista.

Krajan Ján Škodoň

Tento stav trval v Chyžnom aj istý čas po skončení 2. svetovej vojny. V kultúrnom dome sa konali slovenské zábavy a v obci začala pôsobiť hudobná kapela pod vedením Jozefa Omyláka. Neskôr sa však v kostole začali problémy. Keď vtedajší rektor František Latiak začal hrať v kostole po slovensky, kňaz omšu neukončil a odišiel z kostola. Ľudia však držali spolu.

- Aj keď máme teraz poľské omše, naši ľudia, najmä tí starší, spievajú v kostole po slovensky dodnes. Slovenskú omšu sa krajanom podarilo zaviesť v kostole v Jablonke.

Po vojne bolo národné povedomie silné. Počas súpisu sa vyše 95% občanov Chyžného prihlásilo k slovenskej národnosti a vtedy sa začali intenzívne prípravy na založenie Spolku.

- Ked' sme sa v roku 1946 začali schádzať a pripravovať základy pre vytvorenie našej organizácie, k najaktívnejším krajanom v našej obci patrili: Ján Záchymský, prvý predseda MS v obci, Ján Hladovčák, Jozef a Ján Gaveldovci, Andrej Fula, otec dnešného predsedu MS SSP Karola Fulu, môj švager Ján Tisončík, Ján Švidroň, ja a ďalší. Spolu nás bolo asi tridsať. Viackrát nás navštívili krajania z Jablonky: Alojz Šperlák, Ignáč Paniak a Ignáč Kašprák. Po založení Spolku a zvolení výboru som v našej MS vykonával funkciu pokladníka. Ked' v roku 1958 vyšlo prvé číslo krajanského časopisu Život, naša radosť sa ešte zväčšila.

Ked' mnohí z našich krajanov počas 2. svetovej vojny narukovali do slovenskej armády, tejto povinnosti sa nevyhol ani Ján Škodoň. Stalo sa to však za zvláštnych okolností. Totiž deň po obdržaní povolávacieho lístka, čiže 19. novembra 1941 sa J. Škodoň oženil s Johannou Tisončíkovou. Ako hovorí, na svadbe nemali ani hudbu, lebo už na druhý deň sa musel prihlásiť k útvaru v Ružomberku. Ako si spomína na toto obdobie?

- Viete si predstaviť, aké boli moje pocity, ale nič sa nedalo robiť. Narukovať som musel. Slúžil som v horskej jednotke 6. pluku v Ružomberku. Velenie praporu sme mali v Dolnom Kubíne a z veliteľov si pamäťám npor. Nováka a čatára Rojku. Z vojny som sa vrátil až v októbri 1944. So svojou jednotkou som sa dostal až k rumunskej hranici, pôsobili sme v Karpatoch, pri Dubne, vo Veličnej i Zemianskej Dedine. Pri Slavkove sme sa skoro dostali do zajatia, ale podarilo sa nám vyviaznuť.

Manželia Škodoňovi prežili spolu už vyše 55 rokov. S hrdosťou mi ukázali aj list a medailu od prezidenta PR. Svoje tri deti: Máriu (1944), Jána (1946) a Karola (1953) vychovávali v slovenskom duchu. Hrdí sú najmä na Jána, ktorý sa stal biskupom. Pripomenu li mi, že slovenčinu v ZŠ ho učila Stefánia Kasperecká z Jablonky. Doplňme, že v ďalších štúdiách pokračoval na slovenskom lyciu v Jablonke, kde v roku 1964 úspešne zmaturoval a potom navštievoval Bohosloveckú fakultu v Krakove. Za kňaza bol vysvätený v roku 1970, neskôr absolvoval trojročnú vikársku prax a po štúdiach na Katolíckej Univerzite v Lubline získal 22. 2. 1977 doktorát teológie. V roku 1977 sa stal tamomníkom Diecéznej synody a začal prednášať na Pápežskej akadémii a v Seminári v Krakove. V roku 1988 bol J. Škodoň menovaný za pomocného biskupa Krakovskej arcidiecézy.

Dcéra J. Škodoňa Mária Latiaková vyučovala v 70. rokoch biológiu na základnej škole vo Veľkej Lipnici-Privarovke a neskôr v ZŠ v Chyžnom učila aj slovenský jazyk. Na vyučovaní sa striedala s učiteľom Jánom Páleníkom. Jej brat Karol sa venuje hospodárstvu.

Na záver som sa Jána Škodoňa spýtal, ako sa on v súčasnosti pozera na možnosť odbavovania slovenských omší v obci.

- *Problém je o.i. v tom, že veľa mladých od nás pracuje mimo obce a nezaujímajú sa až natoliko o tieto otázky. Starším občanom zasa stačí, že môžu v kostole aspoň spievať po slovensky. Myslím si teda, že mnogým to takto vyhovuje a už by to asi ani nechceli meniť.*

Otázka národnosti každého človeka je vecou vlastného vedomia. Každý má teda právo hlásať to, čo cíti, je však pritom potrebná nevyhnutná dávka tolerancie. Verme teda, že národné povedomie našich krajanov a ich vrúcný vzťah ku Slovensku, jeho kultúre a obyčajom budú tolerované aj ďalej.

Zaznamenal: PETER KOLLÁRIK

BÁSNICKÁ POCTA JURGOVSKÉMU RODÁKOVI

11. októbra som sa zúčastnil vedeckého seminára venovaného životu a dielu jurgovského velikána, profesora ThDr. Aloja Miškoviča (1902-1967). A práve v ten deň mi počas rokovania v Spišskej Kapitule dal náš spišský rodák, mgr. Janko Horník, rukopis a vlastne strojopis bánske venovanej profesori vi Miškovičovi. Myslím si, že mi profesor Horník a autor bánske odpustia, že básnická pocta veľkému jurgovskému rodákom je publikovaná až teraz, po 20 mesiacoch od jej obdržania.

Autor bánske je skromný človek, preto nechce, aby sme čitateľom odhalili jeho pravé meno. Vážime si autorov názor a stanovisko, a preto *Prísahu* publikujeme pod pseudonymom Rajan, tak ako ju jej autor podpísal. Zdá sa nám, že meno Rajan je derivátom od miestneho názvu Raj, v zmysle Slovenský raj, čo by autora prezentovalo ako obdivovateľa tejto krásnej časti Slovenska a zároveň obyvateľa Spiša, kde sa Slovenský raj nachádza.

Citateľovi môžeme prezradíť ešte len to, že pán Rajan sa ako člen SDS aktívne zúčastňuje všetkých akcií Spolku a že občas píše bánske, aj keď - pravda - básnická činnosť nie je jeho povolaním. Nakolko vieme, väčšina básnickej tvorby pána Rajana vyšla v rôznych slovenských časopisoch. Doteraz však nemá ešte vydanú ucelenú básnickú zbierku.

Autor *Prísahy* nepoznal osobne profesora Miškoviča. Z pocty pera pána Rajana sa však dá bezpečne usúdiť, že dielo jurgovského profesora nie je prehno neznámy pojmom a že si profesora veľmi vážil.

V Zborníku referátov z vedeckého seminára o Miškovičovi vyjde aj Rajanova práca. Zatiaľ sa nedá povedať, čo vyjde skôr: júlové číslo Života s *Prísahou* alebo Zborník, ktorého súčasťou bude aj Rajanova báseň. Do zborníka som napísal článok pod titulom: Alojz Miškovič, obranca integrity Slovenska. Dr. Martin Homza, slovenský historik narodený v Prakovciach na južnom Spiši, mi po prečítaní môjho rukopisu napísal krátko o profesorovi Miškovičovi: *Bol to hrdinský muž.*

Uvedený Zborník ukáže ozajstnú mravnú a vedeckú veľkosť Aloja Miškoviča, ako aj vysokú vedeckú hodnotu jeho diela. Bude takto čeliť neopodstatneným útokom krajných poľských publicistov na osobu profesora a predstavovaniu tohto veľkého Jurgovčana ako „poliakožrúta“ len preto, že sa odvážil brániť svojich rodákov pred násilnou polonizáciou.

Báseň sme dôkladne prepísali zo strojopisu. Jediná zmena, ktorú sme urobili, sa týka doplnenia Rajanovej poznámky, ktorá sa odvoláva na spomienky učiteľky Valérie Jindovej - Motulkovej. Pán Rajan totiž v pôvodine odkazuje čitateľa jedine na prameň, kym my sme zo spomienok zacitovali celú vetu.

JOZEF ČONGVA

Záber z návštavy prezidenta J. Tisu v Jurgove v r. 1940. V strede prof. A. Miškovič. Foto: archív

Prísaha Rytierovi z Jurgova

Daj razíť peniaz, pretav staré hrivny,
nápis na lící zhladil čas, no nič.
Ním splatí rod slovenský vek divný.
Na obrube meno: ALOJZ MIŠKOVIČ.

Básnik, ty spíš verš a aspoň skromnú vetu,
nech znie ako salva, viečo urgoval.
Za ten kúsok hrudy, čo naň pikle pletú
musel povstať mocný Rytier z Jurgova.

Na lící nech je portrét toho bohatiera
zaslúžil si to, ved' ho zvali „kráľ.“
Pravý bohatier nikdy pre Vlast neumiera
a on sa za ňu stá kráľ Bialky rval.

Bol tu raz - ten správny kňaz,
literát a pedagóg, žije v nás.
Uč sa z neho národ náš a vzkrič:
„Prisaháme na tú Bialku rozihanú,
na tú hrudu z jari rozoranú,
na tú stále skrvavenú ranu
pán Profesor Doktor ALOJZ MIŠKOVIČ!!“

MARIÁN M. RAJAN

1/ Vid' spomienku p. uč. Valérie Jindovej - Motulkovej v publikácii Letné obrázky z Jurgova. In: Štátne meštianska škola, Jurgov 1941-1945-1995, Spišská Nová Ves 1995, s. 113-114. „Bol srdcom i dušou Jurgova, jeho kráľom, ako sme mu medzi sebou celkom vážne a s uznaním hovorievali. Bol to KRÁĽ so všetkými kráľovskými znakmi. Osobnosť duchom i vedomosťami mnohorozmerná a hotový ohňostroj zdravej výbušnosti. Pre nás, čo sme mali úlohu rozvíjať ducha v jeho mládeži.“

Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje vynikajúcu americkú speváčku, ktorú obdivujeme na svetových estrádach - až sa nechce veriť - už od roku 1956. Hoci prekročila šesdesiatku, ďalej sa teší veľkej popularite a ako nedávno vyhlásila, mieni spievať ešte aspoň tridsať rokov. Napíšte nám jej meno a pošlite do redakcie. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

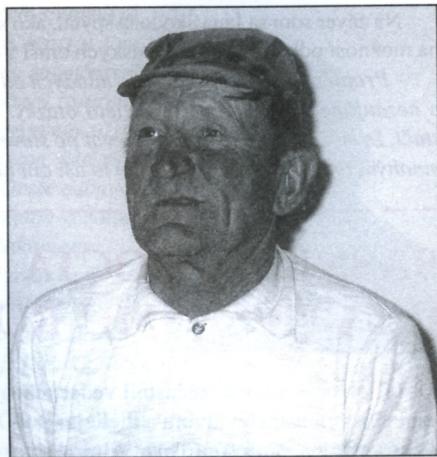
* * *

V Živote č. 5/99 sme uverejnili fotografiu Leszka Teleszyńskiego. Knihy vyžrebovali: Mária Naczková z Fridmana, Ivona Rondová z Varšavy a Emil Nowický z Rabky.

Pohľad na obec od Čiernej Hory

Predsedu MS SSP A. Vaksmanský

BUDE UKONČENÁ KOMASÁCIA?

Život vo všetkých spišských dedinách je dosť podobný. Ľudia sa všade boria s ťažkým živobytím na nevelkých gazdovstvách. Kto len môže, odchádza z rodnej obce za prácou do cudziny, nezriedka až do zámoria. Tí, čo osťavajú, sa snažia niečo urobiť pre svoju dedinu, čo by súčasne aj im uľahčilo život.

Tribšania gazdujú na malých, niekoľkohektárových gazdovstvach. Práca na nich je o to ťažšia a nákladnejšia, že svoje pozemky majú veľmi rozdrobené a rozhádzané po celom chotári. Niet sa preto čomu čudovať, že sa už pred mnohými rokmi rozhodli pre komasáciu svojich pozemkov. Je to veľmi zložitá operácia, zasahujúca do majetkových pomerov jednotlivých rolníkov, preto sa nemôže uskutočniť len tak narýchlo. Tribšania pristúpili k veci veľmi zodpovedne. Spomedzi seba vybrali 16-členný komasačný výbor, ktorý spolu s troma inžiniermi chodil vymeriavať a klasifikovať pozemky. Členom tohto výboru bol aj predsedu Miestnej skupiny SSP v Tribši - Andrej Vaksmanský.

- Pochodili sme všetky naše polia, - hovorí A. Vaksmanský. - Každý pozemok bolo treba zmerať, ohodnotiť a zakresliť do mapy. Nebola to vôbec jednoduchá práca. Všetky polia sme bodovali, pričom sme brali do úvahy viaceré

kritériá, napr. úrodnosť pôdy, jej vzdialenosť od obce, polohu v teréne a pod. Inžinieri si priali na mieste - v Tribši zriadili svoj úrad, takže mohli s nami pracovať každý deň. Všetky merácke práce sme ukončili. Žiaľ, kdeši na začiatku deväťdesiatych rokov nám začali chýbať peniaze. Hoci bolo všetko pomerané, mapy nakreslené a ostalo nám už len dohodnúť sa a scelené pozemky rozdeliť medzi gazdov, nemohli sme to pre spomínané finančné problémy dokončiť. Inžinieri svoj úrad zatvorili a odvtedy sa veci nepohli dopredu ani o krok.

Zaujímali ma zásady sceľovania a rozdeľovania. Ako tvrdí A. Vaksmanský, blízko dediny by boli pridelované menšie, okolo pol-hektárové pozemky, kym vo vzdialenejšom chotári by to boli väčšie, dvoj- a možno i viac-hektárové pozemky. Všetky kritériá rozdeľovania by doriešili na obecnej schôdzke. Dnes však vôbec nevedno, či k ukončeniu komasačných prác niekedy dôjde, aj keď k tomu chýba tak málo.

Ked nie komasácia, tak aspoň kanalizácia

V najbližom čase peniaze na komasáciu určite nebudú. Ako nás informoval mestny richtár Ján Bizub, gminný úrad v tomto roku

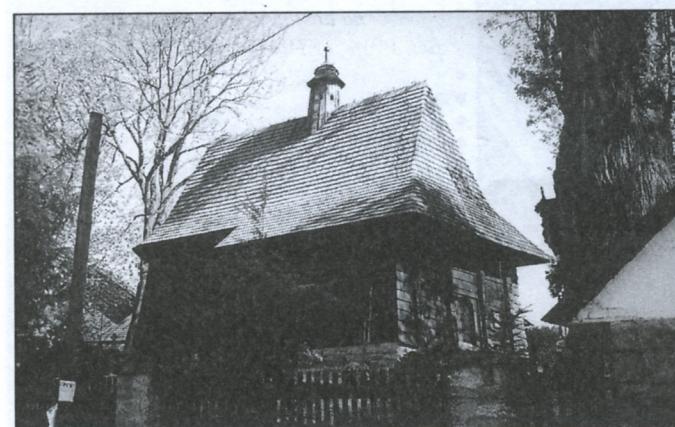
pridelil obci dotácie vo výške 9 tisíc zl (tzv. richtársky fond), ktoré určia na opravu poľných ciest. Najväčšou gminnou investíciou v Tribši je v súčasnosti výstavba čističky odpadových vôd. Nachádza sa na začiatku dediny, oproti starému mlynu. Podľa richtára čistička, na ktoréj prebiehajú posledné, dokončovacie práce, by mala byť odovzdaná do užívania v poslednom štvrtfroku t.r. 3/4 dediny má už skoro dva roky zavedené kanalizačné potrubia, takže vyše 70 gazdovstiev by sa dalo na čističku napojiť hned po jej uvedení do prevádzky. Veríme, že čoskoro skanalizujú aj ostatnú časť obce, čo určite prospeje ochrane životného prostredia.

Slovenčina naša...

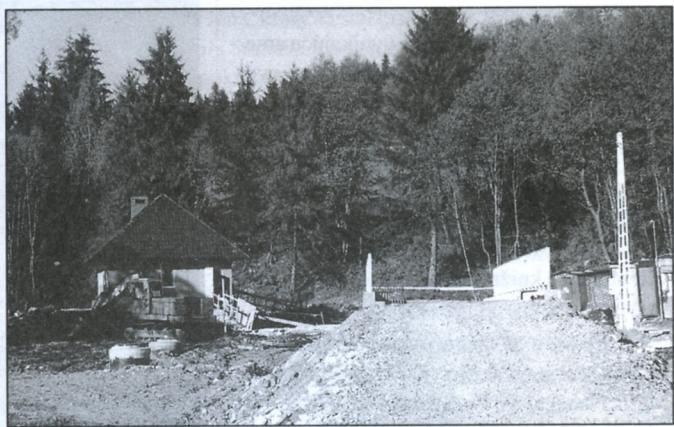
Tribšania pred niekoľkými rokmi odo-vzdali do užívania prístavbu miestnej školy. Vďaka tomu sa dnes môžu popýšiť naozaj veľkým, aj keď sčasti nevyužívaným objektom. Škola bola rozšírená hlavne so zreteľom na to, že v nej zriadia materskú škôlku. Aby ju však mohli otvoriť, potrebovali prihlášky najmenej 25 detí. Keďže sa potrebný počet nenašiel, k zriadeniu škôlky nedošlo.

V miestnej škole sa vyučuje aj slovenský jazyk. Učiteľkou slovenčiny je pani Mária Kačmarčíková (slovenčinu učí aj vo Vyšných Lapšoch). Len škoda, že tento predmet navštievia tak málo detí.

Klenot sakrálnej architektúry - drevený kostol z r. 1567

Na stavenisku čističky odpadových vôd v Tribši

- V tomto roku na slovenský jazyk chodí len osem žiakov, - hovorí M. Kačmarčíková, - traja z piatej triedy, dva zo šiestej a siedmej a jeden zo štvrtej. Všetci tvoria jednu skupinu a učia sa slovenčinu ako nepovinný predmet dve hodiny týždenne. Kedže sú to žiaci z rôznych tried, ťažko prispôsobiť učebnice a pomôcky všetkým. Pri výučbe najčastejšie používam učebnicu pani Głodasikovej Nad Tatrou sa blýska.

V súčasnosti tribšskú školu navštevuje vyše 80 detí od 1. do 8. triedy a desať detí nultého ročníka. Od budúceho školského roku sa tento počet zmenší, keďže 12 žiakov zo 6. triedy bude dochádzať do nižnolapšanského gymnázia. Ako sme sa dopočuli, aj v tomto gymnáziu by sa mal vyučovať slovenský jazyk, keďže bude dostatočný počet záujemcov. Práve preto by v Tribši bolo treba vytvoriť z nižších ročníkov ZŠ skupinu začiatokňov, ktorí by mohli využiť šancu dopl-

niť znalosť tohto jazyka aj na gymnáziu. Medzi deťmi je to už tak, že sa tešia z každej voľnej hodiny a do školy by najradšej chodili len na telocvik. Ale rodičia by si mali uvedomovať výhodu bezplatného vzdelávania a povzbudzovať deti, aby sa učili slovenčinu. Možno to doceňia až vtedy, keďže výučbu všetkých cudzích jazykov (v tom aj slovenčiny) budú musieť platiť. Preto by bolo potrebné, aby sa do propagácie výučby slovenčiny v Tribši aktívnejšie zapojil aj výbor miestnej skupiny SSP, a to nielen predsedá, ale aj ďalší členovia MS.

Najväčšia pamätičnosť Tribša

Okrem školy sa so slovenčinou v Tribši môžeme stretnúť aj v kostole. Každú druhú nedelu sa tu na hlavnej omši spieva po slovensky. Keď už spomíname kostol, nemôžeme opomenúť ani starobylý drevený kostolík, ktorý tvorí najcennejšiu pamiatku sakrálnej archi-

tektúry v širokom okolí. Postavili ho roku 1567 ľudoví majstri z tesaných brvien, z vonkajšej i vnútornej strany prikryli šindľom a jeho interiér bohatou vyzdobili. Kazateľnica je ozdobená dodnes zachovanou maľbou zo 16. storočia. Tribšký kostolík sa zachoval v dobrom stave do roku 1924. Keď Tribšania na začiatku 20. storočia vybudovali druhý, murovaný kostol, prenesli doň barokovú monstranciu a iné zariadenie, rozobrali vežu i sakristiu dreného kostolíka a prestali ho udržiavať. Objekt postupne chátral, dažď poškodzoval maľby, z ktorých najzaujímavejšia predstavuje Posledný súd na pozadí tribšskej panorámy Tatier. Po druhej svetovej vojne pamiatkový úrad pristúpil k záchrane tejto vzácnej pamiatky. V súčasnosti je tento kostolík najväčšou turistickou atrakciou Tribša. Každý rok sa v ňom slúži len jedna svätá omša - v deň zosnulých.

Text a foto: JÁN BRYJA

ORAVA ČAKÁ NA TURISTOV

Služobné cesty, počas ktorých sa dostávame do rôznych čarovných zákutí na Orave či Spiši, nám, žiaľ, nedovolujú naplno vychutnávať pobyt v lone tunajšej prírody, ktorá láka každého návštěvníka. Hoci sami nemáme čas, aby sme sa mohli nerušene kochať okolitými prírodnými scenériami, zaujímalo nás, čo môžu Oravci ponúknuť turistom, aké sú možnosti ubytovania, prípadne stravovania a pod. Tentoraz som zavítal do Dolnej Zubrince, kde ma upútala informačná tabuľa s nápisom

Prenájom izrieb

To je práve to, čo hľadám, pomyslel som si. Značka ma doviedla k veľkému, poschovdovému domu, ktorý sa nachádza nedaleko veselo zurčiacieho potoka Zubričanka. Na dvore ma privítali manželia Stanislava a Bronislav Gargašovci. Keď sa dozvedeli, že som zo Života, rozhovorili sme sa najskôr o niektorých krajanských otázkach i časopise Život.

- Život poznáme veľmi dobre, - hovorí B. Gargaš, - bol u nás stále. V období, keď sme si ho aj sami predplácali, časopis roznášal Vendelín Bosák z Hornej Zubrince. Hoci ho posledné tri roky už neodoberáme, vždy si ho prezrieme u susedov. Život si však predpláca môj švager Ján Ondica, bývalý učiteľ v obci, ktorý teraz býva vo Veľkom Ďure nedaleko Levíc. Keď som aj s manželkou chodil do základnej školy, učili sme sa aj slovenčinu. Riaditeľom školy bol vtedy Eugen Poluš a slovenčinu vyučovali: Ján Ondica, Angela Kulaviaková a Mária Pavláková. Dodnes si ešte pamäťame mnohé slovenské pesničky a básnice. V škole sme načiili aj program, s ktorým sme vystupovali nielen v obci, ale aj na 3. celoštátnom zjazde Spolku v Krakove. Pre zaujímavosť uvediem, že v tomto programe účinkovala aj dnešná riaditeľka lýcea v Jablonke Aniela Stopková (rod. Zubrická), ktorá pochádza z našej obce, ako aj terajšia pokladníčka v jablonskej gmine Władysława Gąsiarczyková (rod. Kubacková).

Po krajanských otázkach prešla reč na hlavný cieľ mojej návštevy, t.j. poskytovanie ubytovania turistom, ktorému sa venujú.

Ubytovanie v súkromí, či pod stanom?

- Podnikanu sme sa začali venovať pred dvomi rokmi, - hovoria manželia Gargašovci. - Hneď na začiatok však musíme povedať, že toto rozhodnutie vyplývalo najmä z nerentabilnosti práce v hospodárstve a mysleli sme samozrejme aj na to, ako zabezpečiť aspoň trochu lepšiu budúcnosť pre našich šest detí. Nechceli sme však odísť za lepším zárobkom kdeľko v obci, hoci to by bolo asi najľahšie a najrýchlejšie. Keď si ani manžel nemohol nájsť vhodnú prácu, bolo rozhodnuté. Skúsiť podnikanie v oblasti agroturistiky ovplynilo viaceru okolnosť. Všade naokolo máme predsa prekrásnu prírodu a pre ubytovanie turistov sme mohli prispôsobiť nás starší dom, vedľa ktorého sme si postavili nový. Na prenájmanie sme adaptovali tri izby: dve 2-po-

Stanislava a Bronislav Gargašovci...

... a ich obchod s drevenými výrobkami v Jablonke

steľové a jednu 3-posteľovú. Zmodernizovali sme tiež kúpeľňu, sociálne zariadenie a kuchynku, kde si môže každý návštevník prípraviť stravu. Hoci izby prenajímame len počas leta, mali sme tu už viacero rodín z Krakova i Sliezska. Za jednu noc platí turista 12 zlotých.

Poznamenajme, že v obci sú zatiaľ jediní, ktorí turistom ponúkajú možnosť súkromného ubytovania a vyhoviejú aj tým návštevníkom, ktorí sa na Oravu vyberajú so svojím stanom.

- V Hornej Zubrici-Ochlipove, - pokračujú, - máme asi hektárový pozemok, na ktorom sme utvorili táborisko. Je tam miesto pre okolo 200 stanov. Celá plocha je oplotená a v

areáli je kuchyňa, sprchy s teplou vodou, WC. Každý večer sa organizuje posedenie pri vastre. Poplatok za jeden stan je 4 zlote.

Okrem podnikania v agroturistike, ktorému sa dobre darí, sa B. Gargaš už druhý rok venuje aj svojmu obchodu, ktorý má v budove bývalého kina v Jablonke.

Firma „Drewsusz”

- Ked' sme v roku 1997 začali turistom prenajímať izby, - hovorí majiteľ, - a v Hornej Zubrici sme otvorili táborisko, rozhadol som sa venovať aj obchodu. Začínať som tak povediac od nuly, bez akýchkoľvek skúseností. Najskôr som si vyhľadal vhodné priestory, vybavil povolenie na podnikateľskú činnosť, musel

som si zobrať pôžičku na tovar a zariadenie predajne, ale všetko sa, naštastie, podarilo. V našej ponuke sú najmä výrobky z dreva, obklady na steny a podlahové panely. Robíme tiež drevéne balkóny, schody, zábradlia, stolíky a ozdobné garníže.

Agroturistika robí v Dolnej Dubriči len prve kroky. Zistil som však, že keď sa ľudia prestanú báť novôť, dokážu do tohto kraja pod Babou horou pritiahnuť množstvo ďalších návštevníkov. Získajú na tom aj Oravci, aj turisti. Orava je predsa priam stvorená pre ich oddych a rekreáciu.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

SALAŠ POD GRÚŇOM

Jedného dňa po Ďure ozve sa na holiach zvonec, za ním druhý, tretí... A už sa hrnú ovce ako povodeň a pečiatkami ratí potvrdzujú jar. (Blažej Belák - Malá Fatra)

Chov oviec už od stredoveku predstavoval významnú zložku hospodárskeho života na Spiši a v okolí. Po domácky spracovaná vlna sa oddávna využívala ako materiál na zhodenie odevov a iných predmetov dennej potreby. Výrobky z ovčieho mlieka boli po stáročia dôležitým potravinovým článkom nielen pastierskych a roľníckych domácností, ale aj ostatného obyvateľstva. Produkcia hrudkového syra podmienila rozvoj výroby bryndze, a to nielen pre domácu potrebu, ale i na vývoz. Ovčie kože boli nepotrádateľnou surovinou na výrobu kožuchov a iných kožušinových predmetov. Ovčie mäso bolo v minulosti vyhľadávaným produkтом na prípravu pokrmov nielen v tradičných ovčiarskych regiónoch, ale v celej krajine. Dopyt po ovčom mäse prispieval k rozvoju obchodu s ja-

točnými ovcami. Zatváraním ovčích stád do prenosných košiarov sa hnojilo pôdu. V období pred rozšírením umelých hnojív bolo košiarovanie na mnohých miestach hlavnou formou hnojenia pôdy.

Kedže v dnešných časoch je chov oviec absolútne nerentabilný, z roka na rok týchto zvierat na Spiši (a nielen tam) ubúda. Môže sa stať, že o niekoľko rokov nenajdeme na Spiši žiadnen salaš. Zatiaľ, naštastie, niekolkých bačov v tomto regióne môžeme ešte stretnúť.

Lapšanskí bačovia

Vo Vyšných Lapšoch sú dvaja bačovia. Jedným je Ján Grigľák, ktorého salaš môžeme nájsť v chotári medzi Vyšnými Lapšami a Lapšankou. Druhým je Martin Pavlica, ktorý bačuje v chotári nazývanom Grúň. Vybrali sme sa práve za ním. Aj keď ku kolibe pod Grúňom je z dediny dost daleko, pri peknom počasí v krásnej prírode cesta každému rýchle ubehne. Martin Pa-

vlica je veľmi oblúbený bača, ktorý každého navštěvníka vždy ochotne pohostí sýrom a žinčicou. Bačuje už asi 20 rokov. Kedže v tomto roku má len okolo 200 oviec, postačí mu do pomoci jeden valach - Adam Milan z Vyšných Láps. Baču Martina sme našli oddychovať v kolibe.

Deň na salaši

Aj keď nemajú veľa oviec, roboty je pri nich dosť. Ved bačovanie nie je taká ľahká práca, ako by sa niekomu mohlo zdáť. Bača s valachom musia vstávať už o štvrtéj ráno dojtiť ovce. Dojenie im trvá okolo dvoch hodín. Hned po dojení (okolo 6. hodiny) odchádzajú valach s ovcami na pašu. Pasie do obeda, potom má hodinu voľno, aby sa najedol a oddýchol si. O 13. hod. sa začína poludňajšie dojenie, po ktorom valach opäť odchádzajú pásť ovce. Popoludňajšie pasenie trvá asi do 19. hodiny. O hodinu neskôr sa začína večerné dojenie. Po každom dojení bača cedí a kľagá mlieko, zberá syr a robí iné práce v kolibe a jej okolí. Späť idú medzi 22. až 23. hodinou. Na nočný spánok majú v letnom období najviac 5-6 hodín. Takmer každý deň musia prekladať košiar, čiže ohrady na doje-

Bača Martin v kolibe

Valach A. Milan so svojimi ovečkami na paši

nie a nocovanie oviec. Valach väčšinou spáva pri ovciach v prenosnej doštenej kolibke (búde), zhotovenej pre tento účel, aby bol v prípade potreby nablízku. Ved život v horškom prostredí často nútí valachov brániť sa pred útokom dravej zveri, najmä vlkov a medveďov.

- Voľakedy vlky šarapatili celé leto, - spomína bača Martin. - Naštastie v tomto roku sa ešte neukázal ani jeden. Proti vlkom sa ešte dá ubrániť, horšie je, keď sa objaví medved. Takýto prípad sme tu mali pred dvomi rokmi, keď sa k nám koncom leta jeden privliekol. Tomu sme sa sami nemohli ubrániť. Vtedy nám pomáhali strážiť košiar a chlapci z dediny. Pred košiarom sme rozkladali veľké vatry, lenže hladný medved sa nebál ani psov, ani ľudí, ani vater. Uchmatol nám z košiara sedem oviec, barana, kozu a niekoľko jahniat. Ani ich nezožral, len ich roztrhal a vycical im krv.

Tento rok ovce pod Grúňom strážia deň a noc aj štyri veľké psiská - čuvače, ktoré bez príkazu baču či valacha nikoho cudzieho ku košiaru a kolibe nepustia.

Vedia čarovať alebo nie?

Podľa ľudových predstáv niektorí bačovia mali nadprirodzenú moc, vdaka ktorej mohli bud škodiť (porábať), alebo pomáhať (odrabáť). Známy je prípad baču Jozefa Pitoňáka z Lápš, ktorý zomrel v lete 1912. Podľa dobových správ sa po jeho skone rozpútala nevídananá búrka (v Matiašovciach blesk zabil troch ľudí) a daždom nebolo konca kraja, čo malo nepriaznivý vplyv na úrodu. Medzi Zamagurčanmi sa rozšíril chýr, že príčinou všetkého zla je bačov duch, ktorý ani po smrti nemá počoj. Preto obyvatelia Lápš, Repíšk a Jurgoša za jesennej noci vykopali bačovu rakvu (vraj našli v nej kňazskú štôlu a ďalšie rekvizity, pomocou ktorých porábal) a jeho mŕtvolu na hranici spálili. Nuž, s tajnou nádejou, že sa priučím nejakým zakliatiam, opýtal som sa baču Martina, ako je to s tým

Salaš pod Grúňom

čarovaním. Žiaľ, bača ma hned uzemnil.

- Reči o tom, že bačovia vedia čarovať, sú len nezmyselnými poverami. Je pravda, že každodenná bezprostredná spojitosť bačov aj valachov s prírodou im umožňuje hlbšie sponznať rozličné prírodné javy a získané poznatky o prírode využívať vo svoj prospech. Napr. pred búrkou sú ovce pri pasení nepokojné a tlačia sa dokopy. Pred daždom sa pri dojení oviec vytvárajú na mlieku bubliny a tym sa tak krúti po kolibe, že ľahko vysediet. Zmenu počasia možno vyčítať aj zo správania divých zvierat. Tu na Grúni hniezdi veľa kaní. Ked začnú lietať po hore aj ponad kolibou a hlasno škrikajú, viem iste, že najneskôr do troch dní začne pršať.

Od Juraja do Michala

Koncom septembra sa bačom končí salašná sezóna. Na Michala schádzajú s ovcami do dediny, ktoré rozdelia majiteľom. Ak je však teplé počasie a dostatok paše, bačovia pasú aj po Michale, hoci na jeseň majú už ovce menej mlieka.

- Najlepšie sa ovce doja prvé tri mesiace, - hovorí bača Martin. - V tomto roku sme v máji z jedného dojenia urobili vyše 8 kg. syra. Najhoršie sa doja na jeseň.

Všetko, samozrejme, záleží od toho, aké je počasie. Najhoršie pre baču je vtedy, keď príde chladné, daždivé počasie. Vtedy ovce okamžite strácajú mlieko, aj valasi vymrznu pri pasení.

Bača Martin má svoju prácu rád. Vyholuje mu život v prírodnom prostredí, do dediny schádza len zriedka.

- Je tu pekne, - vratí, - ticho, ktoré prerušujú len hlysy zvierat a vtákov. Neraz ráno vidím v okolí pásť sa srny, ktoré si už zvykli na kolibu. Žiaľ, z roka na rok je to menej rentabilná práca. Ľudom sa dnes nevypláca chovať ovce, a nám sa nevypláca bačovať. Hoci syr je lacný, aj tak máme problém s jeho predajom. Teraz ho dovážame do Bialky, do súkromnej mliekárne. Časť syra dávame gazdom za pašu, aj ku každej dojnej ovci dávame majiteľom po kilograme syra. Nebyť toho, že si popri bačovaní môžem aj gázdrovstvo udržať, asi by sa mi vôbec nevyplatilo bačovať. Taktôľ si cez leto vypasíme pri ovciach aj svoje kravy a telatá. Adam tu má aj štyri kozy s mladými. Ovce máme nielen od gázdrov z Lápš, ale aj zo susedných dedín - Lapšanky a Nedece.

Dúfajme, že bača Martin Pavlica zhromaždí aj na budúci rok dostatočný počet oviec, aby ich mohol vypásat pod Grúňom.

Text a foto: JÁN BRYJA

KRÁTKO ZO SPIŠA

Dňa 11. júla t.r. oslávia manželia Helena a Jozef Kurnátovci z Novej Belej významné životné jubileum - 50. výročie sošaša. Do ďalších rokov im želáme mnoho zdravia, lásky a pokoja.

***

Zmodernizovať zariadenie svojej jednotky plánujú požiarnici z Nedece - Zámku.

Miestny zbor má vo svojom vybavení len jednu staršiu motorovú striekačku, ktorá nevyhovuje ich potrebám. Novú striekačku chcú kúpiť na Slovensku.

***

Nové gymnázia na Spiši majú svojich riaditeľov. V Nižných Lapšoch bol do tejto funkcie zvolený Mgr. Paweł Dziuban, a v Krempachoch Mgr. Jan Szenderewicz.

***

Obyvateľia Lapšanky v poslednom období pracovali intenzívne na oprave

kostola, ktorý o.i. otepili, vymaľovali, vymenili v nóm elektrickú inštaláciu a upravili jeho okolie. Všetky práce ukončili pred miestnym odpustom, ktorý pripadá na 11. júna.

Teraz Lapšančania plánujú kúpiť pre svoj zbor výkonné požiarnické auto značky Tatra. Na tento účel už začali zbierať peniaze (po 100 zl od každej domácnosti). Chýbajúce prostriedky chcú získať z gminného úradu.

JÁN BRYJA

SPOMIENKA NA ROZLÚČKU S ORAVOU

Sedem rokov nie je ani príliš dlhé, ani krátke obdobie, ale zanechalo vo mne veľmi veľa spomienok. Krásna, malebná príroda hornej Oravy i Babia hora navždy zostanú v mojej pamäti. Oravskí obyvatelia, moji krajania i žiaci učiaci sa slovenský jazyk patrili a patria k môjmu životu. Ľudia sú srdeční, pracovití, ochotní pomôcť. A deti -žiaci?

Tí sú všade na svete rovnakí. Dobrí i štvavenci, s milým úsmevom, citliví i neposední, ktorí však túžia po poznanií a chcú v živote čosi dokázať a dosiahnuť. Na výletoch mali možnosť poznať severné a stredné Slovensko, Spiš, Oravu a Ponitrie, slovenské mestá i dediny, kultúrne a historické pamiatky, múzeá, chránené prírodné oblasti - PNP, TANAP, Vysoké Tatry, Pieniny a pod.

Počas môjho pôsobenia na Orave som popri vyučovaní pomáhala prekladať úradné dokumenty, listy, písala som žiadosť, životopisy a ī., pripravovala som žiakov na rôzne súťaže, na prijímacie skúšky na stredné či vysoké školy.

Učiteľské povinnosti som sa snažila plniť čo najlepšie podľa platných učebných osnov. Dúfam a v kútku srdca pevne verím, že som zasiala aspoň malé semienko lásky k slovenskému jazyku i národu, k mojej domovine - Slovensku.

Milo si spomínam na nedelne posedenia s krajanmi, na maľovanie kraslíc, oblátkové stret-

nutia, páranie peria a iné podujatia. Boli veselé, srdečné, nezabudnuteľné. Veď akože zabudnúť na tie pekné chvíle, keď sme spievali slovenské ľudové pesničky v sprievode harmoniky, keď sme spolu s krajanmi a ich vnúčatami pripravovali podujatia, výzdobu klubovne, pohostenie a pod.? Vari možno zabudnúť chuť domáceho chleba, koláčikov či iných oravských dobrôt?

Počas môjho pobytu na Orave sa nikto voči mne nechoval agresívne či vôbec zle. Cítila som sa tam nie ako cudzinka, ale naozaj ako doma, medzi svojimi, na Slovensku.

31. augusta 1999 definitívne končím nieslen svoje pôsobenie na Orave v Poľsku, ale aj celú moju 36-ročnú pedagogickú prácu a odchádzam do dôchodku.

Všetkým, ktorých som tu poznala, patrí moje srdečné podakovanie za dobrú spoluprácu, pomoc, podporu a dobré vzťahy. Zvlášt' ďakujem Gminnému úradu v Jablonke, riaditeľom a učiteľom základných škôl č. 1 a 2 v Hornej Zubrici, č. 1 v Malej Lipnici, ZŠ č. 2 a lýcea v Jablonke. ďakujem tiež ÚV SSP v Krakove, kolektívu krajanského časopisu Život, krajanom a krajanom na Orave a Spiši, rodičom i žiakom a rodine Hilaszekovcov v Jablonke.

Všetkým, ktorých som tu poznala, z celého srdca prajem veľa zdravia, radosti a úspechov v osobnom i pracovnom živote

Lúčim sa s Vami, ale nezabudnem!

KATARÍNA REISOVÁ

Až sa nechce veriť, že od príchodu pani učiteľky K. Reisovej na Oravu prešlo už sedem rokov. Veľmi sme si na ňu zvykli, patrila k nám a bola nám veľmi blízka. Aj ona mala blízky, srdečný vzťah ku krajanom, poznala ich situáciu, dobre ich chápala a podporovala. Bola veľmi iniciatívna a prejavovala veľkú aktivitu medzi oravskými krajanmi, s ktorými mala častý kontakt.

Pani Katarína bola rodená učiteľka. Vždy plná optimizmu, mala rada svoje povolanie a teda mala rada aj deti, ktoré učila. K svojej práci pristupovala veľmi zodpovedne, s plným vedomím, že vychováva generáciu, ktorá vstúpi do pracovného života už v treťom tisícročí.

A čo je najdôležitejšie, svojich odchovancov dokázala nielen dobre zasvätiť do tajov slovenského jazyka, ale im aj všepre láska k slovenčine a vôbec k Slovensku a jeho kultúre. Tú lásku, ktorú sama prechovávala k svojej vlasti, ale i v svojom vedychtivom oravským žiakom, snažiac sa im odovzdať čo naviac vedomostí a čo najlepšie ich pripraviť do života. A žiaci túto lásku opätovali a iste aj budú na ňu s láskou spomínať.

Za toto všetko Vám, vážená pani Katarína Reisová, čo najsrdcejšie dakujeme. Aj my Vám prajeme veľa zdravia, pohody, pokoja a radosti. Nech Vám vždy svieti slnko!

Redakcia Život

EUROLIGA MTB „TATRY '99“

Dňa 16. mája 1999 sa v Jablonke uskutočnilo prvé kolo medzinárodnej súťaže Euroliga MTB „Tatry '99.“ Na štarte sa zúčastnilo 99 závodníkov (25 dievčat a žien a 74 chlapcov a mužov), z toho štvrťa preteky neukončili. V terénnych behoch súťažilo 13 osôb. Najmladší pretekár mal 6 rokov a najstarší 64. Najviac súťažiacich bolo zo základných škôl, o.i. z Dolnej a Hornej Zubrice, Jablonky, Podvlka, Podsrnia, Chyžného, Veľkej Lipnice, Nového Targu, Bukowiny Tatralańskiej a Rabky. O ich bezpečnosť sa na neľahkej trati vytýčenej v Jablonke a okolí, na ktorej boli podjazdy a dva nebezpečné zjazdy, starali zdrotovníci, Podhalská skupina GOPR z Rabky, policajti, požiarnici a študenti z lýcea v Jablonke.

Hoci dážďa striedal so slnečným počasím, preteky sledovali desiatky divákov, pre ktorých organizátori pripravili aj kultúrny program, v ktorom vystúpila dychovka z Jablonky a folklórne súbory Małe Podhale z Jablonky a Rombań z Chyžného. Na štadióne čakali stánky s občerstvením a lotéria. Preteky, ktoré boli prvým kolom tohtoročného podujatia, budú pokračovať v Podvlku a Oravke, Novom Targu, Námestove, Durštine. Finále súťaže sa uskutoční v Rabke.

VÝSLEDKY:

Jednotlivci (ročník 1990 a mladší):
chlapci: 1. M. Obrochta z Jablonky, 2. M. Papiež z Podvlka, 3. M. Paš z Jablonky a P. Knap z Bialky.

dievčatá: 1. A. Grapová z Podvlka.

ročník 1988-89

chlapci: 1. K. Cieluch z Podvlka a G. Futro z Rabky, 2. J. Drág a D. Pilch (oba z Jablonky), 3. K. Sendecki a A. Borzecki z Dolnej Zubrice a G. Hreško z Podvlka.

dievčatá: 1. D. Jaworska z Podvlka, 2. K. Solusová a K. Sztokfiszová z Bukowiny Tatralańskiej.

ročník 1986-87

chlapci: 1. A. Grajczasz, 2. D. Mikołajczyk, 3. K. Stasik (všetci z Bukowiny Tatralańskiej)
dievčatá: 1. R. Grzybeková z Bukowiny Tatralańskiej, 2. E. Grapová z Podvlka, 3. W. Miškowiczová z Bukowiny Tatralańskiej.

ročník 1984-85

chlapci: 1. S. Czernik, 2. S. Chowaniec, 3. P. Gracjusz (všetci z Bukowiny Tatralańskiej)

dievčatá: 1. M. Jaworska z Podvlka, 2. B. Rzepková, 3. A. Łaciaková (obe z B. Tatralańskiej)

ročník 1981-83

chlapci: K. Warchał, 2. M. Murin, 3. M. Pieścig z Veľkej Lipnice

dievčatá: 1. K. Główkiewiczová, 2. A. Polańska z lýcea v Jablonke

ročník 1970-80

muži: 1. K. Kępa, 2. T. Główkiewicz, 3. P. Jachymak

ročník 1950-59

muži: 1. A. Główkiewicz, 2. A. Ostrowski

ženy: 1. T. Mazurová

ročník 1939-49

muži: J. Jaworski

ročník 1933-38

muži: I. J. Koprzak

Výsledky v terénnych behoch:

ročník 1985-89

1. A. Bugajska z Jablonky, A. Lasak a J. Harakub z Podsrnia, G. Warciak z Podvlka

2. M. Kapuśniak z Podsrnia, J. Bazelska z Jablonky, K. Cichoń z Podvlka

ročník 1970-80

1. A. Dul z Nového Targu
2. G. Sternal z Chyžného

Poznamenajme, že celé podujatie organizuje Oravské centrum kultúry v Jablonke. Jeho partnermi sú ZŠ č. 1 v Podvlku, združenie rodičov a Spolok Slovákov v Poľsku. Patronát nad celým podujatím má Euroregión „Tatry“ a organizačne spolupracuje Informačné stredisko v Námestove.

P.K.

KRÁTKO Z ORAVY

V Hornej Zubrici-Centre prebiehajú stavebné práce na modernizácii predajných priestorov a strechy obchodu, patriaceho gminnému družstvu v Jablonke (na snímke).

* * *

Pred hraničným priechodom v Chyžnom (na slovenskej strane), stavbári pokračujú v prácach na rozširovaní a asfaltovaní prístupovej cesty (na snímke) a odstavného pásu, určeného najmä pre nákladné automobily TIR.

* * *

Vo viacerých oravských obciach sa dnes zachovalo mnoho stavebných pamiatok, ktoré prifahujú turistov. K najstarším stavbám v Oravke patria o.i. drevený kostol zo 17. storočia, bývalá colnica a sklad soli (na snímke) a drevená zvonica v Studžonkách.

* * *

Dňa 19. mája t.r. zrazil v Hornej Zubrici vodič osobného automobilu Fiat 126 P 7-

ročného Rafała Z. Chlapca, ktorý vybehol na cestu spoza stojaceho autobusu, utrpel zlomeniny stehennej kosti.

* * *

Začiatkom leta sa objavili na oravských lúkach úhľadne uložené kôpky pokoseného voňavého sena, ktoré vytvárajú zaujímavú idyllickú scenériu okolitej krajin. Dúfajme, že slnečné počasie bude priať polnohospodárom aj počas blížiacich sa žatevných prác.

* * *

Na volejbalovom turnaji stredných škôl v Myšleniciach zvíťazili chlapci z lycea v Jablonke a postúpili do vojvodského finále. Jablončania vyhrali nad ZSHT Zakopané (2:1) a nad ZŠ Dobczyce a LO Sucha Beskidzka (2:0). K úspechu blahoželáme.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

OBYVATEĽSTVO NA SLOVENSKU

Ku koncu minulého roku malo Slovensko 5 396 400 obyvateľov, z toho bolo 51,4 percenta žien. Vyplýva to z údajov, ktoré zverejnil Štatistický úrad SR s tým, že na tisíc žien pripadal 947 mužov. Prirodzený prírastok obyvateľstva dosiahol 4 400 osôb a bol o 2 600 nižší ako v roku 1997. Zahraničnou migráciou získala SR 1 300 osôb, keď sa pristáhlo 2 100 ľudí a vystáhlo sa 746.

V roku 1998 sa na Slovensku narodilo 57 600 živých detí a zomrelo 53 200 ľudí. V porovnaní s rokom 1997 sa narodilo o 1 500 detí menej a zomrelo o tisíc osôb viac. Vlani bolo uzavretých 27 500 nových manželstiev (medziročný pokles o 461) a rozvedených bolo 9 300 manželstiev (o 174 viac ako v roku 1997). Na 100 sobášov pripadalo 33,9 rozvodu, čo je o 1,2 rozvodu viac ako v rovnakom období predchádzajúceho roku.

V mnohých spišských dedinách sa svätodušná nedeleňa niesla v znamení ohrávania májov. Vo Vyšných Lapšoch máje v tomto roku ohrávali členovia miestnej dychovky (na fotke), ktorí na záver - podľa starého zvyku - usporiadali pre celú obec tanecnú zábavu. Získané peniaze chcú určiť na nákup uniform. Foto: J. Bryja

P. Káša otvára rokovania. Vedľa veľvyslanec SR O. Nemčok a tajomník ÚV SSP L. Molitoris

Účastníkov konferencie pozdravil O. Nemčok

II. SLOVAKISTICKÁ KONFERENCIA

Slovenský inštitút vo Varšave spolu s Ústavom slovanskej filológie Varšavskej univerzity, Ústavom slovanskej filológie Jagelovskej univerzity v Krakove a Spolkom Slovákov v Poľsku zorganizovali 21. mája t.r. v Krakove II. slovakistickú konferenciu pod patronátom veľvyslance SR v Poľsku Ondreja Nemčoka. Podujatie sa uskutočnilo v sídle ÚV SSP pri príležitosti 150. výročia narodenia Pavla Orságha Hviezdoslava a vydania knihy s výberom jeho diela *Deti Prometeusa*. Na konferencii sa zúčastnili viaceri slovakisti z Poľska (Krakov, Lublin, Sosnowiec, Varšava, Vratislav) a zo Slovenska (Bratislava, Prešov), predstavitelia nášho Spolku a ďalší.

V mene organizátorov privítal prítomných PhDr. Peter Káša, CSc. z FF Prešovskej univerzity, ktorý pripomeral prvú konferenciu slovakistov v roku 1996 vo Varšave a vyjadril nádej, že tieto stretnutia sa stanú tradičiou.

Slova sa potom ujal veľvyslanec SR v Poľsku O. Nemčok, ktorý o.i. povedal: - *Pre mňa je skutočne veľkou radostou byť prítomný na II. slovakistickej konferencii a*

súčasne i veľkou cťou byť jej patrónom. Vítam vás v Krakove, meste svetovej kultúry, v meste, kde sa tvorila nielen história Poľska, ale aj, dá sa povedať, celej strednej a východnej Európy, v meste vzdelanosti a vedy, ale aj v meste sídla Spolku Slovákov v Poľsku. Slovensko a Poľsko sú susedmi, ktorí sa vždy dobre ználi, vedeli pochopiť jeden druhého a majú mnoho spoločného ... K tvorcom týchto dobrých vzťahov patríte aj vy, odborníci v oblasti jazykovedy a literatúry. Hľadáte ohnivká, ktoré spájajú oba národy, objavujete odlišnosti, skúmate vplyv vynikajúcich tvorcov kultúrneho bohatstva na obidva národy. Jednému z nich, snáď najlepšiemu slovenskému básnikovi P. O. Hviezdoslavovi, je venovaná i dnešná konferencia - zdôraznil O. Nemčok, ktorý v závere podakoval organizátorom za prípravu podujatia a zaželal účastníkom plodné rokovanie.

Účastníkov pozdravila tiež riaditeľka Slovenského Inštitútu vo Varšave I. Stankovská, ktorá zároveň podakovala všetkým za pomoc pri organizovaní konferencie.

V mene Spolku - hostiteľa podujatia, privítal zhromaždených tajomník ÚV SSP Ľudomír Molitoris, ktorý o.i. podotkol, že jednu z úloh SSP je podľa stanov práve ochrana práv slovenskej národnostnej menšiny žijúcej v Poľsku a propagácia slovenskej kultúry v Poľsku.

Literárnovednú časť

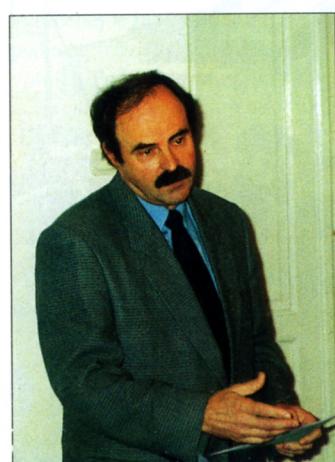
konferencie otvoril referátom *P. O. Hviezdoslav v kontexte slovenskej literatúry a kultúry* prodekan FF Prešovskej univerzity, doc. PhDr. Ján Gbúr, CSc. Hovoril o.i. rozmanitej percepcií Hviezdoslavovho diela čitateľmi. Zdôraznil tiež, že Hviezdoslav si vyžaduje aktívneho príjemcu, t.j. čitateľa schopného a ochotného prijať jeho dielo. Hoci sa Hviezdoslav tažko číta, napriek tomu sa stal tým, „ktorého slávia siaha k hviezdam, ale aj tým, ktorého slávia hviezdy.“

V referáte *K problematike suprasegmentálno-syntaktickej stavby Hviezdoslavovho verša*, profesor FF Prešovskej univerzity PhDr. Ján Sabol, DrSc. upozornil o.i. na dominanty Hviezdoslavovho verša vo vývine slovenskej poézie a naznačil niektoré teoreticko-metodologické aspekty výskumu, inš-

Doc. PhDr. J. Gbúr, CSc.

Dr. M. Papierzová

Účastníci v galérii slovenského umenia

Slovakisti zo Slovenska. Sprava manželia J. a O. Sabolovci...

... a z Krakova

pirované dielom P. O. Hviezdoslava. S ďalším príspevkom *Ku kompozícii Hviezdoslavovej krátkej epiky* vystúpila doc. PhDr. Olga Sabolová, CSc. z Fakulty humanitných prírodných vied Prešovskej univerzity. Konštatovala o.i., že hoci hlavné ľažisko Hviezdoslavovej tvorby predstavuje lyrika, jeho básnické dielo za- hrnuje všetky tri základné stavebné a semanticko-kompozičné prvky umeleckého textu, teda epické, lirické a dramatické. Príklady kompozície Hviezdoslavovej krátkej lyriky uviedla na básni Agar.

Konferencia pokračovala vystúpením PhDr. Martina Homzu z FF UK Bratislava na tému *K mesianistickému aspektu slovenskej duchovnej lyriky až k Hviezdoslavovi*. Vysvetlil význam pojmu mesianizmus a zamýšľal sa nad jeho zvláštnosťami v slovenskej lyrike. S referátom *Hodnotiace metafore v Hviezdoslavových básnických textoch* vystúpila dr. hab. Božena Rejakowa z Univerzity M. C. Skłodowskiej v Lubline. Hovorila o.i. o metaforách a metonymiach a vychádzala o.i. z práce Vojtecha Mihálka *Hviezdoslav vo výbere a interpretácii*.

Veľkému Oravcovi a literatúre boli venované aj ďalšie referaty: *O słowackich przekładach poezji Hviezdoslava*, ktorý predniesol dr. hab. Józef Zarek zo Sliezskej univerzity v So-

novci a *K dramatickej tvorbe P. O. Hviezdoslava*, v ktorom vystúpil teatrológ PhDr. Peter Himič z FF Prešovskej univerzity. Kriticky analyzoval dramatickú tvorbu P. O. Hviezdoslava, pripomienul niektoré divadelné hry (*Vzhledanie, Otčím, Pomsta*) a poukázal na ľažnosti s ich uvedením v divadle. V závere literárnej časti konferencie sme si ešte vypočuli referát *Nieznany „Zarys literatury słowackiej“ Gustawa Taraby*, ktorý predniesol Mgr. Tomasz Grabiński z IBBS Wrocław a *Intertextový charakter prózy Pavla Vilíkovského „Večne je zelený...“*, Mgr. Rafał Majereka z UJ v Krakove.

Jazykovedná časť

Popoludní nasledovala druhá, jazykovedná časť konferencie, ktorú viedol prof. J. Sabol. V tejto časti vystúpilo päť referujúcich.

Prvý referát *Z dziejów polsko-słowackich kontaktów językowych (na marginesie historycznego słownika języka słowackiego)* predniesla dr. hab. Ewa Wolnicz-Pawlowska z Poľskej akadémie vied vo Varšave a po nej vystúpili tri slovakistky z Jagellovskej univerzity v Krakove. Doc. Halina Mieczkowska sa vo svojej práci *Morfologiczny rozwój kategorii gramatycznej przymiotnika w ujęciu konfrontatywnym polsko-słowackim* venovala príkladom využívania

přídavných mien v slovenskom a poľskom jazyku, Dr. Maryla Papierzová v referáte *Zaimki jako wykładniki kategorii określoności/nieokreśloności w języku słowackim i polskim* hovorila o viacerých aspektoch využívania zámen a Dr. Elżbieta Orwińska-Ruzicková v zaujímavom výklade *Realizacja wyrazów pochodzenia obcego w języku słowackim i polskim* porovnávala výslovnosť a písomnú formu niektorých anglických výrazov používaných v oboch jazykoch.

Záverečný referát - *Psychologicke aspekty pri štúdiu cudzieho jazyka ako faktory ovplyvňujúce interferenciu* predniesla Dr. Anna Perdochová zo Slezskej univerzity v Sosnowci, ktorá predstavila niektoré ľažnosti cudzincov pri výuke slovenského jazyka. Po nej, mimo programu, vystúpil s posledným príspevkom nadvážujúcim na legendu o vzniku Krakova predsedu krakovskej MS SSP mgr. Jerzy Michal Bożyk.

Odovzdávanie cien

Po skončení konferencie sa jej účastníci stretli v galérii SSP na slávnostnom vyhlásení výsledkov súťaže Slovenského inštitútu v preklade slovenskej poézie a prózy do poľsiny.

POKRAČOVANIE NA STR. 24

L. Molitoris prezentuje knihu prekladov P. O. Hviezdoslava

Počas pohostenia na záver konferencie

JACEK SAWASZKIEWICZ ILÚZIA

Do nášho mestečka zavítal majster - iluzionista. Do sály sme sa dostali cez okno, lebo biletár pre nedostatok miest a tlačenici zhadoval zo schodov všetkých, bez ohľadu na to, či lístok mali alebo nie.

Pomedzi nohy divákov sme sa preplazili dopredu, usalašiac sa na dlážke pred javiskom.

Plešatý pán, sediaci za nami, s úľavou si dal zabladené topánky na otcové plecia. Jeho susedka oprela nadžatú sieťovku o moju hlavu. V tej taške mala asi homogenizované mlieko, lebo stále mi stekalo niečo studené po krku.

Majster mal čierny oblek a cylinder. Z diaľky mohol pripomínať tučníaka.

- Dobre sa pozeraj na jeho ruky, - zašeptal otec.

Iluzionista zamával čiernej palickejou a z klobúka vytiahol pokrvkaného holuba. Potom predviedol niekoľko kúskov s kartami a s pozvádzanými šatkami, ktoré vyberal z fľašky. Fľaška vzápäť zmizla.

- Dal si ju do rukáva, - ozval sa hlas z konca sály. Majster ukázal zhromaždeným oba rukávy. Boli prázne.

- Už ju má v záňadrí, - pokračoval hlas.

- Alebo v nohaviciach, - dodal iný.

Iluzionista pokrčil ramenami a z klobúka vytiahol ďalšieho holuba. Zdalo sa, že holub je s takýmto vývojom situácie spokojný.

- Sadista, trápi zvieratá, - povedal ktosi za nami.

- Nech vytiahne z klobúka kravu, keď je taký múdry, - dodal ďalší.

- Alebo auto, - doplnil ho ešte niekto iný.

Majster utíšil divákov gestom ruky a znovu zamával palickejou. Tentoraz holub zmizol. Zhromaždení vstávali zo sedadiel.

- Videla som, ako si ho schovával do nohavíc, - zvolala pani, ktorá sedela za mnou, dávajúc na moju hlavu druhú sieťovku. - Je to úchylný človek!

Iluzionista rozprestrel pokrčené noviny a vytiahol z nich kyticu umelých kvetov.

- On je tým všetkým nafaširovaný ako prasa! - zvrieskla pani so sieťovkami. - Nechceme, aby nám sypal piesok do očí!

- Nechceme! - pripojila sa polovica publika.

Majster sa na nás prekvapene pozrel.

- Vyzliekaj sa fičúr! - vykríkol holohlavý pán, dupkajúc otcovi po pleciach. - Chceme vedieť, ako to je!

- Musíme poznáť pravdu! - dodala druhá polovica hľadiska.

Otec ma štuchol laktom:

- Zmiznime! Začína tu byť horúco!

Začali sme ustupovať. Majster sa pripravoval na útek. Diváci vstali.

- Ukáž, čo schovávaš na prsiach pod košeľou! - kričali.

Ked' som sa šmykal z okenného parapetu, uzel som ešte hlúčik postáv na javisku a usporiadateľov vstupujúcich do sály.

- Nemožno sa tomu čudovať, - povedal mi otec cestou domov. Naša spoločnosť nemá rada mystifikáciu a je mocne zakorená v realite súčasnosti.

Ziadny iluzionista už viac do nášho mestečka neprišiel. Niektorí ľudia vravia, že škoda. Otec má iný názor. A ja tiež.

(Express č. 1/91)

HELMUT GROSZ

VRAŽDA BEZ TRESTU

Vzduch bol fažký a vlhký. Warner sedel na vyvrátenom strome a uprene hľadel na močiar, v ktorom nehybne ležali krokodíly. Ric Warner, miláčik všetkých žien, teraz vôbec nevyzeral dobre. Bol popolavý v tvári, cigareta sa mu triasla v ruke. Lahostajne sa pozeral na muža s kamerou, ktorý pripravoval nasledujúci záber. Vždy znova a znova mu pohľad sklzl na úzke brvno, po ktorom mal prejsť cez močiar.

- Myslíš si, že sa mi skutočne nemôže nič stať, Allan?

- Človeče, ved' neblázni! - odpovedal mu režisér stroho.

- Prebehneš ponad a to je všetko. Tie zvieratá ťa nezožerú!

- A keď aj, tak máš vysokú životnú pistku, - dodal kameraman zo smiehom.

- To si z nej potom zaručene veľa užijem, - zamrmal Warner.

- Skončite! - zakričal režisér. - Si pripravený, Billy?

- Áno, - odpovedal muž s kamerou.

- Tak teda začnime! Ric, priprav sa!

Herec sa prekrižoval a podišiel k brvnám.

- Vyskoč! - zakričal kameraman a začal nakrúcať.

- Dobre, - povzbudil ho režisér. - Azda trochu rýchlejšie.

Werner poslúchol. Keď bežal rýchlejšie, cítil sa dokonca bezpečnejší. Zrazu bolo počuť pukanie, ktoré sa zmenilo na silný praskot. Brvno sa ponorilo a zlomilo. Warner zamával vo vzduchu rukami, voľačo zakričal a padol do močiara.

- Strašné ... - zašeptal kameraman po chvíli.

- Áno neboli to pekný pohľad, - prisvedčil režisér. - Zbalte veci! - prikázal. - Sme hotoví.

- Necítim sa pri tom dobre.

- Myslíš si, že ja áno? - opýtal sa režisér. - Ale, čo sme mali robiť?

- Dňa 28. 6. 1914 sa vo všetkých novinách objavila správa:

„Známy filmový herec Ric Warner prišiel pri nakrúcaní o život. Allan Fairwood pripravoval s ním v Indii film Hrob Maharániho. V kinách ho uvedú bez plánovaného konca.“

Dňa 16. 1. 1934 prišiel do úradu štátneho zástupcu v Milwaukee zvláštny pári.

Stará pani bola malá a kostnatá, nad vrchnou perou jej rástli drobné chípky. Hlas mala drsný. Muž bol vysoký, neobratný a viackrát ukázał na ženu prstom.

- Čo sa stalo? - spýtal sa advokát.

- Môj muž hovorí, že vám musí niečo označiť, - začala žena.

- A prečo to neurobí on? - opýtal sa netrpezlivо advokát.

- Pretože nemôže. Je hluchonemý, - odopovedala žena.

- Aha. A čo mi chce teda označiť?

- Včera bol v kine, - pokračovala žena.

- A to mi prišiel povedať?

- Videl film s Ricom Warnerom. - Žena sa nedala vyviest z miery drsným správaním advokáta.

- Kto je dočerta Ric Warner? - spýtal s podráždene.

- Vy ste zrejme príliš mladý, - dodala žena, - ale keby ste mali toľko rokov ako ja, to by ste Rica Warnera asi poznali. Pred vojnou bol najznámejším filmovým hercom.

- Môže byť. A čo ďalej?

- A ďalej, - povedala žena sucho, - a ďalej si môj myslí, že ho zavraždili. Pri nakrúcaní toho filmu.

Hluchonemý muž viackrát horivo prikyval a začal gestikulovať.

- Zavraždený pri nakrúcaní? - pochyboval právnik.

Hluchonemý stále gestikuloval. Žena ho upokojujúco poklepala po ramene. -

Môj hovorí, že predtým, ako Warner padol do močiara, sa ešte otočil.

- Rozumiem takmer všetko, - povedal právnik ironicky.

Žena zrejme pochopila jeho reakciu a začala vysvetľovať.

- Poznáte Trblietavú hviezdu? - spýtala sa ho.

- Áno. To je kino, kde každý pondelok premietajú staré filmy.

- Veľmi dobre, - povedala stará žena ako učiteľka žiakovi, ktorého treba povzbudiť. - Najzaujímavejší na tom filme bol koniec. Objavili ho iba nedávno v archíve. V Trblietavej hviezde ho možno vidieť. V minulosti sa na záver filmu objavil nápis. To bol totiž nemý film, rozumiete? Bolo tam napísané, že po záchránení chrámovej tanečnice odišiel hrdina do pralesa a nikdy sa nevrátil. Nikoho to vtedy neprekvapilo.

Vedelo sa, že Ric Warner mal pri nakrúcaní smrteľnú nehodu.

Právnik zbadal šancu prevziať vedenie rozhovoru. - No nebola predsa zavraždený! - zdôraznil.

- Len počkajte, - prikázala žena.

- Teda ten koniec, ktorý predtým nepremetiali, bol nasledovný: Hrdina musel prejsť po brvne ponad močiar, v ktorom sa len tak hemžilo krokodílmi. Len čo sa Warner rozbehol, brvna sa ponorilo a zlomilo sa. Predtým, ako padol do močiara, niečo zakričal.

- Ved' to je prirodzené. A kto by nekričal!

- Vy ste nepočúvali!

Jej hrubý hlas znel už trochu vyčítavo. - Povedala som, že niečo zakričal.

- Právnik sa na chvíľu stiahol a prestal dávať ironické otázky.

- Čo zakričal? To azda tiež vieme?

- To je to! - Žena začala hovoriť vzrušene.

- Môj hovorí, že zakričal: Podplíli ste mi brvno, vy svine!

- To povedal v nemom filme, - dodal advokát.

- Vy nerozumiete? Warner sa otočil, povedala som, a niečo zakričal. A môj je hluchonemý, viete? On číta ľuďom slová z pier.

- Ach tak! - Právnik zabudol na svoju nevôľu počúvať starú ženu. Bol napnutý ako struna.

- Ak vás dobre rozumiem, váš muž si myslí, že odhalil vraždu?

Hluchonemý mu ustavične prikyvoval, bol veľmi vzrušený.

Právnik vstal. - Ak to bude pravda, bude to malá senzácia.

- Predpokladajme, že máte pravdu, ak si myslíte, že režisér Fairwood vtedy zavraždil svoju hviezdu Rica Warnera, - povedal detektív Brower a zamyslel sa súčasťou bradu. - Ostáva otvorená otázka,

prečo by mal spáchať tú zákernú vraždu? Chýba motív. Rozumiete?

- Ach, čo. Motív vám môžem povedať, - zasmial sa advokát.

- Vtedy bolo zaužívané, že režiséri, ktorí boli často aj producentmi, nechávali pri nakrúcaní filmu poistiť svojich hlavných hrdinov. Pretože, ak mal herc počas nakrúcania nehodu, nemohol sa film dokončiť, a režisérovi nepriniesol nijaký zisk.

Detektív zabil pravítom muchu, čo chodila po stole.

- Prečo potom bol film dokončený?

- Nebol! - zvolal advokát. - Mal sa skončiť happyendom. Hrdina mal prejsť po brvne ponad močiar, zachrániť chrámovú tanečnicu a oženiť sa s ňou. Fairwood však nechal Warnera zožrať krokodílmi a hotovo. Potom uviedol film v kinách bez močiara...

Tentokrát však bodoval detektív. - Prečo teda tie zábbery nezničil?

- Kto vie ... Možno ich plánoval zneškodniť. Alebo si mysel, že nevidieť na nich nič nekalé. Ani nepočuť. Keď Warner padol do močiara, kameraman pokračoval v nakrúcaní... V archíve som našiel aj zväzok starého rukopisu a scenár. Pravdepodobne ho napísal sám Fairwood.

- Výborne! - zvolal detektív. - Čo však, ak vám ten hluchonemý povedal nezmysel?

Advokát sa zasmial. - Prirodzenie, nechal som si urobiť odborníkom špeciálnu expertízu. On sám si pozrel film a potvrdil slová toho muža.

- Je to neuveriteľná príhoda, - povedal detektív, - odhalil vraždu, čo sa stala pred dvadsiatimi rokmi.

- Pred necelými dvadsiatimi rokmi, - zdvorilo ho opravil advokát.

Poistovacia spoločnosť Lionel and Baker mala uschované všetky doklady o Fairwoodovej poistke. Suma, na ktorú poistil svojho hrdinu, bola poriadne vysoká a skutočne mu ju vyplatili.

V jednej starej filmovej spoločnosti, kde pracoval Fairwoodov kameraman od roku 1916, sa našla aj stará adresa. Detektív šiel od domu k domu, kým sa jedného dňa neocitol nedaleko Hollywoodu pred obchodom s vývesenou tabuľou a menom majiteľa.

Policajt sa nadýhol a vošiel. Zo zadnej miestnosti vyšla stará žena a opýtala sa ho, čo si želá.

- Pani Gladstonová? - spýtal sa detektív.

- Iste.

- Môžem sa porozprávať s vaším mužom? - opýtal sa Brower a ukázal svoj preukaz.

- Preboha, - vykríkla žena. - To sa vari už nikdy neskončí?

- Ako to myslíte? - ozval sa opatrne Brower.

Žena si ho premerala a ponúkla mu stoličku. - Chcete niečo piť?

- Áno. Colu.

Ked' sa napil, opýtala sa ho:

- Prichádzate pre tú prihodu s Fairwoodom, pravda?

- Áno, priznal sa prekvapený detektív.

- Odkiaľ viete...?

Unavené hodila rukou. - Vtedy si ľudia od pojistovne u nás podávali kľúčku. A mysleli si, že môj starý im bude vedieť čosi povedať.

Brower si upil z coly.

- A vás muž?

Urobila vo vzduchu kríž. - On ešte vtedy nevedel... Mal pri nakrúcaní nehodu. Jedného dňa padol do akéhosi kaňonu. Určite to bol opäť Fairwood. Je to prešibaný pes. Nik mu nemôže nič dokázať.

- Ale keď vy všetko viete, - začal detektív.

- Čo takého viem? Mám azda nejaký dôkaz? Nemám. Fairwood je bohatý muž. Sedí si na svojom ranči. - Chvíľu sa hrabala v hŕbe papierov a jeden z nich podala Browerovi.

- Výborne! - povedal a vykročil k dverám.

- Peniaze! - zakričala pani Gladstonová.

- Ake peniaze?

- No predsa za colu. Nie som taká bohatá.

- Prepáčte, - ospravedlnil sa Brower, - a ďakujem pani Gladstonová.

- Som na neho veľmi zvedavý, - povedal advokát. Detektív zabrdzil svojho forda pred bránou ranču.

Podšiel k nim cowboy. Na opasku mu viseli dva kolty.

- Ako vo filme, - podotkol advokát. - Fairwood nemôže zaprieť svoje povolanie.

- Čo môžem pre vás urobiť, - opýtal sa cowboy napoly úslužne.

- Chceli by sme sa rozprávať s vaším šéfom.

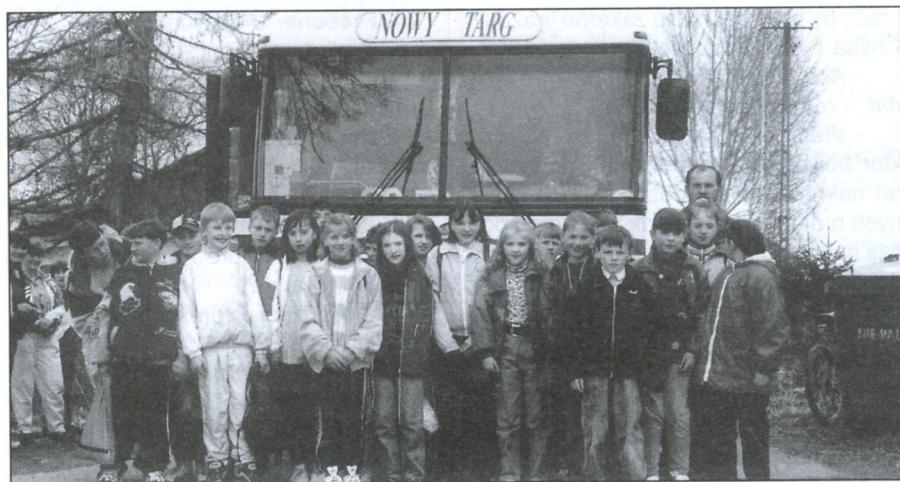
- Tlač? - opýtal sa cowboy a uškrnul sa.

- Zle ste hádali, - odpovedal detektív a ukázal mu svoj preukaz.

Cowboy si ho pozorne prezeral. - Prichádzate trochu neskoro, páni.

- Čo to má znamenať?

Cowboy ukázal prstom ponad plece. Od domu sa pohýalo nákladné auto. Na jeho ložnej ploche ležala raka.

Malí Beľania pred odchodom na Slovensko. Foto: J. Bryja

NOVOBELSKÉ DETI NA SLOVENSKU

Na pozvanie Ministerstva školstva a Domu zahraničných stykov MŠ SR sa skupina 20 detí zo Základnej školy v Novej Belej (4. a 5. tr.) zúčastnila v dňoch od 19. do 30. apríla t.r. tzv. školy v prírode v Detvianskej Hute na Slovensku. Malých Beľanov sprevádzali dva učitelia: Dominik Surma a Anna Krištofeková.

Hlavnou náplňou pobytu bolo vyučovanie zamerané na zdokonalenie znalostí slovenského jazyka a vyjadrovacích schopností žiakov, poznávanie minulosti a súčasnosti Slovenska, kultúrnych hodnôt, tradície, zvykov a obyčajov slovenského ľudu. Žiaci spoznávali prírodné krásy Slovenska a historické pamiatky, učili sa spievať slovenské ľudové piesne, ba mohli si aj zašportovať, zahrať futbal či voľejbal a pod.

Škola v prírode v Detvianskej Hute mala bohatý program, nielen výchovno-vzdelávací, ale aj zábavný. Vo večerných hodinách sa totiž pre žiakov organizovali rôzne spoločenské hry, súťaže a diskotékky. V rámci programu sa tiež uskutočnili dva zaujímavé výlety: jeden do Zvolena, spojený s obhliadkou Zvolenského zámku, a druhý na Krásnu Hôrku a do Betliaru.

Žiaci boli s pobytom v Detvianskej Hute veľmi spokojní. Bývali v útulných, vhodne zariadených niekoľkopostelových izbách, mali k dispozícii i spoločenskú miestnosť vybavenú audiotechnikou, zabezpečenú zdravotnícku starostlivosť, dobré stravovanie a vôbec znamenité podmienky pre vzdelávanie a zdravý pobyt.

Bielanski účastníci školy v prírode touto cestou ďakujú za zabezpečenie pobytu na Slovensku MŠ SR, v tom p.p. N. Repkovej a E. Gajdošovej zo sekcie medzinárodnej spolupráce, pracovníkom Domu zahraničných stykov MŠ SR, ako aj riaditeľovi školy v prírode p. Františkovi Novodomcovi a učiteľom Základnej školy v Detvianskej Hute za vytvorenie

dobrých podmienok a príjemného ovzdušia počas celého pobytu na Slovensku.

J. Š.

PRÁCA NA ATLASE POKRAČUJE

Začiatkom minulého roka ste na stránkach vás časopisu priniesli informáciu o výskume, ktorý na jeseň 1997 začali vykonávať v prostredí našej slovenskej menšiny pracovníci Ústavu etnológie Slovenskej akadémie vied s cieľom pripraviť *Atlas ľudovej kultúry Slovákov v Poľsku*. Pripromíname, že v roku 1996 vyšiel *Atlas ľudovej kultúry Slovákov* v Maďarsku a v roku 1998 *Atlas ľudovej kultúry Slovákov* v Rumunsku. Tretím v poradí by mal byť vyšie spomínany *Atlas ľudovej kultúry Slovákov* v Poľsku. Všetky tri atlasy budú výsledkami projektu „Tradičná kultúra slovenských menšíň v strednej Európe“, ktorý je finančne slovenskou vedeckou agentúrou VEGA.

Koncom mája t.r. uskutočnila skupina vedeckých pracovníkov bratislavského Ústavu etnológie SAV - Mojmír Benža, Ľubica Falčanová, Rastislava Stoličná a Peter Slavkovský - už záverečný terénny výskum. Dokumentačný materiál z jedenástich obcí so slovenským obyvateľstvom na poľskej strane Oravy a Spiša získaný za tri roky výskumov im umožní pripraviť súbor máp, na ktorých budú zachytené poznatky o javoch tradičnej kultúry tu žijúcich Slovákov tak, ako sa zachovali v ich kolektívnej pamäti.

Dotazníkového výskumu sa okrem vedeckých pracovníkov SAV zúčastnili aj nadšenci z radov našej slovenskej menšiny. Spomedzi nich treba spomenúť najmä panu učiteľku Máriu Bogackú z Kacvína, Žofiu Bogačíkovú z Nedece, Máriu Glodasikovú z Jurgova a Agnesu Kulaviakovú z Dolnej Zubrice, Augustínu Andrašáku z Jablonky a rolníkov Jána Capiaka z Chyžného, Františka Plevu z Fridmana, Andreja Skupína z Novej Belej a Jozefa Vojtasa z Jurgova. Všetci podstatným diejom prispeli k zhromaždeniu potrebného dokumentačného materiálu a tým aj k zostaveniu

Atlasu ľudovej kultúry Slovákov v Poľsku. Za ich nezisknú prácu, pracovali totiž za tzv. kresťanskú menu *Pán Boh zaplat!*, im patrí úprimná vďaka.

V letných mesiacoch plánujú vedeckí pracovníci SAV získaný materiál štatisticky i kartograficky spracovať a preniesť na mapy. Treba len treba dúfať, že sa nájde na slovenskej strane dostatok finančných prostriedkov na vydavateľskú prípravu, aby atlas mohol uzrieť svetlo sveta už koncom tohto roku.

MOJMÍR BENŽA

SLOVENSKÉ MATURITY V JABLONKE

Vo všeobecnovzdelávacom lýceu v Jablonke sa v dňoch 20.-29. mája t.r. konali maturitné skúšky, ku ktorým v tomto roku pristúpilo 91 študentov. Informácie o priebehu tohtoročných maturít nám poskytli zástupkyňa riaditeľky lýcea Maria Plaszczaková a učiteľka slovenčiny Anna Lenczowská z Chyžného:

- V školskom roku 1998/99 končili u nás 4 štvrtácke triedy. Písomné maturity sa konali z jazyka poľského, matematiky, biológie, dejepisu a anglického jazyka a ústne z poľského, anglického, nemeckého, ruského a slovenského jazyka, biológie, dejepisu, zemepisu, chémie a informatiky. Štyri študentky zo 4. C pristúpili k ústnej maturitnej skúške aj z slovenského jazyka. Boli to: Marta Tokarczyková, Marta Šoltýsová, Barbara Tokarczyková a Jadwiga Dworszczaková. Celková úroveň ich vedomostí bola dobrá, takže všetky úspešne zmaturovali. Slávnostné odovzdávanie maturitných vysvedčení sa konalo 2. júna t.r.

Úspešným maturantom k zvládnutiu skúšok dospelosti blahoželáme a tým, ktorí sa rozhodli pokračovať v ďalšom štúdiu aj na vysokých či nadstavbových školách, držíme palce počas prijímacích skúšok. Počas letných prázdnin želáme všetkým študentom a ich učiteľom príjemný oddych.

PETER KOLLÁRIK

Z ČINNOSTI KRAJANOV NA SLIEZSKU

Dňa 18. apríla t.r. sa v Mikolave konalo prvé, rozšírené zasadanie výboru MS SSP na Sliezsku, na ktorom jeho účastníci vyhodnotili výsledky minuloročnej, zimnej sezóny a zamýšľali sa nad ďalším organizačným a finančným zabezpečením plánovaných podujatí. Výbor MS vyjadril nádej, že aj nadalej bude pokračovať finančná pomoc sponzorov pre MS a súčasne vyzval krajjanov, ktorí doteraz neuhradili členské poplatky, aby svoje podlžnosti vyrovnali.

Z kultúrnych turistických podujatí, ktoré sliezski krajania plánujú zorganizovať v tomto

Sliezskí krajania pred budovou Rachawickej panorámy vo Vratislavi. Foto: B. Knapčík

roku treba spomenúť výlet do Námestova, miesta pôsobenia P. O. Hviezdoslava a rybačku na Oravskom jazere. Je to tiež príležitosť navštíviť po ceste hornú Oravu, rodny kraj našich členov a obdivovať tunajšiu prírodu i historické pamiatky. Krajania pri tejto príležnosti kladne hodnotili aj organizáciu vlaňajších výletov do Čadce a Vratislav. Prijali tiež návrh výboru na ďalšie využitie spolupráce s tými miestnymi inštitúciami, ktoré majú možnosti kultúrnej a inej výmeny so Slovenskom. Zaujímali sa nielen o oblast kultúry, ale aj o rekreáciu, návštevu hudobných podujatí, vystúpenia súborov, výstavy maliarstva, športové podujatia a pod. Oboznámili sa tiež s návrhom výboru MS, ktorý plánuje na rok 2000 zabezpečiť v deň mikolovského odpustu na sv. Vojtecha slovenskú sv. omšu.

Počas besedy sa krajania zaujímali o vybavovanie krajanskej karty, pripomenuli si životné jubileum predsedu ÚV SSP prof. Jozefa Čengvára a vysoko hodnotili poslednú májovú lyžovačku. Zareagovali tiež na článok Jestem Margita, uverejnený v novinách Dzienik Zachodni (č. 89, z 16. apríla 1999), v ktorom B. Knapčík hovoril o.i. o histórii i súčasnej činnosti MS SSP na Sliezsku. V závere zúčastnení schválili termín tradičnej krajanskej vatrky, ktorá sa uskutoční v dňoch 25.-26. septembra t.r. na Skrzycznom. Výbor MS na toto podujatie srdečne pozýva všetkých krajanov.

BRONO

PREHLIADKA DYCHOVIEK NA ORAVE

V programe kultúrnych podujatí, ktoré každoročne organizuje gmina a Oravské centrum kultúry v Jablonke, sa už natrvalo udomácnila prehliadka dychových orchestrov, ktoréj jubilejný, 10. ročník sa konal 3. mája t.r. v Jablonke.

Slniečné počasie pritiaholo do miestneho amfiteátra množstvo divákov. Boli medzi nimi o.i. poslanci Sejmu PR K. Dzielski a F. Adamczyk, člen Správy novotargského okresu J.

Stopka, primátor Námestova I. Krušinský, riaditeľka licea v Jablonke A. Stopková, predsedu gminnej rady vo Veľkej Lipnici E. Kowalczyk, predsedu gminnej rady v Jablonke A. Karlak, riaditelia škôl a velitelia požiarnych zborov.

Orchestre prešli v slávnostnom sprievode od gminného úradu do amfiteátra, kde sa konali oslavy štátneho sviatku PR. Diváci a odborná porota potom už sledovali výkony hudobníkov z Jablonky, Podvlka, Malej a Veľkej Lipnice a Hornej Zubrice. V nesúťažnej časti programu pohostinne vystúpila dychovka z Nižnej na Slovensku.

Porota priznala 1. miesto hudobníkom z Jablonky a dve druhé miesta dychovkám z Podvlka a Veľkej Lipnice. Vlaňajší víťazi z Malej Lipnice skončili na treťom a Hornozubričanom na štvrtom mieste. Na festival dychových orchestrov v Nowom Sączu porota kvalifikovala hudobníkov z Jablonky, Podvlka a Veľkej Lipnice.

PETER KOLLÁRIK

OPRAVA

Vážená redakcia, v májovom čísle mesačníka Život (5/99, str. 18-19), ste uverejnili

Pút' zázračného obrazu v Jablonke

článok Petra Kollárika pod názvom Prezentácia slovenskej poézie v Krakove. Kedže v časti, kde sa hovorí o mojom termíne *poéziozofia*, sa výroky uvádzajú ako moja príama reč, musím konštatovať, že z významového aspektu autor nezachytíl správne to, čo som ja tvrdil, a text neboli mnou autorizovaný. Fakticky som povedal toto: „*Slovo poézia (poiesis=robenie)* je starogréckeho pôvodu, značí: 1. umenie (viazané) reči a 2. vo všeobecnejšom význame (poetický) stav ducha. Druhá časť termínu (po starogrécky *sofia*) značí múdrost. Celý zložený termín má vyjadrovať pocutu Predsokratikom, ktorí vlastne písali poéziozofiu, čiže boli ako básnikmi, tak aj filozofmi, pri tom v ich chápaniu terajšie „dve cesty,” cesta srdca a cesta čistého rozumu, boli jedinou cestou. Slovo *poiesis* z gréckiny prešlo do latinskiny (*poeisis*) a z nej do ostatných európskych jazykov.

VLASTIMIL KOVALČÍK

Za nesprávnu interpretáciu pojmu *poéziozofia* sa V. Kovalčíkovi úprimne ospravedlňujem.

P. Kollárik

OBRAZ PANNY MÁRIE NA ORAVE

V dňoch 10. až 19. mája 1999 prežili obyvatelia Oravy slávnostnú chvíľu - stretnutie s kópiou obrazu Panny Márie Čenstochovskej, ktorý putoval po oravskom dekanáte. Občania na celej trase prejazdu zázračného obrazu vyzdobovali kostoly, domy a cesty. V každej obci viseli transparenty s nápisom Vítaj Mária, viali poľské a vatikánske zástavy. Vo všetkých kostoloch sa konali sv. omše a celodenné modlitby. Obraz Panny Márie privítali postupne v Podvlku, Oravke, Dolnej a Hornej Zubrici, Jablonke, Veľkej a Malej Lipnici, Chyžnom, Pekelníku a v Podsklí. Pobožnosti vo Veľkej Lipnici sa zúčastnil aj kardinál František Macharski.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

ČAS VEČNÝ POHYB JE...

Budúci rok bude určite veľmi bohatý na rôzne výročia, slávnosti a iné významné udalosti, z ktorých azda najhlavnejší bude 2000. rok a začiatok nového tisícročia. Jedno malé jubileum sa spája aj so študentami prvého lycea so slovenským vyučovacím jazykom v Jablonke, a presnejšie s prvými absolventami, ktorí o rok oslávia 45. výročie maturity.

Prvými maturantami tohto lycea bola hľavne krajanská mládež Oravy. Medzi ňou bola totiž len jedna Spišiaka - Ludmila Stanková z Nižných Láپš. Treba podotknúť, že z prvého ročníka zmaturovalo 8 chlapcov a 4 dievčatá. Väčšina týchto chlapcov sa po maturite pobrala do sveta, kým dievčatá zostali v rodnom kraji. Bohužiaľ, z nášho kruhu už navždy odšiel jeden Zubričan - Ignác Nižinský. Spomínam si na naše maturitné motto, ktorého obsah nám pomohol prispôsobiť k životným reáliam násť posledný triedny profesor L. Kozák:

Cas večný pohyb je.

*Jak denne zvonár bije
pár takto na rozlúčenie.
A prv, než dokončí spev,
melódie a hľasy dozreté
nad brázdom sklonia šíje,
my tiež sa rozdeme.*

Dnes by som to chcel doplniť: A po rokoch sa opäť stretieme. Navrhoval by som naše stretnutie usporiadajť práve v roku 2000, keďže na budúci rok uplýva presne pol storočia od začiatku organizovania lycea. V tomto výnimočnom milenijnom roku by bol veľmi vhodný čas na opäťovné slavnostné stretnutie. Mohlo by sa uskutočniť v širšom kruhu - nielen prvých, ale všetkých absolventov slovenských ročníkov tejto strednej školy. Keďže medzi prvými maturantmi bolo až 6 Jablončanov, myslím si, že by mali mať prednosť pri organizovaní tohto stretnutia. Slávnosť by sa mohla uskutočniť v Jablonke spolu s oslavami Dňa slovenskej kultúry na Orave. Posledné stretnutie sme mali pred 15. rokmi. Preto by som bol rád, keby sa nám podarilo vo početnejšom kruhu zorganizovať aj toto stretnutie.

Brono

II. SLOVAKISTICKÁ...

DOKONČENIE ZO STR. 18-19

Kým však k tomu došlo, pred zhromaždenými vystúpil člen činohry SND a docent VŠMU v Bratislave Štefan Bučko, ktorý zarecitoval úryvok Hviezdoslavovej *Hájnikovej ženy* (obhajoba Miška Čajku pred súdom). Členovia poroty, ktorá pracovala v zložení Marian Greszak, Jacek Bukowski a Leszek Engelking rozhodli, že dve hlavné ceny, t.j. týždový pobyt na Slovensku, venovaný cestovním kanceláriam ALMA TOUR a SLOV-POL, získaли študentky slovakistiky z Varšavy a Krakova Kamila Stanieková a Anna Sterzelová.

RIADITEĽIA GYMNAZIÍ NA ORAVE

Do funkcií riaditeľov novovytvorených gymnázií boli zvolení:

- v Pekelníku: Mgr. Maria Bogaczowa,
- v Jablonke: Mgr. Krystyna Świątkowska,
- v Podvuku: Mgr. Zbigniew Grzybacz,
- v Malej Lipnici: Mgr. Andrzej Woszczek,
- v Hornej Zubrici: Mgr. Wiesława Świdarska-Pilat,
- vo Veľkej Lipnici: Mgr. Jan Kuliga. (pk)

BLAHOŽELANIE

Prednedávnom, 16. júna t.r. sa dožila 72 rokov krajanka Anna PRELICHOVÁ z Fridmana. Jubilantka sa napriek vysokému veku dodnes živo zaujíma o naše krajanské hnutie a je dlhoročnou vernou čitateľkou Života. Ba nielen ona, ale celá jej rodina.

Pri príležitosti narodení jej mnoho zdravia, pohody a samých slnečných dní želá celá rodina - 5 detí, 12 vnukov, 10 vnučiek a 2 pravnúčky. - *Zi pre nás večne!* - píšu na záver v pozdrave.

K blahoželaniam sa pripája aj redakcia Života

ORAVCI ÚSPEŠNÍ

Dňa 11. mája sa v Suchej Beskidej uskutočnilo IV. finále súťaže „Leonardo'99,” v ktorej si žiaci zo základných škôl overili svoje znalosti z poľského jazyka, dejepisu, matematiky, fyziky a chémie, zemepisu, biológie a vedomostí o svojom regióne a umení. Súťaže sa zúčastnilo 40 žiakov zo šiestej a siedmej triedy. Po písomnej časti sa na ústne skúšky kvalifikovalo osem účastníkov, z toho piati z Oravy: Renata Kilianowiczová (Oravka), Mateusz Bochacik (ZŠ č. 1 Podvuk), Dominika

Dve rovnocenné ocenenia udelila porota študentovi slovakistiky z Krakova Tadeuszovi Królczykovi a študentke slovakistiky z Katovíc Marte Milczarekovej, ktorá obdržala aj zvláštnu cenu Spolku poľských spisovateľov.

V závere prehovorili vydavatelia knihy. Predseda SSP prof. Jozef Čongva upozornil o.i. na veľký nepomer vo vydávaní prekladov poľskej literatúry na Slovensku a slovenskej v Poľsku a tajomník ÚV SSP L. Molitoris o.i. pripomeral, že výber z Hviezdoslavovej poézie mal výsť už v roku 1989, pri príležitosti 140. výročia narodenia básnika, ale pre rôzne nepríaznivé okolnosti musel čakať dodnes, na vydanie v našom Spolku.

Ostrowska (ZŠ Dolná Zubrica), Monika Karadašová (ZŠ č. 2 Horná Zubrica) a Krzysztof Sołtys (ZŠ č. 1 Jablonka). Celkovou víťazkou sa stala Renata Kilianowiczová z Oravky. Všetci účastníci finále pôjdú na výlet do Viedne. (pk)

JABLONKA NAJLEPŠIA

V Jablonke sa skončilo 2. kolo gminnej ligy vo futbale žiakov základných škôl, v ktorom startovalo šesť družstiev: zo ZŠ č. 1 v Jablonke, ZŠ č. 2 v Podvuku, ZŠ č. 1 a 2 v Hornej Zubrici, ZŠ č. 3 v Malej Lipnici a zo ZŠ Jablonka-Bory. Vítazmi futbalovej ligy sa stali chlapci z Jablonky, ktorí vyhrali všetky zápasy. Na 2. mieste skončilo družstvo z Podvuka, pred oboma tímmi z Hornej Zubrike, Malou Lipnicou (bude hrať o postup) a Jablonkou-Bory (zo súťaže vypadli). Prvé štyri mužstvá si zabezpečili účasť v budúcom ročníku súťaže. (pk)

ÚRAD PRE ZAHRANIČNÝCH SLOVÁKOV

Vláda SR plánuje vytvoriť v roku 2000 Úrad zahraničných Slovákov, (ÚSZ), ktorý by bol orgánom štátnej správy pod záštitou Ministerstva kultúry SR (MK) a koordinoval by činnosti, ktoré doteraz vykonáva niekoľko ministerstiev. Ako povedal pre agentúru SITA riaditeľ odboru organizácie a riadenia kultúrnych aktivít MK Stanislav Mičev, ak príde zahraničný Slovák domov, musí sa obrátiť na niekoľko ministerstiev naraz. Ide preto o koordináciu činností, ktoré vykonávajú ministerstvá kultúry, zahraničných vecí, spravodlivosti a vnútra. Vytvorenie nového úradu si vyžiada inštitucionálne, finančné i legislatívne zmeny. Pôjde najmä o zmenu zákona o zahraničných Slovácoch z roku 1997 a novelizáciu zákona o pôsobnosti ústredných orgánov. Zatiaľ sa o budúcnosti nového úradu rokuje v medzirezortnej komisií.

Jeden z prekladateľov *Detí Prometeusa* Józef Waczków spomenul symboliku stretnutia, vyplývajúcu o.i. z okolnosti, že Hviezdoslav navštívil pred 100. rokmi Krakov, v ktorom práve teraz vychádza jeho dielo.

Po krátkej diskusii zavŕšil toto pekné podujatie večerný koktail, ktorý bol príležitosťou na neformálne rozhovory, prípitky a stretnutia priateľov a známych, výmenu skúseností i na hodnotenie uplynulého dňa, plného dojmov a nových poznatkov. V príjemnom ovzduší slovakisti a priatelia slovenskej kultúry, v tom diela P. O. Hviezdoslava, besedovali do neskôr večerných hodín.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Z KALENDÁRA NA JÚL

Záhradkári

V tomto mesiaci je už v plnom prúde zber zeleniny, najmä spod fóliových krytov, ktorých je na Spiši a Orave čoraz viacej. Práve v nich rastliny nesmú prerásť a prezrieť. Zberáme postupne hlúboviny, koreňovú zeleninu, hrášok a fazuľku. Vo fóliovníkoch sa začínajú červená aj rajčiaky, ktoré oberáme aj so stopkami, lebo dlhšie vydržia a lepšie sa vyfarbia do červena. Uhorky nakladačky treba zberať postupne a dávať pozor, aby sa byť zbytočne neprevracala.

Upozorňujeme, že na rastlinách uhoriek by sme nemali nechávať „zabudnuté“ dozrievajúce plody (ktoré začínajú žltnúť). Totiž ak necháme dozrievať čo len jeden plod, rastlina prestáva tvoriť nové plody, lebo jej rastový systém sa upriami na dozrievajúci plod, čiže na tvorenie semien v ňom.

Záhony po zbere treba čo najskôr plytko skopať a rozhrabáť, lebo na nich možno v júli ešte vysiať neskorú zeleninu - karotku, fazuľku na struky, neskorú kapustu, kel či kaleráb. Dozrieva už cesnak a cibuľa zo sadzačky (vňať sa skláňa k zemi). Dosúšame ich v radoch na zemi a potom vyberáme. Najmä cesnak sa nesmie vyberať za zelena a ani príliš dlho schnúť na hriadke, lebo by sa strúčiky rozsypali. Veľkú pozornosť treba tiež venovať zavlažovaniu, nie len preto, že je to najteplejšie obdobie, ale aj preto, že dni sú veľmi dlhé a noci krátke, a preto rastliny potrebujú viacej vody. Okrem toho fóliovníky pravidelne vetráme, vylamujeme zalistky, skracujeme vrcholce atď.

Ovocinári

majú teraz hlavné obdobie zberu čerešní a pri konci mesiaca i skorých odrôd sliviek. Pri obeťaní treba pozbierať aj padavky, čím bránime

šíreniu škodcov a chorôb. Ovocie je najlepšie zbierať ráno a ukladať do chladku, aby sa nezparilo. Aj teraz k najdôležitejším úlohám patrí ochrana stromov a krov pred škodcami, najmä obaľovačom jablčným. Korunky mladých jadrovín a kôstkovín, a po zbere aj ríbezle a egreše, presvetlujeme v rámci výchovného a udržovacieho rezu. Všetky prebytočné konáre a konkurenčné letorasty z koruniek odstraňujeme. Rezné plochy sa do jesene zacelia. Na tvarovaných stromčekoch, najmä palmetách, počračujeme vo vyvázovaní vetiev do oblúka a zaštipovaní obrastu. Povoľujeme tiež obvázy na vrúblach a ujaté chránime pred vylomením. V tomto období možno už vykonať letné štěpenie višní, čerešní, stromčekových ríbezlí a egrešov a pri konci mesiaca možno začať očkovať na tzv. spiace očko. Stromy, najmä počas sucha, treba taktiež pravidelne zaliavať, ničiť pod nimi burinu a po výdatnejšej zálievke buď daždi pôdu prekypriť.

Chovatelia

hydiny vedia, že v tomto období sa sliepočkám tlačia hrebene a formujú telesné tvary. Blíži sa čas chovateľskej „žatvy“. Preto aj keď naši rolníci nechávajú sliepky behať celý deň po dvore, treba im venovať pozornosť, najmä prikrmovaniu, aby sme potom boli spokojní so znáškou. Ak napr. zistíme, že mládky nedosiahli požadovanú telesnú hmotnosť, musíme znášku oddiaľiť upravením výživy. Preto v kŕmnej dávke obmedzíme krmivá s vysokým obsahom bielkovín a zväčšíme podiel zrnovín. Tým sa sice znáškové obdobie oneskorí, ale zato bude trvať dlhšie. Ak sa husi pasú, nemusíme ich prikrmovali. Avšak po každom podškibaní treba im aspoň dva týždne pridávať jadrové krmivá pre urýchlenie rastu peria.

Včelári

Kocom júla sa v podstate končí včelárska produkčná sezóna. Včelstvá naplnili medníky, med je už zrelý a možno ho vytáčať. Vždy však musíme mať na zreteli to, aby včelstvám zostalo primerané množstvo medu, teda aspoň 5 kg. Preto po vybraní plástov z medníka sa musíme presvedčiť, koľko zásob zostało v plo-disku. Ak je ich málo, vrátme do medníka jeden medný plášt. Z ostatných zmetieme včely do medníka a odnesieme plásty do miestnosti na vytáčanie. Treba pritom dbať na to, aby sa do miestnosti nedostali včely. Ak však niektoré zostali na plástoch, nepustíme ich, kým ne-skončíme práce s vytáčaním. Vrátili by sa to-tiž a privolali so sebou ďalšie včely, čo by nám prácu veľmi stažilo. Povymetané plásty vrátíme hned do prázdnych medníkov, samozrejme, ak včely v úli nemajú sklon k rabovke. V opačnom prípade vkladáme prázne plásty až večer.

Už je najvyšší čas založiť si náhradné včelstvá so zásobnými matkami, alebo stav včelstiev rozmnožiť. Tie včelstvá, ktoré mali viac rokov nadpriemerný výťažok, prekontrolujeme počas vyberania plástov (aby sme ich dvakrát nevyrušovali), či nemajú nastavané materské bunky. Ak majú, a nie je ich viac ako 3-5, znamená to, že sa včelstvo chystá na tichú výmenu matky. Ak je buniek viac, chystá sa na rojenie. Z materských buniek dobrých včelstiev urobíme odložence pridaním k nim ďalších 3-4 plo-dových plástov z iných včelstiev. Totiž v niektorých včelstvách sa objavujú trúdice. Ide o včelstvá, ktorým sa matky neoplodnili alebo pri výmene matiek matka uhynula. V takom prípade treba včelstvo zmiesť do rojnice, kde mladú matku zavesíme v klietke. Po 48 hod. včelstvo vysypeme na nábeh pripraveného úla, a po týždni, ak je matka prijatá, pridáme mu 1-2 plásty otvoreného plodu, aby včelstvo šlo do zimy silné. (jš)

ZBIERAME BYLINY

Dnes si v našej rubrike pohoríme o TEKVICI OBÝČAJNEJ (lat. Cucurbita pepo L., poľ. dynia), ktorá sa hojne pestuje aj u nás. Dužinatá časť tejto plodiny sa v zime upečená používa ako obľúbené jedlo. Z liečebného hľadiska sú však významnejšie semená, ktoré obsahujú olej, fytosterín, kukurbitol, horčiny, bielkoviny, živice a pod. Dužina okrem vody (90 %) obsahuje najmä vitamíny A a C du-sikát a minérálne látky vo forme solí.

Je zaujímavé, že semená majú protihlistové účinky, ale olej z nich získaný ich už nemá. Dávkujú sa (olúpané) dospelým v množstve 30-60 g denne, kym deťom len 10-15 g denne. Asi 3 hod. po skonzumovaní semien treba použiť preháňadlo (napr. ricínový olej), aby sa omráčené pásomnice a mrle čím skôr vylúčili z

črev. Semená časom tento účinok strácajú, preto ich nemožno dlho skladovať.

Tekvicový olej je žltohnedej farby a pre obsah chlorofylu fluoreskuje. Má príjemnú chuť a okrem vitamínu E obsahuje mastné ky-seliny a ich metabolismus, sterol, ergosterol a komponenty skvalenu, vďaka čomu významne ovplyvňuje hormóny a priaznivo vplýva na zloženie lipoproteínov v krvnej plazme. Preto tekvicový olej pri kôrnatenej tepien spomaľuje tento proces starnutia. Okrem toho priaznivo ovplyvňuje činnosť mozgu a nervov. Ďalšie v ňom obsiahnuté vitamíny (A, F) kladne pôsobia na rozvoj nervového systému plodu. Predpokladá sa, že niektoré zložky tohto oleja (koenzým Qx) podporujú dokonca zvyšovanie imunity organizmu. Najnovšie výskumy dokázali že pre obsah selénu tekvicové semená chránia hormóny, enzymy, vitamíny a lipidy

pred oxidačnou deštrukciou. Tým sa vysvetluje priažnivé pôsobenie tekvicového oleja na nerakovinové zväčšenie prostaty, čiže - ináč po-vedané - na odstránenie častého nutkania na močenie. (jš)

ODKIAL VZAL JÁNOŠÍK SVOJU SILU

Že odkedy bol Jánošík taký mocný?

Od narodenia! To, čo mu darovala vília a starena, jeho silu iba upevnilo.

Už ked prišiel na svet a susedky ho prvý raz uvideli, zhdli sa, že to dieťa je celkom iste z rodu obrov, čo pred stáročiami žili v slovenských horách. Vtedy sa také deti rodili ako spomienka na zašlé časy a ked vyrástli, konali veľké skutky.

Celkom iste bude takým aj Juro od Jánošíkov! predpovedali. Keď mu začali rástť vlasys, povedali jeho rodičom:

Nestrihajte ho, len mu zapletajte vrkoče, v nich je ukrytá obrovská sila!

A bola to pravda, čo sa neskôr veľkárat potvrdilo. Potom matka Jura Jánošíka kojila do dvanásťich rokov. Keď prestala, bol jej syn najmocnejší a najvyšší spomedzi všetkých chlapcov okolitých osád. Raz sa do neho puštili siedmi - a nepremohli ho!

Juro Jánošík však bitky nevyhľadával - keď však mohol, zastal sa slabších. A veru by si jeho vrstovníci neraz zaslúžili, aby im nohavice vyprášil. Napríklad taký Štefan Ondruš...

Ukrutne sa mu zapáčila pŕšalka, čo si Jurko vystrúhal z jarnej vrby. Keď ho počul hrať, hned mu srdce poskočilo.

Keby som ja dokázal takú vystrúhať i ja by som si nôtil! Ale nevystrúham, neraz som skúšal! A vymenit? Čože ja môžem Jurkovi ponúknut?

Trápil sa kvôli pŕšalke, nespával, išiel si na nej oči vyočiť, keď na nej Jurko hral, až sa rozhodol:

Vystriehne príhodnú chvíľu a pŕšalku Jánošíkovi ukradne!

Keď nasledujúci deň Jurko Jánošík odbehhol zavrátiť zatúlanú kravu, Štefan rýchlo uchmatol z jeho plátenej kapsy pŕšalku a strčil ju pod nedaleký peň. Jurko sa vrátil, chcel sa s seba i kamaráta obveseliť... A pŕšalky nikde!

- Kde je moja pŕšalka?
- Neviem!
- Pred chvíľou som si ju odložil do kapsy a nikto okrem teba tu nie je!

- Ja naozaj neviem, Jurko!
- Neklam! Povedz kde je pŕšalka!

Štefan Ondruš sa však nepriznal. Mohol ho kamarát ulapíť do svojich mocných rúk a kosti mu dodrúzgať, mohol z neho dušu vytisť - nepovedal. Jurko Jánošík sa rozhodol ináč.

Ten chlapec sa musí priznať sám od seba! Musí pochopíť, že uškodil inému, oľutovať to a napraviť! A potom už nikdy nebude klamať, či kradnúť!

- Pozri! Tam! - zvolal nečakane a ukázal do oblohy.

Štefan sa zahľadel a v tej chvíli mu Jurko strhol z hlavy klobúk. Potom priskočil k blízkemu senníku a šup! - klobúk podeň.

- Môj klobúk! - skríkol Štefan.

- Moja pŕšala! - Juro na to.

- Ved' ma rodičia z kože oderú, keď sa vrátim bez klobúka!

- A mne zase srdce pukne, keď si na svojej pŕšalke nezahrám.

- Nemám ju!

- Ani ja tvor klobúk! Ved' vidíš! - ukázal Jurko prázdnne ruky.

Opäť bolo treba kravy zavrátiť, rozbehli sa teda každý na iný koniec pasienka a už sa k sebe nevrátili. Každý hútal o svojom.

Pŕšalka je naozaj pekná vec, ale bez klobúka sa ja doma ukázať nemôžem. Však mi ho naši kúpili len nedávno a dali zaň jeden celý zlatý! uzavrel úvahy Štefan a rozhodol sa. Pomaly prešiel na ten koniec pasienka, kde sedel jeho kamarát. Ten sa len usmieval, slovka nepovedal. Čakal. Čakal v istote, že sa dočká.

- Jurko, tá pŕšala...

Ešte ani teraz mladý silák neprehovoril.

- Vrátim ti ju a... Jurko, sľubujem, že to už nikdy neurobím!

To chcel Jánošík počuť! Hned priskočil k rohu senníka, nadvholi ho a nasadil kamarátovi klobúk na hlavu. Ten zas zabehol k pŕu, pod ktorým ležala pŕšala...

Už toho večera vyrozprával Štefan Ondruš doma o siláckom kúsku mladého Jánošíka. Na druhý deň to vedeli v celej osade, na tretí už aj dole v dedine. Že sa Jurko Jánošík ani veľmi nenamáha a senník za roh podvihne! Iba dôvod, pre ktorý Jánošík tak urobil, iba ten Štefan Ondruš nikdy nespomeral.

A Juro Jánošík o tom tiež mlčal. A keď sa ho pýtali, zakaždým sa iba usmial. Akoby už vtedy tušil, že jeho sila je predurčená k inakším skutkom...

ANTON MAREC

STARÉ ĽUDOVÉ MÚDROSTI NA JÚL

Po Jánovi, Petrovi a Pavlovi sa blížilo obdobie výročných jarmokov. Bývali na Jakuba (25. 7.). Gazdovia chystali na predaj dobytok. Posypali ho mravenčími vajíčkami, aby mali toľko kupcov ako je mravenčích vajíčok. Gazdinky v tom čase usilovne vyberali cesnak zo zeme, lebo po Jakubovi už utekal „do zeme“.

Pri okopávaní kapusty gazdinky volali: „Dneska bude Jakuba, zajtra bude Anny, krútieťe sa moje milé hlavy!“ To aby sa kapustička dobre skladala a mala tvrdé hlávky, ktoré sa dajú dobre krájať. Keď chceli mať čo najviac hlávok, hovorievali takto:

Svätý Jakubu,
stískaj kapstu na pupku.

Aj ty svätá Anička,
aby bola z každého kríčka hlavička.

Na Annu (26. 7.) sa chodili podhrabávať zemiaky, aby sa vraj zobudili zo spánku a rástli. Hovorievalo sa:

Včera bolo Jakuba,
dneska je Anny,
aby zemiaky narastli,
ako naše hlavy.

K Jakubovi a Anne sa viažu aj tieto stáročné múdrostí:

Ak na Jakuba jasné slnko svieti,
má tuhá zima byťi.

Svätá Anna chladná zrána.
(Keďže po Anne sa začína ochladzovať)

Čieže to ovečky

Hovorene

Čie - že to o - več - ky ho-re grú - ſnom i - dú, čie - že to o -
več - ky ho-re grú - ſnom i - dú, to sú Ja - ni - ko - ve, to sú
Ja - ni - ko - ve, to sú Ja - ni - ko - ve, čo ho ve - ſat' bu - dú.

1. Čieže to ovečky hore grúnom idú?
To sú Janíkove, čo ho vešať budú.

2. A keď ho už viedli cez to šíre pole,
milá za ním volá: „Vráť sa, srdce moje!“

5. Keby sa odberal na rok lebo na dva,
ale sa odberám, že neprídem nikda.“

3. „Akože sa vrátim, keď som okovaný?
Čakajú ma kati pod šibenicami.

4. Nevešaj ma, kate, nevešaj ma hore,
kým sa odoberiem od otca - matere.

PRÍSLOVIA

Čo je v lete zelené,
všetko v zime zjedené.

Čokoľvek robíš vo sviatok,
to všetko ide naspiatok.

JOZEF PAVLOVIČ

BRATIA ZO SOLÚNA

Zanechali v rodnom Grécku
biely dom
a Slovensko stalo sa ich
osudom.

Metod aj brat Cyril,
každý brázdu prehlbokú
v našej vlasti vyryl.

Mladší musel navždy v Ríme zostať,
starší našiel u nás večnú postať.

Tito svätí bratia boli
naši veľkí apoštoli.

ČO JE TO?

Aj keď je malý ako palec,
cestou sa valí ako valec.
(kámiS)

Vyrástli sme na komíne,
na žaby sa lakomíme.
(ynaicoB)

Chodí všade, kade ja,
tichým krokom zlodeja.
Môj spoločník nemý
stále v pátach je mi.
(ňeiT)

Jeden chvost má vzadu,
druhý chvost má v predu.
Taký patrí do cirkusu.
Ved' ho tam aj vedú.
(nolS)

Hudec tmavý
hudie z trávy.
(kečrvS)

Ostne, ostne, samé ostne,
ale nevyzerá zlostne.
(žeJ)

JOZEF PAVLOVIČ

LETO

Letí, letí holúbok,
posadil sa na dúbok.

Letí, letí kukučka,
zaletela do bučka.

Letí, letí sláviček
za zelený hájiček.

V utešenom krásnom lete
každý je rád na výlete.

ŠTEFAN MORAVČÍK

DEDOVA DEDINA

Dedo má raj.
Kde? Doma, vraj:
Svet, ktorý vonia včelám,
taký vám všetkým želám!

Dedo si sadne na lavičku,
zabafká z fajky, spomína:
- Med, ovos, latka,
husi, humná,
to bola naša dedina.
Medovosladká,
usilovná... -
Deduško sníva, usína.

Ty maj však oči otvorené,
mizne svet, čo voňal medom.
O čom ty budeš každodenne
snívať, keď budeš - dedom?

VESELO SO ŽIVOTOM

- Počuj, chlapček. Choď ďalej od tej klietky a nedráždi leva!
- Dobre, ujo strážnik. Ale vôbec sa nemusíte báť. Nič mu nespravím.

HLADÁME ČREPNÍK

Dnes vám ponúkame trošku inú zábavu. Vašou úlohou bude určiť, v ktorom črepníku rozkvitol ujivo záhradníkovi kvietok. Prajeme vám príjemnú zábavu. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

Z odpovedí v predošлом čísle knihy vyžrebovali: Jadviga Miškovičová z Krempách, Alica Zbelová z Chyžného, Marek Klukošovský z Novej Belej a Barbora Bednarčíková z Kacvínna.

***

- Teta, prerež mi jazykom tento špagát!
- Ale Zuzka, veď také niečo nikto nedokáže!
- Akože nie, ocko včera povedal, že máš jazýk ostrý ako britvu.

***

Vojde majster do dielne a vidí Jana, ako premeriava polená.

- Čo robíš Jano?
- Mal som tu 47 cm dlhé poleno!
- Majster vytiahne meter a hľadajú spolu.
Po dlhšej chvíli Jano povie:

- No čo, sadnem si na iné!

***

- Jožko, kde si sa naučil tak škaredo rozprávať?

- To sa nedá naučiť, to musíte mať v krvi, teta...

***

- Hádajú sa dvaja holohlaví:
- Ty si holohlavuješ, ako ja.
- Nehovor. Veď obaja nemáme ani jediný vlas.

- No hej, ale ty máš väčšiu hlavu.

***

- Ocino môžem si dnes večer vziať auto?
- Počúvaj, synak, načo máš vlastné nohy?
- No... ľavú na spojku a pravú na brzdu a plyn!

VENUS A SERENA

Aby nebolo pochybnosti, hneď povieme, že ide o dve sestry Williamové, mladé, ale už známe americké tenistky. Hovorí sa, že takého páru v ženskom tenise ešte nebolo. Vychované bez tréningových kontaktov s rovnejčkami, preniki ako blesk do veľkého profesionálneho športu a za necelé pol druha roka sa prebojovali do elity. Len v marci t.r. vyhrali štyri turnaje z cyklu WTA Tour a na poslednom z nich, v Key Biscayne na Floride, zahrali spolu vo finále. Tentoraz vyhrala Venus, hoci o 15 mesiacov mladšia Serena nie je vôbec horšia. Po ceste zvíťazili nad všetkými najlepšími na čele so svetovou tenisovou jednotkou Martinou Hingisovou.

Po tomto turnaji urobili ďalší krok ku sláve - obe v tabuľkách WTA značne postúpili: Venus na 6. miesto a Serena na 11. V tohoročnom zozname najlepšie zarábajúcich tenistiek (január - apríl 1999) sú na tom ešte lepšie, o čom svedčí poradie: 1. M. Hingisová - 814 571 dol., 2. S. Williams - 494 638 dol., 3. V. Williams - 433 399 dol. Okrem úspechov v dvojhrách, majú už na svojom konte aj majstrovské tituly v grandslamových turnajoch (v miešanej štvorhre): Venus s J. Gimelstobem vyhrala Australian Open a Serena s S. Mirnyjom bola prvá vo Wimbledone.

Pripomeňme, že Venus a Serena sú vlastne najmladšie z piatich dcér Richarda a Oracene Williamsovov. Najstaršia, 25-ročná Yettunde je lekárkou, druhá, 24-ročná Isha právničkou a tretia, 20-ročná Lyndrea študuje na Howardskej univerzite. Pred niekoľkými rokmi otec každý deň vozil dcéry na starý kurt v čiernošskej štvrti kalifornského mesta Compton.

Na prvej hodine sa učili padat, rýchlo utekat buď skrýť sa, keď sa niekde nabízku ozývali výstrely. Naštastie len raz prišli po tréningu domov a hrdo oznámili: - Mama, strieľali do nás.

Ked' mala Venus štyri a pol roka, otec už vedel, že aj ona, aj najmladšia Serena budú majsterkami. O rok neskôr dal staršej do rúk prvú raketu. Mladšia začala hrať v tom istom veku, a o niekoľko rokov neskôr mala už príležitosť zatrénovať sa s takými známymi tenistami ako John McEnroe a Pete Sampras. - *Práve vďaka takýmto hráčom hrá teraz prese ne do ktoréhokoľvek rohu* - spomína otec.

Väčšinu času strávili spolu na kurte a mimo neho. Kým Venus ukončila strednú školu, spolu sa učili fyziku, geometriu a čítali Hamleta. Obe prežívali ľahké chvíle na hodinách algebry. Ked' sa svojho času novinári spýtali Oracene Williamsovú, čo by Venus robila, keby nehrala tenis, bez váhania odpovedala,

že dcéra by bola podnikateľkou. Asi preto, že mala zmysel pre obchod a nezabúdala na to ani doma. - *Niekedy som chodila kupovať do jej izby*, - spomína Serena, - *raz mi predala sako a trenírky, ktoré sa mi veľmi páčili*. Obchodnú činnosť obe dcéry vyvýiali už v škole a azda aj preto sa im teraz finančne dobre vodí. Na kurtoch obe sestry zarobili už dva milióny a za reklamy ešte viac.

V roku 1991 sa sestry aj s rodičmi prešťahovali z Comptonu do Palm Beach Gardens na Floride, kde pod dozorom otca pokračovali v zdokonaľovaní svojich tenisových schopností. O tom, že im to vyšlo, svedčia desiatky pohárov a iných odmen, ktorými už zaplnili celú izbu. Iste sa na tom neskončí, lebo už chystajú ďalšiu, ktorú, - verme, - taktiež rýchlo zaplnia. Vedia, čo chcú, sú sebavedomé, vedú otázku, či snívajú o ďalších víťazstvach, odpovedali: - *Vítazstvá nie sú snom, to je skutočnosť!* (jš)

*****

Hviezdy svetovej estrády

RICKY MARTIN

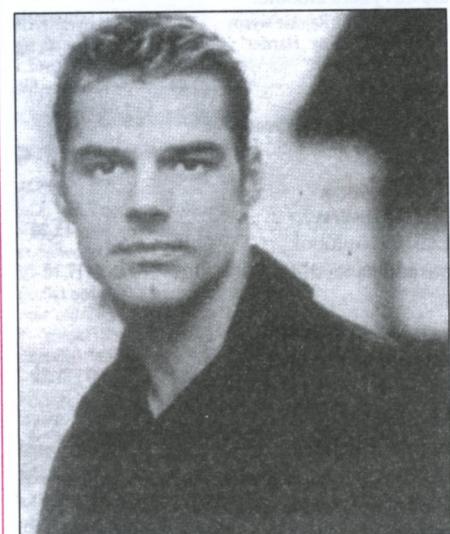
14. mája t.r. sa konala svetová premiéra zaujímavého albumu Portoričana Ricky Martina pod titulom *Ricky Martin*. Nebolo by na tom nič zvláštne, keby nie skutočnosť, že obsahuje pesničky zaspievane spolu so slávnou Madonnou. Možno aj preto patrí album k najpredávannejším platniam a najnovší hit R. Martina *Livin' La Vida Loca* je už niekoľko týždňov na prvom mieste v zozname najpopulárnejších skladieb, ktorý viedie časopis Billboard.

Treba poznamenať, že hoci hudobný trh Latinskej Ameriky patrí k najväčším, len málo umelcov z tohto kultúrneho okruhu sa pre jazykovú bariéru dokázalo širšie presadiť. Plne sa to podarilo snáď len Juliovovi Iglesiasovi. Teraz to môže byť práve R. Martin, ktorý sa rozholol spievať v angličtine (aj platňa je v tom jazyku). K jeho prednostiam patrí navyše veľké hudobné nadanie, „tanečnosť“ jeho pesničiek,

no a sám vzhľad. Nenadarmo oňom píšu, že patrí k najväčším krásavcom.

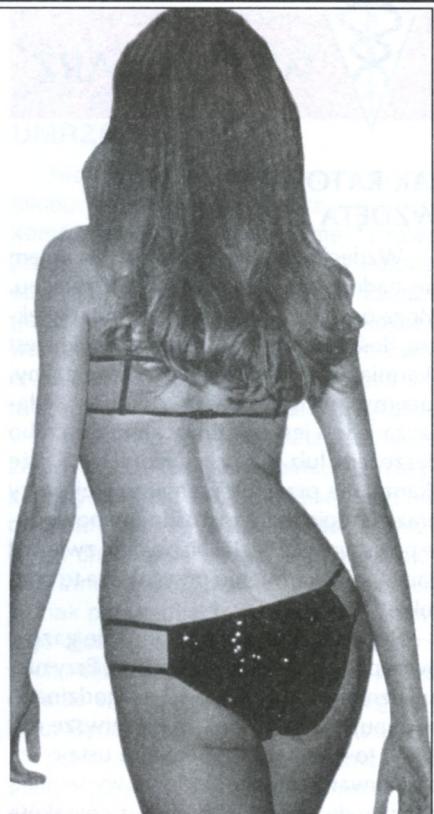
R. Martin začínal spievať i tancovať v malých televíznych reklamách, keď mal sotva šesť rokov. Ked' podrástol, jeho najväčšou túžbou bolo dostať sa do známej mládežníckej skupiny Menudo. Ked' ho konečne prijali, strávil s touto skupinou päť rokov - predovšetkym na koncertoch a nahrávaní. Ked' skupinu opustil, stal sa hercom v známej mexickej operete *Alcanzar una estrella II*, v ktorej spieval aj hlavnú pesničku. Nakoniec sa rozholol pre sólistickú kariéru, k čomu ho podnietilo niekoľkomesačné účinkovanie v mexickej skupine Munecos de Papel. Čoskoro sa stal známy nielen v Latinskej Amerike, ale aj v Spojených štátach, kde popri koncertovaní zahral aj v známom televíznom seriáli *General Hospital*. Neskôr vystúpil na Broadwayi v adaptácii *Bedárov V. Hugo*, považovanej za jeden z najlepších muzikálov. Napriek týmto úspechom sa do povedomia poslucháčov dostal najmä vďaka dynamickej

pesničke *La copa de la vida*, ktorá sa stala hymnou vlaňajšieho futbalového šampionátu vo Francúzsku, no a svetovým hitom. Znalcí mu predpovedajú veľkú budúcnosť. (jš)

Tohto leta na plážach uvidíme predovšetkým veľa minibikinič, hoci musíme podotknúť, že módne sú aj jednodielne kostýmy, ktoré zahalujú viacej a sú najčastejšie ušité zo superpriliehavých, elastických látok, niekedy priezračných alebo siet'ovitých. Síce aj jednodielne kostýmy bývajú veľmi skúpe a ich strih často pripomína akúsi splet' motúzov a nevelkých kúskov látky. Farby už nie sú tak intenzívne ako doteraz, prevláda ružová, svetlomodrá, zelenkavá, svetločervená, ale aj čierna. Ked' ide o vzory, k najčastejším patria látky kvetované, bodkované či mriežkované, ale aj hladké. (jš)

NA PLÁŽI

JAK RATOWAĆ WZDĘTĄ OWCĘ

Wzdęcia wywołane są wytwarzaniem się nadmiernej ilości gazów w żwaczu. Mogą one wystąpić jednocześnie w większej ilości zwierząt. Przyczyną zwykle jest skarmianie zbyt dużej ilości koniczyny, lucerny lub innej paszy zielonej, zwłaszcza jeżeli jest ona zmoczona rosą albo deszczem lub też przywidnieta. Także skarmianie przegniêtej, zmarzniętej paszy oraz zatrucie różnymi roślinami powoduje powstanie wzdęcia. Napojenie zwierząt zaraz po nakarmieniu przyśpiesza tę chorobę.

Przy szybkim wytwarzaniu się gazów owce padają po kilku godzinach. Przy nieznacznym wzdęciu, po 12-14 godzinach następuje samowyleczenie. Pierwsze objawy, to niechęć do jedzenia, ustaje też przeżuwanie a doły głodowe wypełniają się - przede wszystkim z lewej strony: skóra w tym miejscu jest silnie napięta. Zwierzęta są bardzo niespokojne i oddychają z trudnością. Do ratowania zwierzęcia trzeba przystąpić natychmiast, gdyż może ono paść w skutek pęknięcia żwacza lub udu-

szenia. W tym celu wzdętą owcę ustawiamy przodem wyżej, lewy bok masujemy polewając zimną wodą. Do wewnętrz podajemy co 15 minut łyżkę stołową wody z amoniakiem (na 1 szklankę wody daje się łyżeczkę od herbaty amoniaku). Przy braku amoniaku podaje się wodę mydlaną. Dobre jest włożyć w poprzek pyska powrósto ze słomy, co ułatwia odbijanie się gazów. Jeżeli zabiegi te nie pomagają, wówczas trzeba przebić żwacz trójgranicem. Do zabiegu tego zwierzę ustawia się prawym bokiem do ściany i krótko uwiązuje, aby ograniczyć mu ruchy. Właściwym miejscem przebicia jest środek lewego dolu głodowego. Trójgraniczny należy przed zabiegiem odkazić spisytusem a skórę w miejscu przebicia wystrzyc i również odkazić. Trójgraniczny przykłada się w środku dolu głodowego, w miejscu najbardziej uwypuklonym i skośnie do przodu i w dół silnym pchnięciem przebijamy skórę, wyciągamy powoli sztylet a rurkę zostawiamy w ranie. Szybkość uchodzienia gazów regulujemy częściowo zatykając palcem otwór. Zbyt szybkie upuszczanie gazów może spowodować utratę przytomności zwierzęcia. Rurkę zatkana kortkiem pozostawiamy w ranie na kilka godzin, nie uwalniając przy tym zwierzęcia. Wyciąga się ją dopiero wtedy, kiedy mija niebezpieczeństwo powtórnego wzdęcia. Po wyjęciu rurki ranę jodynuje się aż do

wygojenia. Rana nie zabrudzona goi się stosunkowo szybko. Po zabiegu zwierzę głodzi się przez 24 godziny, a w następnych dniach karmi się je małymi dawkami lekko strawnej paszy. W zapobieganiu należy wziąć pod uwagę przyczyny wywołujące tego typu schorzenie.

ZOŁZY U KONI

Jest to jedna z najczęstszych zaraźliwych chorób koni. Najczęściej zapadają na nią i najczęściej chorują żrebięta i młode konie, przeważnie na wiosnę i na jesieni. Konie starsze chorują łagodniej. Choroba przenosi się przez zetknięcie z chorym zwierzęciem. Są to najczęściej tzw. nosicie, konie pozorne zdrowe, a jednak mające w sobie zarazki.

Wpływ ma tu także niewłaściwe żywienie i brak świeżego powietrza w okresie chłodów. Po tygodniu od dostania się zarazków do organizmu, koń traci apetyt, a z nosa zaczyna spływać najpierw jasna, później gęsta, żółtawa wydzielina ropna. Temperatura ciała wahala się około 40-41°C. Pod żuchwami widoczne są powiększające się z każdym dniem guzy (węzły chłonne). Obmacując je stwierdzamy, że są one gorące, twarde i bolesne. Po kilku dniach choroby węzły te wypełniają się ropą, która następnie przebija się przez skórę i wydostaje się na zewnątrz. Cza-

ČO NA OBED?

DETVIANSKE KAPSY. 1 kg bravčového stehna, 10 g soli, 80 g sójovej omáčky, 150 g oleja, 200 g eidamského syra, 200 g šunky, 100 g kečupu, 50 g hladkej múky, 10 g vegety, 3 dl vývaru.

Bravčové stehno nakrájame na tenké, asi 100-gramové plátky, ktoré naklepeme, osolíme a plníme šunkou so syrom. Naplnené plátky preložíme, okraje sklepeme a ponoríme do zmesi hladkej múky s vegetou. Obalené rezne oprážime na rozpálenom oleji dozlatista. Potom zalejeme vývarom a podusíme. Na väčšie taniere pokladieme po 1 kúsku sviečkovej i detvianskej kapsy a podávame so zeleninovým a ovocným špízom.

RED STEAK NA VÍNE. 1 kg hovädzej sviečkovej, 20 g soli, 150 g masla, 2 g mletého čierneho korenia, 20 g práškového cukru, šťava z 1 citróna, 100 g hladkej múky, 200 g slivkového lekváru, 2 dl červeného vína, 3 dl vývaru z kocky, 10 g vegety.

Mäso nakrájame na neveľké, asi 100-gramové plátky, jemne ich naklepeme, osolíme a okoreníme. Hladkú múku zmiešame s vegetou a mäso obalíme touto zmesou. Potom plátky opečieme na oboch stranach na rozpálenom oleji dozlatista, zalejeme vývarom a vydušíme do vlastnej šťavy. Mäso vyberieme, pridáme slivkový lekvár a zalejeme vínom.

ÚDENÁ KRKOVIČKA S VÍNOVOU KAPUSTOU. 750 g údenej krkovičky, 50 ml oleja, 1 kg bielej hlávkovej kapusty, 10 ml vody, 2 cibule, 75 ml oleja, 10 g rasce, 75 g kryštálového cukru, 75 ml bieleho vína, 10 g soli.

Mäso uvaríme vo vode do mäkká, vyberieme ho, dáme na pekáč, potrieme olejom a dopečieme v rúre. Kapustu nakrájame na tenké rezance, osolíme, posypeme rascou a necháme odležať aspoň 2 hodiny. Cibuľu očistíme, nakrájame nadrobno a speníme na rozpálenom oleji. Pridáme kapustu, podlejeme vodou a dusíme do mäkká. Udušenú kapustu zhrnieť na jeden okraj hrnca, pridáme cukor, ktorý necháme na voľnom konci hrnca skaramelizovať. Pridáme víno, všetko dôkladne premiešame a dusíme ešte asi 3 minúty. Hotovú kapustu dochutíme soľou.

CIBULOVÁ POLIEVKA. 0,8 l vody, 300 g cibule, 30 g masla, 6 g soli, 15 g vegety, 90 g sendviča, 15 g tvrdého syra.

Očistenú cibuľu nakrájame na tenké plátky, speníme ju na masle, zalejeme vodou, pridáme soľ, vegetu a povaríme. Sendvič nakrájame na plátky, posypeme strúhaným syrom a zapečíme v rúre. Zapečený sendvič pridáme do hotovej polievky a podávame.

ŠALÁTY

ŠALÁT Z VARENÉHO MÄSA. 500 g vareného hovädzieho mäsa (napr. z polievky), 2 lyžičky horčice, 3 lyžičky octu, 2 natvrdo uvarené vajcia, 3 uvarené mrkvky, 1 téglík kyslej smotany, petržlenová vňať, mleté čierne korenie, soľ.

Uvarené mäso, olúpané vajcia a mrkvu pokrájame na drobné kocky, dáme do misy, osolíme, okoreníme a dobre premiešame s horčicou, octom, smotanou a lyžicou posekanou petržlenovej vňate a necháme odležať v chladničke. Podávame obložené zeleninou podľa fantázie a sezóny, s chlebom prípadne s pečivom.

MÚČNIKY

PROVENSÁLSKY KOLÁČ. 200 g zmiešanej hladkej a polohrubej múky, 1 vajce,

sem zajęte są i węzły zagardłowe, co może doprowadzić do uduszenia konia. W miarę leczenia maleje wypływ ropy z węzłów i nosa, temperatura spada i wraca apetyt. Po dwóch tygodniach choroba najczęściej kończy się wyzdrowieniem. Czasem konie chorują dłużej i czężej - zwykle bywa tak u koni złe żywionych.

W nieodpowiednich warunkach utrzymania i żywienia, jak również w razie używania koni chorych do pracy, wytwarzają się ropnie również w innych narządach, np. w płucach. Z zożów może się również wywiązać bardzo ciężka choroba - wybrocznica, prowadząca do śmierci. Chorego konia należy oddzielić, przeznaczając dla niego pomieszczenie suche i dobrze przewiewne. Dotychczasowe pomieszczenie uprząga się i dokładnie dezynfekuje sodą żrącą. Konia należy karwić świeżą zielonką lub słodkim sianem. Paszę umieszcza się na podłodze, co ułatwia spływanie ropy z nosa. Przy trudnościach w połykaniu podaje się papkę z otrobami pszennymi. Nie wolno w takich wypadkach wlewać koniom wodę z butelek, gdyż powoduje to wlanie płynu do płuc i ich zapalenie. Konie poi się tylko cieplą wodą. Przy pierwszych objawach należy niezwłocznie wezwać lekarza. A więc, podkreślamy raz jeszcze, jest to bardzo niebezpieczna choroba. (jš)

*****

100 g zmäknutého masla a kúsok tuku na vymastenie formy, okrem toho 2 vajcia, 1 bielek, 150 g práškového cukru, 60 g masla, 2 citróny, 2 mandarínky.

Mandarínky vložíme na 3 minúty do vriacej vody, potom ich necháme odkvapkať a opatrne osušíme. Z prísad rýchlo vymiesime cesto a uložíme na 1 hodinu na chladné miesto. Potom tenko vyvalkaným cestom vyložíme formu (pomästenú a vyloženú aj alobalom) a časť cesta si ponecháme na ozdobu. Dno koláča potrieme vaječným bielkom pomocou štetca. Celé vajcia vyšľaháme s práškovým cukrom do penista, pridáme postrúhanú kôrku i šťavu z obidvoch citrónov. Na minimálnom ohreve roztopíme v malom hrnčeku maslo a vlažné ho zapracujeme do plnky. Rúru vyhrejeme na 220 stupňov Celzia, citrónovú plnku vylejeme na pripravené cesto, na plnku pokladieme jemné plátky naprieč nakrájaných mandarínok a okraje koláča môžeme ozdobiť lístkami vytvarovanými zo zvyšku cesta. Pečieme približne 30 minút. Ak lístky výrazne stmavli ešte pred dopečením koláča, môžeme ich obaliť alobalom, a tým ich uchrániť pred spálením. Hotový koláč vyberieme z formy až vtedy, keď dôkladne vychladne. (jš)

PRAWNIK

WSPÓŁNOTA MAJĄTKOWA

Z chwilą zawarcia małżeństwa pomiędzy nowożeńcami powstaje wspólnota majątkowa. Nie oznacza to jednak, że od tego momentu wszelkie dobra materialne są wspólne. Powszechnie wiadomo, że do tzw. majątku odrębnego należy np. samochód kupiony przez jednego ze współmałżonków jeszcze przed zawaniem ślubu. A co np. z autem, które mąż otrzyma od swej matki w drodze spadku lub darowizny? Ono także stanowi jego majątek odrębny. Pieczętuję uzyskane ze sprzedaży tego samochodu, a nawet wszelkie nabyte za tę kwotę przedmioty - także należą wyłącznie do męża. Do majątku odrębnego zalicza się też wiele innych rzeczy (np. komputer), nabyte wprawdzie w trakcie trwania małżeństwa, ale ze środków należących do małżonka. Podobnie jest z rzeczami zaspokajającymi osobiste potrzeby, np. biżuterią. Dobrem odrębnym są m.in. także nagrody (Art. 33 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego).

GDY ZRYWAMY ZARĘCZINY

Zazwyczaj zakochana para, planując zawarcie małżeństwa, ustala termin ślubu, liczy gości weselnych, panna młoda zamawia suknię ślubną, pan młody kupuje pierścionek zaręczynowy, czy nawet obrączki. Oplacają bankiet weselny, orkiestrę, elegancką limuzynę itp. Często para wynajmuje już mieszkanie, płacąc spory czyszcz. I nagle... rozstają się! Przepisy kodeksu rodzinnego i opiekuńczego nie normują zaręczyn, tj. porozumienia między kobietą i mężczyzną, że w przyszłości zawrą oni ze sobą związek małżeński. Nie można zatem traktować zaręczyn jako umowy przedwstępnej, która zmuszałabych do zawarcia małżeństwa. Byłoby to niezgodne zasadą swobody woli w wyborze małżonka. Zaręczający się nie mogą również zastrzegać kary umownej na wypadek, gdyby któryś z nich zerwał zaręczyny. A co z wydanymi wcześniej pieniędzmi? W takim wypadku możliwe jest dochodzenie, i to nawet przed sądem, pokrycia strat spowodowanych przygotowaniami do ślubu i poniesionych przez jedną ze stron. Jest to dopuszczalne nawet wtedy, gdy druga strona zerwała zaręczyny bezpodstawnie lub z jej winy uczy-

nil to niedoszły współmałżonek (Art. 389-390 kodeksu cywilnego).

GDY NAJEMCA UMRZE

Niejednokrotnie po śmierci najemcy lokalu mieszkalnego powstaje pytanie: komu należy się mieszkanie? Prawo przewiduje tu prostą zasadę - najbliższy. Osobami takimi są: tzw. zstępni (jego dzieci, wnukowie, prawnukowie), wstępni (rodzice), pełnoletnie rodzeństwo. Do osób najbliższych zalicza się także tą, która pozostawała faktycznie we wspólnym pozycji małżeńskim ze zmarłym najemcą (konkubinacie). Wszyscy wymienieni muszą jednak spełnić dwa warunki: mieszkać na stałe ze zmarłym w chwili jego śmierci oraz nie posiadać innego mieszkania. W niektórych jednak przypadkach, np. gdy syn zmarłego ojca miał drugie mieszkanie, a innych najbliższych osób nie było, może on stać się najemcą opustoszałego lokalu. Będą tu bowiem miały zastosowanie przepisy o dziedziczeniu najmu. Tym samym dziecko, jako spadkobierca, stanie się najemcą lokalu po zmarłym (Art. 8 ustawy z 8 lipca 1994 r.).

SAMOCHODEM ZA GRANICĘ

Jeżeli kierowca wybiera się własnym samochodem za granicę, musi wykupić tzw. zieloną kartę - dokument stanowiący potwierdzenie międzynarodowego ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej. Tego rodzaju polisa umożliwia wypłacenie odszkodowania za straty uczynione osobom trzecim na terytorium obcego państwa, a wywołane poruszeniem się na jego terytorium własnym samochodem. O wysokości kwoty wypłacanej z tego tytułu, a więc o zakresie odpowiedzialności, decydują przepisy danego kraju oraz tzw. suma gwarancyjna, na jaką taka umowa została zawarta. Po podliczeniu wszystkich strat spowodowanych wypadkiem odszkodowanie nie może być wyższe niż 600 tysięcy ecu. Oczywiście, nie wolno nam spowodować wypadku umyślnie lub będąc pod wpływem alkoholu. Minimalny okres, na jaki należy się ubezpieczyć, to 15 dni, choć dopuszczalne jest zawarcie umowy na kilka miesięcy, ale nie dłużej niż rok. Od umowy możemy odstąpić. Firma ubezpieczeniowa zwróci nam pieniądze (czyli składki) za nie wykorzystany pobyt za granicą, potrącając sobie 20 procent zwracanej kwoty. Nie odda nam jednak ani grosza za ubezpieczenie wykupione na okres do 15 dni. (jš)

HVIEZDY O NÁS

LEV (23.7.-23.8.)

Predovšetkým by si mal byť väčším optimistom. Nemusíš hneď všetko vidieť v čiernych farbách. Veď v podstate sa ani nemáš prečo trápiť. V najbližších týždňoch sa ti naskytnú nové, lákavé možnosti. Ak ich využiješ, dostaneš sa z finančných ťažkostí a budeš si môcť dovoliť bezstastrostnú dovolenku. Len sa nepozeraj na ľudí zhora, nemajú to radi.

PANNA (24.8.-23.9.)

Opäť si sa ocitol v horšom období. Si precitlively a na maličkosti reaguješ výbuchmi zlosti. Potom fa to trochu mrzí, ale nechceš sa priznať, že nemáš pravdu. Raz sa však môže stať, že za to drahó zaplatíš. Preto zakaždým najprv porozmýšľaj, kým vybuchneš. Správa od priateľov odkiaľsi zdaleka ti zlepší náladu.

VÁHY (24.9.-23.10.)

Po jednej úspešne vyriešenej záležitosti budú nasledovať ďalšie, ktoré už istý čas čakajú na tvoje rozhodnutie. Neboj sa rizika, konaj rýchlo a rozhodne. Jednotvárnosť všedných dní ti aspoň nakrátko spestrí čiasi príjemná návšteva. Dostaneš tiež neočakávaný darček, ktorý ti urobí veľkú radosť.

ŠKORPIÓN (24.10.-22.11.)

Je celkom pochopiteľné a ľudské, že máš rád lichôtky a milé slová. Nezabúdaj však, že sa s tým nesmie preháňať. Navyše nie každý lichotník to myslí úprimne a často za tvojím chrbtom hovorí niečo úplne iné. V tvojom citovom živote nastane náhly obrat. Môže sa vyvinúť situácia, ktorá bude pre teba veľmi slabná. Využi ju.

STRELEC (23.11.-21.12.)

Už dlhší čas - nevedno prečo - pociťuješ veľké obavy, ktoré sú však vôbec neopodstatnené. Nie sú tak slabý, akoby sa to na prvý pohľad zdalo. Štastie máš na dosah ruky, len ju natiahnuť a podeliť sa ním s najbližšími. Onedlho sa ti naskytne možnosť oddychnúť si a zabudnúť na každodenne povinnosti. Využi ju. Bez občasnej regenerácie so svojimi silami dlho nevydržíš.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

V tvojom vnútri neustále so sebou bojujú dve sily: city a rozvaha. Zdá sa, že príliš často počúvaš to, čo ti diktuje rozum. Daj sa však niekedy strhnúť aj citom. Nie je vylúčené, že tvoj vnútorný zápas je celkom zbytočný a bezvýznamný. A čo by sa napríklad stalo, keby si sa pokúsil zladiť to, čo ti šepká srdce, so zdravým úsudkom a rozvahou?

VODNÁR (21.1.-18.2.)

Daj si pozor a nespomaluj tempo, keďže pred tebou je ešte mnoho ťažkých situácií, aj keď sa ti zdá, že sa ti všetko podarilo a najhoršie už máš za sebou. Navyše budeš sa musieť venovať problematike, ktorá fa doteraz, a vlastne nikdy nezaujímalá. Určite sa ti to vyplatí. Pritom nebude to ani také ťažké a nepríjemné, ako sa ti zdalo.

RYBY (19.2.-20.3.)

Je to pre ryby slabný mesiac. Črtajú sa pred nimi dobré perspektívy pre realizáciu dávnych rozhodnutí a plánov, ktoré sa zdali nesplnitelné a preto si ich odkladal na neskôr. Sám však všetko nezvládneš; musíš si to premyslieť, pre niečo sa rozhodnúť a niečoho sa vzdať. Vyber si teda to, na čom ti najviac záleží, aby si neskôr svoje rozhodnutie nefutoval.

BARAN (21.3.-20.4.)

Všetko nasvedčuje tomu, že ak budeš opatrny a rozvážny, dosiahneš v práci úspech. Zato vo finančných záležitostiach budeš mať pred sebou skutočne tvrdý oriešok. Navyše naraziš na nepochopiteľný odpor kohosi blízkeho tvojmu srdcu. Naštastie môžeš sa spoľahnúť na pohopenie rodiny a priateľov. Nielenže fa pozorne vypočujú, ale ti aj poradia a pomôžu.

BÝK (21.4.-20.5.)

Nastáva veľmi dobré obdobie pre všetky záležitosti spojené s tvojou profesiou a zamestnaním. Využi to a sústred' sa v prvom rade na hlavný cieľ. Oneďlho sa stretnieš s vrelým vyznaním a prejavmi srdečnosti. Môžeš si byť istý, že žiadom mráčik ti nezastrie hlboké porozumenie s partnerom, ktorý ti bude nápomocný a podporí fa nielen v práci.

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

Stáva sa, že fa odstrkujú nabok ľudia, ktorí sú rozhodní, odvážni a sebaistí, aj keď napr. nemajú vyšie kvalifikácie a ani toľko vedomostí, ako ty. Práve teraz sa ti naskytne príležitosť ukázať sa v tom najlepšom svetle, ale nesmieš sa báť a musíš prestať ustupovať. Veľmi dôležité je aj to, že si fa všimne niekto, na kom ti veľmi záleží. Využi to.

RAK (22.6.-22.7.)

Už na začiatku mesiaca bude zrejmé, že nadchádzajúce dni priniesú napäťu situáciu. Potom príde pokojnejšie obdobie, keď sa ti podarí vyriešiť rad zložitých záležostí. Konaj taktne a ohľaduplnie, čím si získaš priažeň okolia. Koncom mesiaca fa čaká milé ovzdušie v rodinnom krahu. Konečne si nájdeš čas aj na svoje osobné problémy. Tak teda hore hlavu! (js)

NÁŠ TEST

Viete prejavit' vd'ačnosť?

1. Cítite sa nepríjemne, keď dávate prepitné?

a/ Nie - 0; b/ Áno, je v tom niečo trápne - 4; c/ Len niekedy - 2.

2. Niekto pochváli vaše oblečenie. Ako mu odpovieť?

a/ Ďakujem, potešili ste ma - 2; b/ Ach, nie je to nič zvláštne - 4; c/ O čo vám ide? - 0.

3. Cítite sa dotknutý(á) kritikou?

a/ Prakticky nikdy - 0; b/ Žiaľ, často - 4; c/ Iba príležitostne - 2.

4. Máte priateľov, s ktorími si píšete?

a/ Áno - 4; b/ Nie, radšej im telefongujem - 0; c/ Áno, ale zvyčajne mi píšu oni - 2.

5. Niekto vám daruje knihu, ktorú ste si nedávno kúpili. Poviete mu o tom?

a/ Áno, tak mu naznačím, že pozná môj vkus - 0;

b/ Asi nie, mohlo by sa ho to dotknúť - 2; c/ Rozhodne nepoviem - 4.

6. Vaši priatelia organizujú večierok. Nepozvú vás, ale vy sa o tom náhodou dozviete. Čo urobíte?

a/ Pripomeniem im, že ma zrejme zabudli pozvať - 4; b/ Nabudúce ich „zabudnem“ pozvať ja - 2; c/ Vôbec nič - 0.

7. Ako zareagujete na útočnú poznámku ženy?

a/ Rozpačito - 2; b/ Sarkasticky - 0; c/ Zmierlivо - 4.

8. Ako zareaguje žena na úspech muža?

a/ Chce ho objať - 0; b/ Povzbudzuje ho - 2; c/ Líška sa mu - 4.

- Mama, priprav lekárničku! Otec začal so susedom volebnú kampaň.

Na bankete v elegantnom anglickom dome sa predstavujú dvaja gentlemani:

- Blackston, priemyselník: uhlie a koks...

- Dummingd: riaditeľ väzenia: chlieb a voda...

* * *

Do obchodu vchádza zákazník a rozčúlene hovorí:

- To je škandál! Včera som si kúpil sako a už dnes mi prasklo na pleciach!

- Nerozčúľujte sa, prosím, - ukľudňuje ho predavač, - asi gombíky boli prišité príliš tuho.

* * *

Čo robiť, pán doktor? Celé noci sa mi sníva, že som boxer...

- Rozumiem. A ráno sa zobúdzate celý dobitý, pravda?

- Ja nie, ale moja žena...

* * *

- Vaša robota nestojí ani za fajku tabaku, - rozčúľuje sa riaditeľ.

- Rozumiete?

- Nie. Ja som, prosím, nefajčiar.

* * *

Príde do obchodu zákazník a ani za svet si nevie vybrať darček

pre svoju manželku. Naostatok sa sputuje predavačky:

- Keby ste boli mojou ženou, čo by ste si želali?

- Iného manžela!

* * *

Sťaňoval sa istý pán:

- Tá moja žena je už nesnestelná! Vždy, ale vždy musí byť proti, natruc. Keď ja prídem po schôdzki domov a poviem: dobrý večer, ona hned: dobré ráno!

* * *

Príde istá babička do poistovne a vráví:

- Môj muž je mŕtvy. Tú je poistka, ktorú podpísal. Prosím si peniaze.

- Ved' to nie je poistka na život, ale proti požiaru!

- No práve. On totiž zhorel.

* * *

- Život je neustále čakanie! - ponosovala sa Monika priateľke.

- Ako to?

- Za slobodna som čakala každý deň do jedenástej, kým Peter odíde domov. A teraz čakám každý deň do polnoci, kým sa vráti domov!

MENO VEŠTÍ

DANIELA: mäkké, pestré a spoločenské meno. Obyčajne tmavovláská alebo bruneta, dosť vysoká bud strednej postavy, silná, s dobre vyvinutým poprsím. Má okrúhlu tvár, malý nos, červené, náruživé perly. Možno o nej ešte povedať, že je veľmi zhvorčivá, zábavná, nezbedná, veselá, tvrdohlává, úprimná, tvrdá. Od najmladších rokov sa rada priateľí s chlapcami a vyhľadáva ich spoločnosť. Rada sa zabáva a často býva zaľúbená. Spoločnosť chlapcov spôsobuje, že v mladých rokoch sa s nimi hrá, štverá po stromoch, strechách, bijáva sa s nimi, ba aj s dievčatami. Trhá pančuchy, šaty, svetre, aj keď na druhej strane chce byť elegantná. Píše si denník, ale nepravidelne a chaoticky. Medzi kamarátmi je veľmi oblúbená, zato kamarátky ju nemajú príliš v láske. Dospelí ju nazývajú malou čerticou. Sexuálne dospevia veľmi rýchlo, ale jej rozumový a spoločenský vývin je trochu oneskorený.

Daniela je priemerne nadaná, avšak veľmi ambiciozna, čo má značný vplyv na jej úspechy v štúdiu. Máva sklon k exaktným vedám. Je - dalo by sa povedať - neporiadna a čistotu udržuje len z donútenia. Je to typ temperamentnej klebetnice. Pochádza z rodiny strednej pracujúcej inteligencie alebo aj z robotníckej rodiny. Najčastejšie je jedináčka alebo jediná dcéra vo viacdetnej rodine. Má rada svoje zamestnanie, je vo svojej profesií dobrá a vzorne si plní svoje povinnosti. Jej spolupracovníci ju však nemajú príliš radi. V osobnom živote nebýva najšťastnejšia, aj keď sa vydáva za tichého, rozvážného a pokojného človeka. Nerada vybavuje bežné záležitosti. Snaží sa vždy hrať prvé husle a ako vedúca je tvrdá, až bezohľadná voči podriadeným. Na druhej strane ako podriadená je prehnane zdvorilá, usmievavá a úlisná. Občas trpí na srdce, neurózy a máva vady zraku. Tváří sa, akoby bola šťastná a bohatá, rada sa chváli, je chytrá a prefíkaná. Dožíva sa vysokého veku, budto s manželom alebo ako vdova. Keď má deti, tak len jedno, obyčajne dcéru, o ktorú sa dobre stará. Jej manžel býva, ako sa hovorí, pod papučou. Máva dobrú rodinu, ktorá jej často pomáha. (jš)

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsudok našich babičiek. Je to predsa zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám snívalo:

Klarinet počuť - dostaneš sa do nudnej spoločnosti.

Kobyla - veľký príjem, zisk, výhra.

Kostru vidieť - námaha a nepríjemnosti

Koza, dojiť ju - niekto v rodine onemocnie; čierna - ľažkosti v práci; biela - šťastie, dobrá nálada, menší príjem alebo odmena; zabíjať ju - finančné ľažkosti; veľké stádo - pekné vyhliadky do budúcnosti.

Kožušina - budeš mať veľký majetok; kupovať ju - choroba.

Krabica, stratíť ju - výhra; nájst ju - počuješ čosi príjemné; s tabakom - milá známosť; zlatá alebo strieborná - bohatstvo; dostať ako darček - úcta a uznanie.

Krajčír, vidieť ho pracovať - veľká odmena; vidieť ho vchádzať do domu - veľké výdavky; nechať si uňo brať mieru - chceš sa komuśi páčiť.

Krajčírska dielňa - dostaneš dobré zamestnanie.

Krovie - musíš prekonať isté prekážky; zelené a kvitnúce - tvoja náklonnosť bude opäťovaná; odpratávať - dosiahneš úspech v láske.

Kuna, vidieť ju - chráň sa pred zlodajmi; zabíjať ju - nepríjemnosti kvôli ženám; zastrelíť ju - dostaneš pomoc od cudzích ľudí.

Kvapky vidieť - budeš pravdepodobne plakať.

Ladové kvety na obloku - sklamané nádeje.

Lalie trhať - zmyselná láska; biele vidieť - budeš verne milovaný; farbené - never tomu, čo ti hovoria.

Lampa, nočná - šťastie v tajnej láske. (jš)

VYHODNOTENIE

Do 10 bodov: Ak vám niekto pomôže, alebo je voči vám veľkorysý, takmer vždy zrozpačítite. Nemáte rád(a) veľké slová, a preto sa radšej revanšujete činmi. Naša rada: Pokúste sa byť menej rezervovaný(á). Inak vás budú považovať za nevdačného(ú).

11 až 20 bodov: Viete sa úprimne potešiť a otvorené vyjadriť vďaku. Dokážete sa včítiť do druhých, a preto nič nepodceňujete ani nepreháňate. Vždy nájdete správny tón. Naša rada: Len tak ďalej!

21 až 32 bodov: Na každú malú pomoc, i úplne samozrejmú, reagujete záplavou vďačných slov. Takáto okázalá vďačnosť ostatných často znervóznuje. Nie sú si istí, či to myslíte úprimne. Naša rada: Miernite sa. Menej býva často viac. (jš)

STÁVA SA...

JE OTCOM, ČI NIE? Nedávno sme sa mohli dočítať, akým šťastným otcom je známy americký režisér Woody Allen. Zvedaví novinári na celom svete si však kladú otázku: je Woody (na snímke) otcom naozaj? Dieťa sa totiž objavilo náhle, navyše na Soon Yi, mladej manželke slávneho režiséra vôbec nebolo vidieť, že by bola tehotná. Naskytla sa teda otázka, či si dieťa neadoptovali, ved Woody má v tejto oblasti nemalé skúsenosti. So svojou bývalou manželkou si predsa kedysi adoptovali aj Soon Yi, s ktorou sa potom oženil.

JEDEN ZO SIEDMICH STATOČNÝCH. Mnohí sa ešte pamäťajú na slávny western Sedem statočných (1960), ktorý bol americkou verziou japonského filmu Sedem samurajov. Divákov si podmanil najmä holohlavý „sympaťák“ Yul Brynner, ktorý sa do Ameriky dostal v roku 1940 ako ruský emigrant so skupinou Michaila Čechova. Dodnes oňom nevedno ani ako sa volal (či Tidje Kahn alebo Julius Bryner?), ani kedy a kde sa narodil (v roku 1915 na ostrove Sachalin, či v roku 1920 vo Vladivostoku?). Z faktu, že často vystúpoval ako horlivý obranca práv Cigánov, niektorí dokonca tvrdili, že sám bol Cigánom.

Pred nástupom k filmu debutoval v roku 1946 v slávnom divadle na Broadwayi. V prvom filme Port of New York zahral v roku 1949, ale svetovú slávu a Oscara mu priniesla až úloha vo sfilmovanom muzikáli Rodgersa a Hammersteina Kráľ a ja (1956). Keď ochorel na rakovinu plúc, agitoval proti škodlivosti fajčenia aj v televízii. Neskôr, žiaľ, rakovine sám podľahol (1985). Na snímke: Yul Brynner.

ĎALŠIA SKÚŠKA? O manželstvách mnohých hollywoodských hviezd sa toho popísalo už nemálo. Rekordkou však je nepochybne Catherine Oxenbergová (38), ktorú poznáme o.i. z jej úlohy Amandy v seriáli Dynastia. Jej prvé manželstvo s o dvadsať rokov starším filmovým producentom Robertom Ewansonom totiž pretrvalo len desať dní. Herečka neskôr vysvetlovala, že to bolo manželstvo na skúšku. Rozišli sa však bez hádok

a škandálu, ubezpečujúc o svojom vzájomnom priateľstve a úcte. Táto skúsenosť ju neodradila od ďalšieho manželstva. Po niekoľkomesačnej známosti sa postavila na svalobnom koberci s hercom Casperom Van Dienom (31), populárnym najmä u mladších divakov, jedným z hrdinov oblúbeného seriálu Beverly Hills 90210. Snáď jej nové manželstvo nebude len na skúšku. Na snímke: Catherine Oxenbergová.

FILMOVÁ STARENKA. Do histórie kina prešla vo veku 81 rokov. Za úlohu vo filme B. Beresjorfa Šofér slečny Daisy (1989), jej americká filmová akadémia udelila sošku Oscara. Reč je o Jessice Tandyovej (1909), ktorá debutovala vo filme Evine nerozvážnosti (1932). Uznanie kritiky získala aj za úlohu v broadwayskej inscenizácii hry T. Williamsa Elekrička

zvaná Túžba. Keď však v Hollywoode sfilmovali túto divadelnú hru, hlavnú úlohu došla Vivien Leighová, hviezda z filmu Juh proti Severu. Filmoví tvorcovia na Jessicu zabudli na dlhé roky, aby si na ňu znova spomenuli vo chvíli, keď už mohla vystupovať len v úlohách babičiek. Úspech jej však nakoniec priniesol film, v ktorom stvárnila milú, starú dámdu. Neskôr hrala vo filme Zelené vyprážané paradajky (1991), Naivný (1994) a Camilla (1994). Keď zomrela, všetci ju oplakávali ako najkrajšiu starencu strieborného plátna. Na snímke: Jessica Tandyová.

MALÉ JE PEKNÉ. Rodená Austrálčanka Kylie Minogueová (30) si získala svetovú slávu predovšetkým ako speváčka. Jej najznámejším hitom sa stala pesnička I Should Be so Lucky, rozpredaná v mnohomiliónom náklade. Po veľkom úspechu v hudobnej branži sa rozhodla skúsiť štastie aj pred filmovou kamerou a musíme dodať, že znova úspešne. Zahrala po boku Jeana Claude Damma vo fil-

me Uličný bojovník (1994). Chýta sa však aj iných príležitostí. Už niekoľko rokov je modelkou, reklamujúcou výrobky firmy Slip&BH, skrátka nemôže neriekať na svoj život. Ako však hovorí, jedinečné, čo neakceptuje vo svojom vzhľade, je jej výška

(155 cm). Vari nevie, že malé je pekné? Na snímke: Kylie Minogueová.

KTO BUDE NÁSTUPCOM? Pri príležitosti 50. výročia nástupu na trón a 75. narodenín kniežaťa Rainiera III., sa v dňoch 5. až 9. mája t.r. konali v Monaku veľké oslavys. Najviac sa však špekulovalo o jeho nástupcovi. Rainierov syn Albert (41), ako sa zdá, si zatiaľ viac ako kniežaciu korunu a povinnosti ceni slobodu a spoločnosť pekných diev a do manželstva sa akosi nehrnie, takže je čoraz pravdepodobnejšie, že nástupcom trónu bude nie jeho syn, ale vnuk Andrea Albert (15). Mladý princ je synom najstaršej dcéry Rainiera, princeznej Karolíny. Hoci plnoletý bude až o tri roky, teší sa veľkej obľube svojho starého otca i obyvateľov kniežatstva. Na snímke: 75-ročný Rainier III.

POMOC OBETIAM VOJNY. Mnoho známych osobností sa rozhodlo pomôcť obeťiam vojny v bývalej Juhoslávii. Americká speváčka Cher chce o.i. adoptovať 11-ročného albánskeho chlapca z Kosova. Na pomoc pri odstraňovaní následkov vojny venuje tiež peniaze zo svojho charitatívneho koncertu. S pomocou prichádza aj ďalšia megahviezda - spevák Michael Jackson, ktorý sa rozhodol venovať celý zisk zo svojej najnovšej platne What More Can I Give. Na snímke: Michael Jackson.

NAJKRAJŠIA NA SVETE. Americký magazín People uviedol výsledok hlasovania na najkrajšiu ženu sveta. Na čele sa umiestnila známa herečka Michelle Pfeiferová (41). Na druhom mieste skončila speváčka Lauryn Hillová (23), tretia bola herečka Jaclyn Smithová (53 - Charlieho Anjeliky), štvrtá Nicole Kidmanová (31) a piata Kate Hudsonová (20). Na snímke: Michelle Pfeiferová. (pk)

V Malej Lipnici

V Oravke

BOŽIE MUKY NA ORAVE

Foto: P. Kollárik

V Hornej Zubrici

Vo Veľkej Lipnici

Malí či veľkí musia držať krok. Vyšnolapšanská dychovka. Foto: J. Pivovarčík

DRUKARNA

TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE

Zrealizujemy

Twoje

Pomysły i ...

nie zapłacisz wiele.

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7
tel./fax (012) 634 11 27, 632 66 04

Oferujemy: jedno- i wielobarwne druki
wysokiej jakości do formatu A2, skład
komputerowy, kompleksowe opracowanie prac,
prace introligatorskie, wydawnictwa i inne

WYDAWNICTWO TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE

poleca do nabycia następujące publikacje:

Almanach, <i>Slowacy w Polsce cz.I</i> , (rocznik), Kraków 1993	6,00 zł
Almanach, <i>Slowacy w Polsce cz.III</i> , (rocznik), Kraków 1995	7,00 zł
J. Ciagwa, J. Szpernoga, <i>Slowacy w Powstaniu Warszawskim</i> , Kraków 1994	7,00 zł
Zbigniew Tobijański, <i>Czesi w Polsce</i> , Kraków 1994	7,00 zł
J. Ciagwa, <i>Dzieje i współczesność Jurgowa</i> , Kraków 1996	7,00 zł
H. Homza, St. A. Sroka, <i>Štúdie z dejín stredovekého Spiša</i> , Kraków 1998	8,00 zł
<i>Miejsce w zdarzeniu – antologia współczesnych opowiadań słowackich</i> , Kraków 1998	9,00 zł
Vlastimil Kovalčík, <i>Klucz Światła – wybór poezji</i> , Kraków 1998	10,00 zł
Pavol Országh Hviezdoslav, <i>Deti Prometeusa</i> , Kraków 1999	20,00 zł
<i>Slovakistika v Poľsku – Zborník materiálov z 1. slovakistickej konferencie</i> , Warszawa–Kraków 1999	8,00 zł

Biuro Zarządu Głównego TSP, ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków

tel.: 632-66-04 tel./fax: 634-11-27

NIP: 676-01-12-788

nr konta: Bank PKO S.A. Grupa Pekao S.A.
III/O Kraków 10701193 -2017-2221-0100